

NYTT OM NAMN

Meldingsblad for
Norsk namnelag

Redaksjon:

Botolv Helleland (ansv.) (botolv.helleland@iln.uio.no)

Gudmund Harildstad (gudmund.harildstad@gmail.com)

Vidar Haslum (vidar.haslum@uia.no)

Redaksjonssekretær:

Klaus Johan Myrvoll (k.j.myrvoll@iln.uio.no)

Utgjevar:

Institutt for lingvistiske og nordiske studium / Namnegransking

Universitetet i Oslo

Nr. 61/62 – 2015

Redaksjonen vart slutført 27. november 2015

Adresser m.m.

Nettstaden til Norsk namnelag er www.norsknarnnelag.no.

Norsk namnelag, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen, Postboks 7805, 5020 Bergen. Bankgiro: 6501.41.08704. Kontingenten er 200 kroner for året og inkluderer *Namn og Nemne* og *Nytt om namn*. Om medlemskap vend deg til Signe Nilssen på e-post: signe.nilssen@uib.no.

Tidsskriftet *Namn og Nemne*, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen, Postboks 7805, 5020 Bergen.
Tlf. 55 58 24 06.

Meldingsbladet *Nytt om namn*, Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Universitetet i Oslo, Postboks 1102 Blindern, 0317 Oslo.
Tlf. 22 85 43 78.

Artiklane i *Nytt om namn* kan etter ei bindingstid på to år leggjast ut på heimesida til Norsk namnelag. Eventuell reservasjon må meldast til redaksjonen.

INNHALD

LEIAR

- Frode Myrheim: Endring av stadnamnlova – kva skal vernast? 5
Botolv Helleland: Namnegranskning truleg til Bergen. Sekretariatet for stadnamntenesta til Språkrådet..... 6

NORSK NAMNELAG

- Anne Svanevik: Styremøte i Norsk namnelag 8. januar 2015 8
Frode Myrheim: Utsett landsmøte 9

STODA FOR NORSK NAMNEGRANSKING

- Bent Jørgensen: Norsk navneforskning i frit fald 10
Thorsten Andersson: Norge tar ner tacklingen? 11
Botolv Helleland: Namnegranskning må først vidare..... 12

STADNAMNTENESTA

- Line Lysaker Heinesen: Klagenemnda for stedsnavnsaker 2014 14
Topdal, Tofdal og Tovdal – nytt vedtak i klagenemnda 16
Anne Svanevik, Line Lysaker Heinesen og Nils Jørgen Gaasvik:
Samrådsmøtet for stadnamntenesta, Språkrådet og Kartverket
2015..... 18
Ingvil Nordland: Tilskuddsordning for innsamling og registrering
av stedsnavn 26

NORMERING OG BRUK AV NAMN

- Brynjar Mørkved: Overhalla-saka. Feil fakta og/eller feil juss i klagesak? 28
Vidar Haslum: Når skriftuttale gjøres til nedarvet uttale. Kommentar til vedtak i klagenemnda 2015..... 50
Vidar Haslum: *Tofdalsfjorden* eller *Topdalsfjorden*? Et utvalg uttalelser fra lokale bygdefolk 52
Harald Brekke: Saken om navnet *Tofdal* 54
Beint Foss: *Tofdalsfjorden* og de innfødte..... 56
Marit Halvorsen: Rettsanvendelsen i navnesaken *Topdal/Tovdal/Tofdal* 58
Frode Myrheim: *Kvem* og *Faukal* framleis på kartet 59

NORNA-NYTT

- Nordisk kongressrapport utkomen 59
Botolv Helleland: Bebyggelseskontinuitet og stednavne..... 60
Botolv Helleland: Namn og identitet. NORNA-symposium i Tammerfors 21.–23. oktober 2015..... 60
Botolv Helleland: Språkkontakt av tredje graden 61
Inge Særheim: Den sekstande nordiske namneforskarkongressen. Namn som kjelder. Jæren folkehøgskule (Kleppe), 8.–11. juni 2016 61

FN-NYTT

- Peder Gammeltoft: Møde i Norden Division 2015 62
 Peder Gammeltoft: UNGEGN-fællesmøde i København 63
 Botolv Helleland: UNGEGN møtest for 29. gong i 2016 64

ANNA MELDINGSSTOFF

- Jónína Hafsteinsdóttir: Þórhallur Vilmundarson (1924–2013) 65
 Mats Wahlberg: Eva Brylla (1944–2015) 69
 Gudmund Harildstad og Botolv Helleland: Joleik Øverby
 (1937–2015) 72
 Berit Sandnes: Digitalisering og visning av *Norsk stadnamnleksikon* ... 73
 Vidar Haslum: Dugnadsgruppe i namnegransking på MONS 75
 Svensk pris til norsk namnegranskar 75

ARTIKLAR OG INNLEGG OM NAMN

- Arne Torp: Tradisjonell lokal uttale og tradisjonell skrivemåte av
 stadnamn: ein velkjend konfliktarena 76
 Benedicta Windt-Val: Gi barnet et godt navn 78
 Nancy L. Coleman: Pedagogisk dokkedåp i Ringsaker kyrkje 80
 Kaare Aksnes: Namn i solsystemet 83

BOKOMTALAR

- Olav Veka: Bustadnamn i Fredrikstad og Skåne 85
 Olav Veka: I Ryfylkefjordane 87
 Botolv Helleland: Alfabetiske gratulasjonar til Dagfinn Worren 88
 Botolv Helleland: *Namn och bygd* 101 og 102 89
 Botolv Helleland: *Onoma* 46 utkome 90
 Botolv Helleland: *Namenkundliche Informationen* på nett 90

OMTALAR AV MASTEROPPGÅVER

- Gulbrand Alhaug: Den nordiske namnerenessansen i eit geografisk og
 sosiologisk perspektiv 91
 Gulbrand Alhaug: *Anna Siridatter Dahl* – om metronym på *-datter*
 og *-dotter* 93
 Gulbrand Alhaug: Oppkallingsskikkar i Vesterålen 95
 Gulbrand Alhaug: *Gurinus* av *Guri* og *Ingrinus* av *Ingrid* –
 mannsnamn laga av kvinnenamn på 1800-talet 96
 Gulbrand Alhaug: Kva for land har sett flest spor etter seg i stadnamna
 på Svalbard? 98

NORSK NAMNEBIBLIOGRAFI

- Klaus Johan Myrvoll: Norsk namnebibliografi 2014 100

LEIAR

ENDRING AV STADNAMNLOVA – KVA SKAL VERNAST?

Det kom ikkje som julekvelden på kjerringa at stadnamnlova vart endra no i sumar. Om ein i det heile kan sjå noko positivt i det, er det at det var større politisk motstand mot ei endring no enn sist lovframlegget vart drøft i Stortinget i 2009. Den gongen gjekk eit samla storting inn for ei endring av lova, mens det no var 43 mot og 55 for. Og så kan ein kanskje sjå det som noko positivt at namnevernet er styrkt i den nye lova.

I føremålsparagrafen heiter det no at lova mellom anna «skal ha ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet». Ein kan tolke dette som at føremålet med stadnamnlova er å verne etymologien åt namna og å gje dei ei skriftform som er i tråd med vanlege rettskrivingsreglar. Rett nok heiter det i § 4 at det skal «takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen». Men etter mi meining er det ein altfor enkel føremålsparagraf. Etymologien og generelle rettskrivingsreglar i norsk er viktige, men det er etter mi meining den nedervde uttala som må vera utgangspunktet. I praksis vil det seia den skriftforma som ligg nærast den nedervde uttala.

Det er difor all grunn til å spørja endå ein gong kva stadnamnlova skal verne? Er det danske skriftformer frå 1700-talet, det etymologiske innhaldet i namna eller praktiske skriftformer? Spør ein seg kva som treng mest vern, kan det ikkje vera tvil. Det er den nedervde uttala som er den veike eller utsette sida av namna. I ei tid der målføra vert meir og meir skriftpåverka, og der vi fær stadig fleire nye landsmenn, vert ofte den nedervde uttala bytt ut mot ei skriftpåverka uttale. Danske skriftformer frå 1600- og 1700-talet treng ikkje vern i form av ei lov. Dei har vern nok i skriftlege kjelder. Etymologiske former treng heller ikkje vern ettersom dei har vern nok i til dømes Oluf Ryghs *Norske Gaardnavne*. Når stadnamnlova no har fått ein føremålsparagraf der nedervd uttale ikkje er nemnd med eit ord, er det grunn til å spørja kva vi skal med stadnamnlova i det heile. Legg ein den nedervde uttala til grunn for kulturminnedefinisjonen av eit stadnamn, er det ikkje tvil om at stadnamna som kulturminne er svekt i den nye lova.

Det kjem heilt sikkert til å verte ei stor utfordring for Kartverket når dei no skal nytte den nye lova. Korleis skal ein på Noregskartet skilja mellom gardsnamn og bruksnamn når det i det heile ikkje er noko grunnlag for å skilja dei?

For ein del år sidan vart det i samband med namnestrid mellom meg sjølv som bygdebokforfattar og to grunneigarar gjort eit vedtak om at bygdeboka for Høland og Setskog skulle halde seg til namnelova. No nyleg skreiv eg i føreordet til band 6, del 3, at det framleis er namnelova som ligg til grunn for bygdeboka. Grunnen til det er at det er gardsnamna som bør

liggje til grunn og ikkje bruksnamna, ettersom gardsnamna berre kan skrivast på éin måte. Slik bør det etter mi meining vera for Kartverket òg. Det vil vera svært uheldig om eitt og same namn vert skrive på ulik vis på Noregskartet. Rett nok er det mange namn i dag som har fleire offisielle skriftformer der éi av dei ofte er tilrådd. Diverre er det i dag framleis mange skriftformer av gardsnamn hos Kartverket som ikkje er i tråd med nedervd uttale og ordhistorie. To døme frå Høland er *Helsjø* (gnr. 126) og *Hellegard* (gnr. 92). Det fyrste namnet vert i dag skrive *Hellesjø* og er den einaste forma hos Kartverket. Nedervd uttala er derimot /²høse/. Etter Oluf Rygh går truleg denne forma attende på gamalnorsk *Helgisjór*, altså med tydinga ‘den heilage sjøen’. Oluf Rygh skriv *Helsjø* i *Norske Gaardnavne*, og det er ikkje tvil om at denne forma ligg langt nærare nedervd uttale enn *Hellesjø*. Det andre namnet vert i dag skrive *Hellegård*, også den einaste forma hos Kartverket. Nedervd uttale er derimot /²hæɾjega:ɾ/. Oluf Rygh har forma *Hellegaard*. Denne forma går attende på gamalnorsk *Helgagarðr*, og det kan heller ikkje her vera i tvil om at skriftforma *Hellegard* ligg nærare nedervd uttale.

Det er med andre ord framleis langt mellom liv og lære hos Kartverket. Eller er det namnekonsulentane som ikkje har skøytt jobben sin?

Frode Myrheim
frodmyr@gmail.com

NAMNEGRANSKING TRULEG TIL BERGEN **Sekretariatet for stadnamntenesta til Språkrådet**

Det har i eit par års tid ulma i grunnen under Namnegransking (det gamle Stadnamnarkivet) på Blindern, eller rettare sagt i Forskningsveien 1 ved Gaustad, der dette fagmiljøet har halde til dei seinaste åra. Institutt for lingvistiske og nordiske studium ved Universitetet i Oslo (UiO) har bestemt seg for å leggja ned dette faget og deponera samlingane ein eller annan stad som måtte by seg. Det skjer parallelt med at dei andre språksamlingane òg vert kasta ut av instituttet. Nasjonalbiblioteket har vore nemnt som ein lagringsplass for språksamlingane. Språkrådet har òg vore nemnt, men der er det ikkje plass. Vidare har Universitetet i Bergen vore på tale, og då faktisk som ei vidareføring av fagmiljøet. Men det vil krevja at departementet stiller opp med atskillege millionar, eventuelt at UiO gjev avkall på porteføljen som fylgde med Norsk stadnamnarkiv då det vart lagt under Universitetet i 1978.

I slutten av november 2015 har det siva ut meldingar om at Namnegransking saman med ordbokssamlingane skal overførast til Bergen. Kultur-

departementet har signalisert at det fylgjer med ei løyving på 6 millionar kroner til drifta, som kanskje vil takast frå Universitetet i Oslo. Universitetet i Bergen har nemnt at det trengst minst 14 millionar kroner for ei forsvarleg drift. Kor mykje som kjem Namnegransking til gode, er uvisst, men venteleg mindre enn halvdelen.

Nynorsk kultursentrum har vore ein av pådrivarane i denne saka, men òg ei lang rekkje organisasjonar og einskildpersonar har skuva på. Overføringa vil venteleg gå føre seg ein gong i 2016. Fyrst må lokala i Bergen gjerast klare, kanskje i Bergens Museum, der Indrebø og den aktive delen av Norsk stadnamnarkiv heldt til i 1930-åra.

Eit problem Universitetet i Oslo ikkje har teke inn over seg, er at stadnamntenesta og klagenemnda for stadnamnsaker skal utføra lovpålagde oppgåver, og at dei ikkje kan utførast fullnøyande utan tilgang til samlingane. Leiaren i klagenemnda, Marit Halvorsen, har lagt dette problemet fram for universitetsleiinga, og i svaret frå prorektor Ragnhild N. Hennem (i e-brev 17. november 2015) heiter det:

Vedtaket om flytting av Språksamlingene til institusjon utenfor UiO står ved lag. Imidlertid er det en forutsetning knyttet til overføringen, at Navnearkivene – som inngår i overføringen – fortsatt blir tilgjengelige og åpne for bruk av klagenemnda for stedsnavn ved behov. Inntil flyttingen er gjennomført, vil vi derfor sikre tilgjengelighet for klagenemnda og dens behov for å behandle lovpålagte oppgaver.

Elles har Språkrådet signalisert at dei vil senda ein «note» til UiO om at namnesamlingane må sikrast tilgang for stadnamntenesta slik at konsulentane kan utføra den lovpålagde oppgåva si på ein fagleg forsvarleg måte. Sekretariatet til stadnamntenesta for Austlandet og Agderfylka har til no hatt kontorplass på Namnegransking. Det er i ferd med å endra seg. Frå 1. desember 2015 har dei to sekretæranne Line Lysaker Heinesen og Ingvil Nordland kontorplass i Språkrådet, som har husvære like ved Nasjonalbiblioteket i Oslo. Det tyder at dei stadnamnsamlingane som ikkje er digitaliserte – og det gjeld ein stor del – vert mindre tilgjengelege for stadnamntenesta. For namnekonsulenten, som i lang tid har hatt kontor vegg i vegg med sekretæranne, representerer flyttinga òg ei ulempe. Det viktigaste er likevel at namnesamlingane vert verande tilgjengelege for aktiv bruk innanfor ei rimeleg stor golvflate. Men generelt må det seiast at på lengre sikt vil det faglege grunnlaget for konsulentarbeidet verta svekt ved ei nedlegging av Namnegransking.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

NORSK NAMNELAG

STYREMØTE I NORSK NAMNELAG 8. JANUAR 2015

Styret i Norsk namnelag hadde møte 8. januar 2015 i lokala til Norsk Ordbok 2014 i Gaustadalleen i Oslo. Både styret og skriftredaksjonane hadde fått innkalling til møtet. Til stades var Frode Myrheim (leiar), Anne Svanevik (nestleiar), Gunnstein Akselberg (styremedlem), Åse Wetås (styremedlem), Marit Breie Henriksen (styremedlem, til stades over høgtalande telefon) og Ole-Jørgen Johannessen (redaktør i *Namn og Nemne*).

1. Namn og Nemne og Nytt om namn på nett?

Forskingsrådet vurderer å støtte berre tidsskrift som blir utgjevne på nett i tillegg til papirutgåve. Vil vi greie å halde på medlemene dersom tidsskrifta blir tilgjengelege for alle?

Konklusjon: Laget må vurdere framtidige løysingar. Målet må vere å få tidsskrifta tilgjengelege for alle og å få finansieringa i orden. Eitt førebels mål er å leggje ut dei eldste årgangane på nettstaden vår. Det vart vedteke å høyre med Nasjonalbiblioteket om dei kan leggje *Namn og Nemne* lengre fram i digitaliseringskøen til Bokhylla.no. Vi kan også skanne sjølve.

2. Namnelaget må bli meir synleg

Det vart diskutert om vi bør opprette ei lukka Facebook-gruppe der vi har ein administrator som godkjenner innlegga. Ein kan òg skrive artiklar i lokalhistoriewiki.no.

3. Lov om personnamn – evaluering?

Det vart vedteke å sende brev til Justis- og beredskapsdepartementet med spørsmål om dei har dokumentasjon på verknaden av lova, og om dei har tankar om evaluering.

4. Økonomi

Vi søker Forskingsrådet om støtte til 2015-nummeret av *Namn og Nemne*. Laget fekk inn kr 10 000 som gåve etter Torgils Vågslids bortgang. Framlegg om å søkje Språkrådet om litt produksjonsstøtte av di ein del av innhaldet gjeld stadnamntenesta.

5. Nytt om namn

Nr. 59/60 (2014) kjem ut som dobbeltnummer i byrjinga av 2015. Tanken med dobbeltnummer er å komme i rute.

6. Framtida for faget namnegransking

No når det går nedover med den institusjonelle posisjonen for namnegransking, vil Namnelaget måtte spele ei aukande rolle for å fremje disiplinen. Styret meinte Namnelaget bør skrive ein kronikk om dette. Det er viktig å trekkje inn det internasjonale arbeidet (UNGEKN) og stoda i andre (nordiske) land. Namnelaget meiner det er ei universitets- og høgskuleoppgåve å ta vare på stadnamnsamlingane.

7. Arrangere namnefagleg konferanse i 2015?

Namnelaget har ikkje kapasitet til / ønskjer ikkje å arrangere eigen konferanse. I staden oppmodar laget til aktivitet i samband med MONS i Kristiansand i november.

8. Revisjon av stadnamnlova

Dette er ei politisk prestisjesak. Dei einstilte styremedlemene kan vere aktive med å informere om moglege verknader.

9. Nettsida vår

Sida bør haldast oppdatert med aktuelt stoff.

Anne Svanevik
anne.svanevik@kartverket.no

UTTSETT LANDSMØTE

Førre landsmøte i Norsk namnelag var i 2012, og etter lovene skulle det neste haldast i 2015. Grunna stort arbeidspress hjå leiaren i Namnelaget og den uklåre situasjonen for norsk namnegransking har styret kome til at landsmøtet må utsetjast til 2016. Styret vil vurdere om det kan verta aktuelt å kombinera landsmøtet med ein konferanse, mogeleg i Språkrådet. Innkalling og melding om eventuell konferanse vil verta kunngjorde på heimesida til Norsk namnelag: www.norsknamelag.no.

Frode Myrheim
frodmyr@gmail.com

STODA FOR NORSK NAMNEGRANSKING

NORSK NAVNEFORSKNING I FRIT FALD

Med undren og bestyrtelse har sprogforskningen i Danmark erfaret, at den professionelle og fagkompetente navneforskning i Norge er under afvikling på landets universiteter. Det er et hårdt slag for den nordiske filologiske forskning i alle de nordiske lande, fordi den norske forskning, der både tidsmæssigt og idémæssigt på lange stræk har været foran, har været en meget vigtig inspirationskilde for den tilsvarende forskning i Danmark og de øvrige nordiske nabolande.

Fraværet af forskningsbaseret navneforskning på universitetsniveau berører ikke blot selve den sproglige beskæftigelse med navnestoffet, for navneforskning er og har altid været en vigtig del af den almene kulturhistoriske og kulturgeografiske tilgang til forståelsen af bestemte egnes og landsdeles udvikling og historie. I samarbejde med den mere og mere forfinede fortidsarkæologi har den kvalitetsbaserede navneforskning væsentlige muligheder for at berige og perspektivere de udsagn, der graves frem i dagens lys.

Ikke mindst i Norge, hvor beskæftigelse med sproget er et centralt led i nationsopbygningen, og hvor nærmest hver enkelt indbygger har sit eget engagerede forhold til ord og navne, forekommer det fuldstændig hovedløst ikke at ville vedligeholde og udvikle den fond af professionel viden, som flere generationers beskæftigelse med navne har akkumuleret. Professor Oluf Rygh regnes som grundlægger af moderne norsk arkæologi og moderne navneforskning. Arkæologien indtager en stor plads i Norge, ikke mindst inden for jernalder og vikingetid med de uvurderlige vikingskibe som et prominent eksempel. Med de mange og stærke synergier, der har udviklet sig mellem arkæologi og navneforskning, giver det ingen videnskabelig mening at nedprioritere og i sidste ende afvikle den professionelle navneforskning.

Sprogforskningen er et konglomerat af mange forskellige retninger og discipliner, der gensidigt udvikler og beriger hinanden, og benene bliver ikke dobbelt så gode at gå på ved at hugge armene af.

Det triste perspektiv, som udviklingen i Norge synes at tegne, minder en gammel nabo om det velkendte ordsprog: Bar er broderløs bag. Men det er aldrig for sent, og den norske nation, som kan så uendelig meget, må se at få taget sig sammen og få givet ordentlige professionelle rammer for en sund og videnskabelig udvikling af hele den del af sproget, som udgøres af alle de forskellige slags egennavne, Norge er så rigt på.

Bent Jørgensen
prof., dr.phil., Københavns Universitet
København, 2. juli 2015
berge@hum.ku.dk

NORGE TAR NER TACKLINGEN?

Norge är ett föregångsland inom nordisk ortnamnsforskning. En av grundvalarna för denna forskningsgren är Oluf Ryghs jätteverk *Norske Gaardnavne*, som tjänat som mönster för liknande publikationer i grannländerna. Under senare årtionden har vi utanför Norge med avund sett hur ortnamnsforskningen har blomstrat i Norge, på bästa sätt företrädd på en rad universitet och högskolor runtom i landet. Särskilt imponerande var den geografiska bredden. Oslo har i detta sammanhang tjänat som naturligt centrum för det nationella forskningsarbetet.

Med förvåning och bestörtning har vi utanför Norge på sista tiden måst konstatera att ortnamnsforskningen i Norge mer och mer har marginaliserats, till och med i Oslo. Där tycks närmast pågå en strävan att svälta ut ortnamnsforskningen.

Det är naturligt att nya riktningar inom språkforskningen, också inom nordistiken, gör sig gällande, men det innebär inte att fruktbara forskningsgrenar, som blomstrat i mer än ett sekel, måste undanröjas. Ortnamnen är en grundväsentlig del av kulturarvet, och att just Norge skulle ge avkall på att vårda detta arv, det ter sig obegripligt och skrämmande. Detta måste de ansvariga inse, bringas att inse. Det är ännu inte för sent att hissa segel igen, att återbesätta tjänster som blivit lediga genom pensionering, att satsa på en fortsättning av ortnamnsforskningen, som av ålder varit en paradgren inom norsk nordistik. Om vi håller oss till Oslo, är det för oss i grannländerna en självklarhet att den föredömliga serien *Bustadnavn i Østfold* fortsätts och bringas till en lyckosam avslutning.

Jag är väl medveten om att vi i Sverige inte skall slå oss för bröstet. Institutet för språk och folkminnen har just lagt ner två av sina tre regionala arkiv. Kritiken har varit hård. Till försvar hävdas att nedläggningen sker av ekonomiska skäl; frågan varför sparåtgärderna måste träffa just den för institutet centrala vetenskapliga verksamheten återstår att besvara. Detta om våra svenska förhållanden. Ekonomiska skäl kan i varje fall inte vara grund till avtackling i ett rikt land som Norge. Ni, forskarkolleger i Norge, måste se till att de ansvariga tänker om.

Thorsten Andersson
 prof. emer. i nordiska språk,
 särskilt ortnamnsforskning, vid Uppsala universitet
 Uppsala, 31 maj 2015
 thorsten.andersson@telia.com

NAMNEGRANSKING MÅ FØRAST VIDARE

Ny stadnamnlov

Det gjekk nesten ålmenta forbi at det 19. juni i år vart sanksjonert ei ny lov om stadnamn som gjev private høve til å fastsetja skrivemåten av namnet på eige bruk dersom dei kan dokumentera at namnet har vore i offentleg bruk. Eit samla fagmiljø og dei fleste høyringsinstansane hadde uttala seg imot endringsframlegget med den grunngevinga at stadnamna, også i funksjon som bruksnamn, er ein del av ein felles språk- og kulturarv og ikkje eigedomen til den einskilde. Argumentet for å gje grunneigaren rett over bruksnamnet er at det har mykje å seia for identiteten til dei som bur der, særleg når dei har same namn som etternamn, og namnet har lang tradisjon. Lovendringa vart vedteken i Stortinget mot røystene til Ap, KrF og SV pluss éin frå Høgre og éin frå Senterpartiet. Det var altså politisk kontroversielt.

Stadnamn som kulturminne

Det var kulturminister Thorhild Widvey som presenterte lovproposisjonen. Og ho byrja med å streka under at stadnamn er immaterielle kulturminne:

Ett enkelt stedsnavn er et kikkhull inn i norsk historie. Et stedsnavn kan være en liten fortelling om hvordan vi bosatte landet, eller et glimt inn i våre forfedres levesett, gjøremål og tro. Stedsnavnene er også en høyst levende del av vår eldste språklige arv. De er muntlig overlevert fra generasjon til generasjon og best bevart i talemålet på stedet.

Og faktisk nytta ho mykje av innlegget sitt til å streka under at stadnamnlova er der for å verna om stadnamna, og at dei skal føraast vidare i ei form som tek vare på det historiske innhaldet. Unnataket for bruksnamn er gjort for å imøtekoma grunneigarinteressene, men unnataket gjeld berre bruksnamnet og ikkje same namn som overordna gardsnamn, og heller ikkje namn nytta som adressenamn. *Viksveien* skal til dømes skrivast med *V*- og ikkje *W*- jamvel om eit bruksnamn på staden vert skrive *Wik*.

Når ein les både proposisjonen og referatet frå stortingsdebatten, får ein inntrykk av at styresmaktene verkeleg er opptekne av verdien av stadnamn. Hovudtyngda av namn skal framleis brukast av det offentlege i skriftformer som avspeglar både nedervd uttale og vanleg norsk skriftspråk. Og namnevernet er generelt styrkt. Ein skal ikkje skalta og valta med denne delen av kulturarven.

Universitetet vil kvitta seg med namnegransking

Parallelt med endringsprosessen av stadnamnlova har Universitetet i Oslo køyrt sitt eige løp og vedteke at stadnamnsamlingane saman med ordboks-

samlingane skal leggjast ned eller deponerast ein annan stad. Her har det vore ein hard strid, med mange utspel og skuldingar. Utfallet er enno ope. Men Universitetet kan ikkje ha teke det juridiske ansvaret sitt alvorleg her, ettersom både den førre og i endå større grad den nye stadnamnlova føreset eit fagmiljø som kan levera dei språklege tenestene som trengst for å fylgja opp lova. Og eit slikt fagmiljø kjem ikkje rekande på ei fjøl. Både stadnamnormering og namnegransking i det heile har ei lang historie som er eit grunnlag for den kompetansen dagens rådgjevarar har. Norsk stadnamnarkiv vart skipa i 1921 og voks gradvis til ein statleg institusjon med 5–6 tilsette. I 1978 vart arkivet lagt under Det historisk-filosofiske fakultetet ved Universitetet i Oslo med heile staben og eit romsleg driftsbudsjett. Etter nokre gode tiår byrja nedskjeringa, og kvar gong ein tilsett vart pensjonert, vart lønsmidlane overførde til andre felt. Dei to som sit att i dag, har frå eitt til tre år att. Dermed er det slutt.

Det store spørsmål no er korleis Kulturdepartementet stiller seg til dette. Må Universitetet refundera dei budsjettmidlane som har vore mynta på Stadnamnarkivet? Både Språkrådet og klagenemnda for stadnamnsaker har hevda at dersom ikkje namnesamlingane og eit rimeleg apparat av fagleg ekspertise vert teke vare på, vil det gå ut over kvaliteten på arbeidet både på kort og endå meir på lang sikt.

Stadnamn – røyster frå fortida

Kikhol inn i norsk historie kallar kulturministeren stadnamna. Mange av desse kikhola har vorte klarlagde gjennom innsatsen til norsk stadnamn-gransking. Det store verket *Norske Gaardnavne* av Oluf Rygh er det viktigaste tilskotet til å forstå kva namna fortel om. Her er dei aller fleste gardsnamna forklarte og lagde til rette med språkhistoriske opplysningar. Dette verket er dessutan lagt ut på internett, og ein kan finna nettstaden ved å søkja på «O. Rygh». Dei 60–70 000 stadnamna som er med her, er berre ein liten del av dei fleire millionane av stadnamn som finst i landet. Eit stort tal stadnamn er drøft i andre vitenskaplege verk og artiklar gjennom åra, og det går framleis føre seg eit stort utgjevingsprosjekt av bustadnamn i Østfold. Eit anna stort prosjekt er ei nettbasert ny utgåve av *Norsk stadnamnleksikon*. Utanom dette er det altså eit stort tal stadnamn som ventar på å verta granska for å tilføra ny kunnskap om busetnadshistoria vår. Kvar bygd og by har hundre- og tusenvis av stadnamn som alle er einskilddokument eller kikhol som fortel noko akkurat om den staden dei er namn på, og om den tida dei vart gjevne i, for fem hundre eller tusen år sidan og endå eldre. For å tolka den budskapet det einskilde namnet ber med seg, trengst det kompetanse som må byggjast opp i aktive fagmiljø. Og det trengst eit påliteleg og tilgjengeleg grunnlagsmateriale som berre dei profesjonelle namnesamlingane kan tilby. I tillegg må lokal stadnamninnsamling førast vidare.

Ansvar for framtida

Det å føra vidare eit fag som namnegransking er ikkje berre å ta eit ansvar for fortida. Eit samfunn i omforming må òg ha auga for framtida. Korleis skal det ta vare på røtene? Nettopp med den rotfeste posisjonen som stadnamna har, vil dei vera språklege berestolpar som fylgjer med nye generasjonar – og nye språkbrukarar. Både skriftform og påliteleg kunnskap om kva dei representerer, må vera eit offentleg ansvar.

Botolv Helleland
namnekonsulent
botolv.helleland@iln.uio.no

STADNAMNTENESTA

KLAGENEMNDA FOR STEDSNAVNSAKER 2014

Klagenemnda for stedsnavnsaker har hatt to møter i 2014, 14. mars og 7. november. Skjemaet nedenfor viser alle 2014-sakene som ble behandlet på disse to møtene. Ytterligere sju saker, sak 8–14/2013, ble behandlet på møtet 14. mars 2014. Utfallet av disse sakene ble trykket i forrige nummer av *Nytt om namn* og tas derfor ikke med igjen her. Sak 9/2012 og 7/2013 har også vært behandlet i nemnda tidligere, men har kommet tilbake til ny behandling.

Sak nr.	Påklaget navneform, kommune, fylke	Navnetype	Klagers ønske	Vedtak i klagenemnda
1/2014	<i>Rosstøl</i> , Sirdal, Vest-Agder	Gårds- og bruksnavn	<i>Rostøl</i>	<i>Rosstøl</i>
2/2014	<i>Bjørnaset</i> , Volda, Møre og Romsdal	Gårds- og bruksnavn	<i>Bjørneset</i>	<i>Bjørneset</i>
3/2014	<i>Kjus søndre</i> , Skedsmo, Akershus	Bruksnavn	<i>Kjus lille</i>	Vedtaket om navneendring fra <i>Kjus lille</i> til <i>Kjus søndre</i> var ikke i strid med stedsnavnloven, og nemnda kan ikke behandle klagen.
4/2014	<i>-tjern-</i> , Vang, Oppland	Naturnavn (navneledd)	<i>-tjedn-</i>	<i>-tjern-</i>
5/2014	Røyrvik kommune gjorde vedtak om <i>Raarvihke tjielte</i> som samisk parallellnavn på kommunen. Vedtaket var ikke i overensstemmelse med alle høringsforslag. Det kom ikke klager på vedtaket, men departementet ønsket at nemnda skulle uttale seg som rådgivende organ. Nemndas samiskkyndige medlem skrev en uttalelse på vegne av nemnda.			

6/2014	Avslag på gjenopptaking av navnesak, <i>Bostjernlie/ Båstjernlie</i> , Nes, Buskerud	Seternavn/ bruksnavn, hyttefelt	Saken gjenopptas (ønske om <i>Bostjernlie</i>)	Saken gjenopptas.
7/2014	Avslag på gjenopptaking av navnesak, <i>Olsenn-/Orsend-</i> , Hol, Buskerud	Naturnavn, navn på fritidsbolig	Saken gjenopptas (ønske om <i>Orsend-</i>)	Saken gjenopptas.
9/2012	<i>Øgreid Brygge</i> , Sauda, Rogaland	Adressenavn	<i>Øgreidbryggen</i> eller <i>Øgreidkaien</i>	<i>Øgreidbrygga</i> eller <i>Øgreidkaien</i>
8/2014	<i>Våje</i> , Arendal, Aust-Agder	Gårds- og bruksnavn	<i>Woie</i>	Vedtaket <i>Våje</i> gjaldt to gårdsnumre, men klagen omfattet bare det ene. Nemnda bad Kartverket ta saken opp på nytt og behandle begge navnene.
9/2014	<i>Vasskord</i> , Eide, Møre og Romsdal	Gårds- og bruksnavn	<i>Vassgård</i>	<i>Vasskor</i>
10/2014	<i>Skjærding-</i> , Vestnes og Haram, Møre og Romsdal	Naturnavn (navneledd)	<i>Skjæring-</i>	<i>Skjærding-</i>
11/2014	Avslag på gjenopptaking av navnesak, <i>Melda(h)lsholmen</i> , Kristiansund, Møre og Romsdal	Naturnavn	Saken gjenopptas (ønske om <i>Meldahlsholmen</i>)	Nemnda gjorde ikke vedtak, men oppfordret klager til å kontakte en aktuell lokal organisasjon for å be Kartverket gjenoppta saken.
12/2014	<i>Flægholmen</i> og <i>Store Eigerøy</i> , Farsund, Vest-Agder	Bruksnavn og naturnavn	<i>Flækholmen</i> og <i>Store Egerø(y)</i>	<i>Flægholmen</i> (bruks- og naturnavn), <i>Store Eigerøy</i> (bruksnavn) og <i>Store Eigerøya</i> (naturnavn)
13/2014	<i>Stamsøy</i> , Risør, Aust-Agder	Gårds- og bruksnavn og naturnavn	<i>Stamsø</i>	<i>Stamsøy</i>
7/2013	<i>Råbygda</i> , Orkdal, Sør-Trøndelag	Bygdenavn	<i>Gjølme</i>	<i>Råbygda</i>
14/2014	<i>Hølbekk-</i> og <i>Slåttkoivika</i> , Lierne, Nord-Trøndelag	Naturnavn	<i>Hølbekk-</i> og <i>Slåttkøyvika</i>	<i>Hølbekken</i> , <i>Hølbekkmyrin</i> og <i>Slåttkoivika</i>

15/2014	<i>Solbjørg, Kvinesdal, Vest-Agder</i>	Gårds- og bruksnavn og forledd i naturnavn	<i>Solberg</i>	<i>Solbjørg, Solbjørg-</i>
16/2014	<i>Overhalla og Skage, Overhalla, Nord-Trøndelag</i>	Tettstednavn	<i>Ranemsletta og Hunn</i> . Klager mener også at vedtaket er fattet uten gyldig hjemmel.	Nemnda mente at kommunen har myndighet til å vedta navn på de aktuelle tettstedene. For tettstedet Overhalla/Ranemsletta vedtok nemnda navnet <i>Ranemsletta</i> . Nemnda bad Kartverket om å reise navnesak på skrivemåten av dette navnet. For navnet <i>Hunn/Skage</i> mente nemnda at det må være opp til kommunen hvilket navn som vedtas.
17/2014	<i>Ualandsvegen, Lund kommune, Rogaland</i>	Adressenavn	<i>Ualandsveien</i>	Saken har ikke vært til behandling hos stedsnavntjenesten, og har dermed ikke vært behandlet etter reglene i stedsnavnloven. Saken er ikke behandlet i nemnda, men sendt tilbake til kommunen.

Line Lysaker Heinesen
l.l.heinesen@iln.uio.no

TOPDAL, TOFDAL OG TOVDAL – NYTT VEDTAK I KLAGENEMNDA

Dei ulike skrivemåtene *Topdal*, *Tofdal* og *Tovdal* vart førehavde på nytt i klagenemnda for stadnamnsaker 5. juni 2015, og sidan denne saka har ført til mykje diskusjon både utanfor og innanfor fagmiljøet, gjev *Nytt om namn* her att vedtaket og grunngjevinga av det.

Sjå også innlegg om saka på s. 50–59 i dette nummeret av *Nytt om namn*.

Red.

Kort saksfremstilling

Saken ble behandlet i klagenemnda 14. mars 2014 (da som klagesak 10/2013), med vedtak om *Topdalen/Tovdalen*, *Topdalselva/Tovdalselva*, *Topdalsfjorden/Tovdalsfjorden* og *Topdalsstø/Tovdalsstø*. Saken ble siden gjenopptatt av Kartverket og behandlet på nytt. Kartverket gjorde nytt vedtak 3. desember 2014 om *Tovdalselva/Tofdalselva*, *Tofdalsfjorden* og *Tofdalsstø*. Dette vedtaket ble påklaget av gruppen «Vi som vil bevare navnet Topdal på elva og fjorden». Klager viser blant annet til eldre skrivemåter på kart og lokal uttale.

Kartverkets vedtak om skrivemåten *Tofdal-* ble gjort med bakgrunn i en nedarvet uttale i Kristiansand, dokumentert i et vedlegg til stedsnavntjenesens tilråding. Bakgrunnen for det sidestilte vedtaket *Tovdalselva/Tofdalselva* var at uttale- og skrivemåten med *v* er innarbeidet for dette navnet, men Kartverket mente at skrivemåten med *f* måtte kunne godtas for den nederste delen av elven i samsvar med den lokale uttalen.

Nemndas vurderinger

Denne saken omfatter både et bruksnavn (*Tofdalsstø*) og naturnavn. I det endringsforslaget til stedsnavnloven som er til behandling i Stortinget i disse dager, er det foreslått å la eier eller fester selv få bestemme skrivemåten av eget bruksnavn (med noen forbehold, les mer her: [\[link fjernet\]](#)). Nemnda mener derfor at det ikke er hensiktsmessig å behandle det aktuelle bruksnavnet i denne saken, siden en eventuell lovendring kan få konsekvenser for dette. Dersom det foreslåtte endringsforslaget ikke går gjennom, vil nemnda ta opp saken om bruksnavnet på neste møte. Nemnda behandler derfor bare skrivemåten av naturnavnene.

I de tidligere rundene i denne saken har det kommet frem at uttalen av disse navnene varierer. Det blir også diskutert av de forskjellige partene hvor mange som bruker de forskjellige uttalene. Nemnda vil derfor påpeke at antallet brukere av en uttale ikke er avgjørende. Ifølge stedsnavnloven skal skrivemåten følge den nedarvede lokale uttalen, det vil ifølge ordforklaringene til loven si «den uttalen som er overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk». Nemnda mener at uttalen med /p/ må være den eldste. Dette bekreftes av en nesten entydig skriftradisjon gjennom 500 år. Denne uttalen er fortsatt i levende bruk. Uttalen med /f/ og /v/ skyldes et vanlig dialekttrekk i området.

Nemnda gjorde slikt vedtak:

For navnet på fjorden fastsettes skrivemåten *Topdalsfjorden*. For elven fastsettes skrivemåten *Tovdalselva* for den øverste delen og *Topdalselva/Tovdalselva* sidestilt for den aller nederste delen.

SAMRÅDINGSMØTET FOR STADNAMNTENESTA, SPRÅKRÅDET OG KARTVERKET 2015

Samrådsmøtet for stadnamntenesta, Språkrådet og Kartverket vart halde i Kristiansand 20.–21. oktober 2015. Møtet starta og slutta med interne møte for stadnamntenesta og Språkrådet (som hadde møte saman) og Kartverket. Resten av tida var det fellesmøte for stadnamntenesta, Språkrådet og Kartverket. *Nytt om namn* gjev her att referatet frå fellesmøta. Det er berre gjort nokre mindre redaksjonelle endringar.

Referat fra del I av fellesmøtet, onsdag 21. oktober

Møteleder: Karsten Lien. Referent: Anne Svanevik.

Karsten Lien åpnet møtet og presenterte deltakerne. Første programpost var SSR 2.0 v/Kjetil Ringen og Ben Worsley.

Kjetil Ringen viste forenklet og full modell av den nye versjonen av SSR (SSR 2.0), som fremdeles er under utvikling. Det er fire nivåer i modellen: fysisk objekt/sted → stedsnavn → skrivemåte → dokumentasjon. Nytt sammenliknet med dagens SSR:

- Innføring av geometri: punkt, linje og flate. F.eks. vil gårds- og bruksnavn være punktobjekt. Elver, gater/veger vil være linjeobjekt. Fjellområder, daler osv. vil være flateobjekt/polygoner.
- Språkprioritering (aktuelt for flerspråklige områder)
- Kasusbøying (aktuelt for samiske og kvenske navn)
- Peker til navnets primærfunksjon
- Peker til gruppenavn (f.eks. gruppe av øyer)
- Skrivemåten har tre felt: kjernenavn (hovednavnet), variasjonstillegg (øvre, store osv.) og funksjonstillegg (skole, kirke osv.)
- Referanse til saken med tilhørende dokumenter i Kartverkets arkivsystem
- Kobling til litteratur og dokumentasjon
- Mer kontrollfunksjonalitet ved innlegging

Dato for driftssetting er dessverre utsatt fra 15. desember 2015 til 15. mai 2016 fordi spesifiseringen viste seg å være mer komplisert enn antatt.

Skille mellom gårds- og bruksnavn i SSR: I statsbudsjettet for 2016 har Kartverket fått en tilleggsbevilgning fra Kulturdepartementet på 0,8 mill. kroner til dette arbeidet.

Deretter presenterte Kjetil Ringen innsynstjenesten stedsnavn.no (under norgeskart.no), som har eksistert i mange år i en løsning som Kartverket ikke lenger ønsker å ha, og som ble avviklet og erstattet med ny løsning 1. september 2015. Dessverre sliter vi fremdeles med noen «barne-sykdommer», og brukerveiledningene er mangelfulle.

Under punktet regionale samleformer påpekte Ole-Jørgen Johannessen og Botolv Helleland at dette er en stadig tilbakevendende problemstilling på våre møter. Det ligger mye språkpolitikk i dette.

Innlederne viste til kommentaren til § 4 i loven: «Stadnamna bør i visse tilfelle kunne avspegle regionale målmerke. [...] Det er likevel ikkje meininga å gi att alle lokale målførevariantar. Ein bør halde seg til visse hovudtypar i lydverk og formverk og leggje større vekt på regionale enn lokale målmerke.» Samlevedtak har ryddet opp i noe av dette.

I normeringsarbeidet vil det hele tida være et spenningsforhold mellom streng rettskrivingsbasert form og en gjengivelse av navnet i dialektform. Johannessen konstaterte at dette behandles på noe ulik måte i de forskjellige stedsnavntjenestene. Han mener at hvis det først åpnes for bruk av en regional form, bør den brukes i størst mulig grad hvis den er ønsket.

Johannessen nevnte også spenningen mellom «fag og folk». Meningen med den lokale høringsrunden etter lov om stadnamn er at lokalsamfunnet skal trekkes inn slik at normeringsarbeidet skal forankres i folket. Har dette skjedd? Ofte opplever vi krysspress mellom det språkhistoriske og folke- meninga. Vi må være oppmerksomme på at det ikke alltid er de som skriker høyest som er folkemeninga!

Eksempler fra Vestlandet: Samlevedtak på *brei*, *skar*, *ur* istedenfor *breid*, *skard*, *urd*, og *-øy(n)a* istedenfor tidligere *-øyni*. Disse tingene vekker stadig oppsikt i lokalmiljøet og må forsvares/forklares.

Regionale samleformer som har vært diskutert.

- Bøyingsformer, f.eks. *-ena* i flertall, *-vika/-vike/-viki*, *-brekka/-brekko*
- Lydverk (*ukse/okse*, *brot/brøt/bråt*, *strand/strønd/strond*, jamningsformer *Hagen/Hagan/Hågån/Håggån*, *-rn/-nn/-dn* (*tjørn/tjønn/tjødn*), *kv > gv*, *nd > nn*)
- Ordformer (*båe/bøe/boe/bode/bogge/båggå*, *haug/høy/hog/håg*, *støl/støyll/stull/stål/stil*, *stua/stova/stug(g)u/stu/stogo/stogo*)

Målet må være å få en samordnet praksis. Til dette trenger vi lister (fra SSR) over hva som er vedtatt hvor. Videre må vi diskutere om disse formene kan godtas eller ikke. Det vil også være til stor hjelp om stedsnavntjenestene diskuterer dette med kommunene innenfor sin region. Hvis vi klarer å komme fram til ei liste over regionale former som kan brukes, bør den ikke stå i selve forskriften til lov om stadnamn, men i veiledninga (se om forskriftsarbeidet nedenfor).

Erlend Trones la fram punktet om bruk av aksenttegn i stedsnavn. Kartverket ønsker å endre praksisen sin ved normering av stedsnavn i retning av mer bruk av aksenttegn, særskilt med å bruke gravisaksent over *o* (*ô*). Svært få navn ligger med aksent i SSR i dag. Kartverket har henvendt seg til Språkrådet med spørsmål om å få inn flere aksentformer i ordlistene. Argument for bruken av aksenttegn:

1. Å ta vare på uttalen og dermed styrke det kulturhistoriske vernet. Hvis vi får innarbeidet at navn med åpen, lang *o* har en skrivemåte med *ò*, vil tegnbruken i et navn som *Flòten* fortelle leseren i et område med *ö*-uttale at navnet skal uttales /flö:ten/, mens folk i et område med *å*-uttale vil lese det som /flå:ten/.

2. Språkpolitisk: Skrivemåter som peker for langt i feil retning for uttalen, vekker mye motstand lokalt. I store deler av Østlandet skal skrivemåten *o* gjengi både lyden /o:/ og /ø:/, to lyder som ligger relativt langt unna hverandre.

Det er imidlertid et problem at mange av navneleddene som har denne vokalen, ikke er normert med skrivemåten *ò* i ordlistene i dag. Noen har gravisaksent, f.eks. *dròg, flòt, gròv, hòl, hòle, hòv, ròs, skòr* og *vòk*, mens andre ikke har det, f.eks. *dov, dove, flog, glop, glope, gote, mose, nos, nov, slok, sto, stroke, svo* og *svoe*.

Trones mener at det kanskje kan være tjenlig bare å ha skrivemåtene med aksenttegn i SSR, som skal være et autoritativt register, mens man i annen bruk, f.eks. i skilting og annen offentlig dokumentasjon, kan vurdere om aksentbruken skal være valgfri. Aksentspørsmålet må ses på i forbindelse med språklige spesialregler i forskriften (se neste punkt).

Ingvil Nordland orienterte om arbeidet med endring i forskrift om skrivemåten av stadnamn. 1. juli i år trådte endringer i lov om stadnamn i kraft uten at forskriften er endret.

Språkrådet har fått i oppdrag fra Kulturdepartementet å

1. peke ut nødvendige endringer i forskriften og komme med konkrete tekstframlegg
2. tilrå andre endringer i forskriften, særlig endringer som kan føre til forenkling og avbyråkratisering, og komme med konkrete tekstframlegg.

Ei arbeidsgruppe er i gang med arbeidet og leverte 5. oktober et notat til Kulturdepartementet med foreløpige forslag til endringer i forskriften. Forskriften har i dag en kompleks struktur: først selve forskriften, deretter «retteleiing til forskrift om skrivemåten m.m. av stadnamn» i fire kapitler. Grappa foreslår som et hovedgrep å ta veiledningsdelen ut av selve forskriften. Dermed vil det bli klarere at veiledningen har en annen status enn forskriften, og veiledningen kan tilpasses til mottakerne. I tillegg kommer at det er enklere å endre en veiledning enn en forskrift. Arbeidsgruppa ser det som særlig nødvendig at de språklige spesialreglene ikke er en del av forskriften. Uansett trengs en egen gjennomgang av språkreglene. Gjeldende forskrift inneholder i kap. 4 en «Oversikt over sentrale instansar i stadnamnarbeidet». Dette er uvanlig i en forskrift og foreslås tatt ut.

Et gjennomgående prinsipp er at det som er nevnt i loven, som hovedregel ikke skal gjentas i forskriften.

Arbeidsgruppa ønsker å ta inn noe om adressetilleggsnavn, jf. endringen (nytt tredje ledd) i matrikkelforskriften § 54 Adressetilleggsnavn med ikrafttredelse 1. januar 2016:

(3) Kommunen kan tildele adresser innenfor mindre grender, bolig- eller hyttefelt eller andre avgrensede områder et felles adressetilleggsnavn.

Tittelen på forskriften foreslås endret til *Forskrift om stadnamn* fordi forskriften handler om mer enn skrivemåten. Punkter som foreslås/vurderes:

- Alle eksempler tas ut av forskriften
- Skal «hybridnavn» (blanding av samisk/kvensk og norsk) være tillatt?
- Skal rekkefølgerregelen samisk – norsk – kvensk i samisk forvaltningsområde bestå?
- Skal skoltesamisk godtas som normeringsspråk?
- Fortsatt to måneder til lokal høring og to måneder til behandlinga i stedsnavntjenesten?
- Klagerett på eierfastsatte bruksnavn
- Skal et krav om eierfastsatt bruksnavn nødvendigvis initiere navnesak på tilsvarende primærnavn?

Kulturdepartementet opplyste at forslag til ny forskrift kanskje er ferdig til årsskiftet. Da blir det høring på nyåret og ikrafttredelse tidligst i løpet av våren 2016. Veiledningsmaterialet må jobbes med parallelt.

Anne Svanevik
anne.svanevik@kartverket.no

Referat fra del II av fellesmøtet, onsdag 21. oktober

Møteleder: Ingvil Nordland. Referent: Line Lysaker Heinesen

Orientering om møtet «Strategi for navnevern» med KUD og KMD v/Anne Svanevik (for Daniel Ims)

Trine Skei Grande har bedt KUD om å se på bestemmelsene i stedsnavnloven i forbindelse med kommunereformen, med tanke på faren for at navn kan forsvinne ved sammenslåing av kommuner. Eksempler på navn som kan være i faresonen, er *Overhalla* og *Modum*, som kun er i bruk som kommunenavn. Kulturminister Thorhild Widvey har uttalt at hun ikke ser behov for endringer i lovteksten om dette, men skulle likevel se på om noe bør gjøres. Det har vært holdt møte med Språkrådet (Daniel Ims og Ingvil

Nordland), Anne Svanevik (Kartverket), representanter fra KUD og planavdelingen og kommunalavdelingen i KMD. Sistnevnte jobber med veiledningsmaterieell til kommunene. Dette skal sendes til KUD, så de kan komme med sine innspill. Kartverket har også gjort en del arbeid i denne forbindelse (bl.a. rapporten «Adressering og gårdsnummerering i sammenlåtte kommuner», juni 2015).

Stedsnavnarbeid i forbindelse med kommunereformen, erfaringer fra tre kommuner i Vestfold v/Anne Svanevik

Reformen av kommunestrukturen, igangsatt 3. juli 2014, legger opp til omfattende kommunesammenslåing. Kartverket har en stor rolle i arbeidet med sammenslåing. Det er mye som må endres i matrikkelen, og et test-system må være på plass tidlig i 2016. Foreløpig er det bare tre kommuner som har vedtatt sammenslåing: Stokke, Andebu og Sandefjord skal slås sammen til Sandefjord kommune og har begynt å jobbe med adressenavn. Ifølge § 51 i matrikkelforskriften er det ikke lov å ha like adressenavn flere steder i samme kommune, og det vil derfor bli behov for omadressering ved sammenslåing. Det er laget status over forekomsten av doble og triple adressenavn, som allerede finnes i en del av dagens kommuner. I nye Sandefjord kommune er det syv adressenavn som må endres, og det er ønske om å involvere kommunens innbyggere i dette arbeidet. Aktuelle spørsmål i denne sammenheng er hvorvidt matrikkelmyndighetene eller kommunen bør bestemme hvilke navn som skal velges, og om det bør lages sentrale føringer for hvilke navn man velger – bør det eldste adressenavnet få fortrinnsrett, bør man beholde eksisterende navn, men legge til kommunenavnet først?

Prosjektleder Unn Disch Kihle (Kartverket) har stilt spørsmål til stedsnavntjenesten (SNT) og Kartverket (KV) om hva de har av kapasitet, om dette vil føre til merarbeid, og om de ønsker å ha et møte. Konklusjonen ble at SNT ønsker å være med på et slikt møte, og at Daniel Ims også bør være med på dette. Anne Svanevik melder fra til Unn Disch Kihle.

Eli Ellingsve kommenterte at SNT i Midt-Norge allerede er i gang med dette arbeidet. De ber kommunen velge adressenavn som er unike for området, slik at det ikke vil bli problemer med doble navn ved eventuelle sammenslåinger. Finn Isaksen kommenterte at det allerede står i adresseveilederen at kommunene må ta hensyn til navn i nabokommunene, men det er likevel ikke alle som følger dette. Andre merknader som kom frem:

- Mange av adressenavnene er nedarvet, jf. § 3 i stedsnavnloven
- Vi bør tenke nytt i organiseringen av dette – er det mulig å sette ut til private? Forskriften åpner for å utnevne konsulenter til spesialoppgaver over kortere tid

- Navn som står i fare for å forsvinne ved sammenslåing, kan bevares i adressenavn som må endres (f.eks. *Overhalla skolevei*) eller adresse-tilleggsnavn
- SNT bør uttale seg om de nye kommunenavnene

Aktuelle saker i Trøndelag (*Gjølme/Råbygda, Hunn/Skage, Overhalla/Ranemsletta*) v/Nils Jørgen Gaasvik

I det siste er det særlig tre saker i Trøndelag som har gått mange runder i saksbehandlingssystemet og som også har fått mye oppmerksomhet i media. Nils Jørgen Gaasvik gikk gjennom disse og forklarte i korte trekk hvordan saksgangen har vært.

Saken om *Gjølme/Råbygda* gjelder hvilket av disse navnene som bør brukes som bygdenavn. Etter navnesak og klagesak havnet saken hos Sivilombudsmannen, som bad klagenemnda se på saken på nytt. Nemnda gjorde dette, men stod ved sitt vedtak om at *Råbygda* skal brukes som bygdenavn. Kommunen bad deretter KUD om å uttale seg i saken. Svaret fra KUD var at nemndas vedtak er bindende.

Saken om *Hunn/Skage* og *Overhalla/Ranemsletta* har vært behandlet to ganger i klagenemnda etter inngående engasjement i saken fra advokat Brynjar Mørkved. Det siste som har skjedd i saken, er at juridisk tjeneste i KV har uttalt at nemndas vedtak skal stå i SSR. Som forvaltningsorgan har KV plikt til å påse at andre organer følger vedtaket. Fylkesmannen og Vegvesenet har uttalt at de vil følge nemndas vedtak, men kommunen ønsker å stå på sitt vedtak. Per i dag kommer ikke KV videre i saken overfor kommunen.

Stedsnavnarbeidet i Kystverket v/Jarl Molnes og Christian Steimler Knudsen

Jarl Molnes og Christian Steimler Knudsen jobber med kvalitetssikring av Kystverkets data, og stedsnavn er en del av dette arbeidet. I all hovedsak endrer Kystverket sine data i tråd med KV's vedtak, men iblant ønsker konservative krefter å holde på gamle navneformer. Dette begrunnes gjerne med sjøsikkerheten, ettersom det iblant er snakk om til dels navnebytter.

Det ble demonstrert hvordan kvalitetssikringen og rettingen foregår. SSR er lenket opp mot nautisk fagsystem (det er navnene på navneenhetsplassen som kommer opp i systemet), og navneretning blir en del av kvalitetssikringsprosessen. Navnene blir sjekket opp mot alle kart, også eldre papirkart.

Eli Ellingsve kommenterte at de gjerne vil ha navn på staker og andre sjømerker som ikke er registrert i SSR, og at det bør finnes en prosedyre for registrering av disse. Dette gjelder imidlertid titusenvise sjømerker, og det blir da et spørsmål om kapasiteten hos Kartverket. Bruken av samiske og eventuelt kvenske navn ble også kommentert. Frem til i dag har det kun

vært brukt norske navn, begrunnet med sjøsikkerheten. Det er imidlertid ingen grunn til å tro at bruken av samiske eller kvenske navn vil gå utover sikkerheten dersom disse er kjent og brukt, tvert imot vil det kunne øke sikkerheten dersom navn på alle språkene er representert.

Line Lysaker Heinesen
l.l.heinesen@iln.uio.no

Referat frå del III av fellesmøtet, torsdag 22. oktober

Møteleiar: Karsten Lien. Referent: Nils Jørgen Gaasvik

Nytt om adressering v/Finn Isaksen

Finn Isaksen streka under at eigarfastsette bruksnamn skal nyttast som adresetilleggsnamn der det er aktuelt, men dei skal ikkje vere retningsgjevande for andre stadnamn som vert fastsette av offentleg etat. Han opplyste at frå 1.1.2016 vert det lagt til nytt tredje og fjerde ledd i avsnittet om adresetilleggsnamn i matrikkelforskrifta som seier at kommunen kan tildele felles adresetilleggsnamn til ei grend, eit bustadfelt eller eit hyttefelt med vidare. Grunneigar som har rett til eige adresetilleggsnamn, kan velje det i staden.

Adresserettleiaren vil få eigen prosedyre for adresetilleggsnamn. Denne prosedyren vil vere nokså lik den som gjeld for andre adressenamn.

I tillegg til det bruksnamnet som er nytta i matrikkelen, kan eit gardsbruk ha eit «daglegnamn» som er nytta i lokalmiljøet. Desse namna er ofte ikkje skriftfeste, og da treng dei ei form for offentleg dokumentasjon for å bli registrerte i SSR. Ingvil Nordland sa at normeringa av slike namn må følgje hovudregelen for normering i stadnamnlova.

Finn Isaksen viste skjema som skal nyttast i adressenamnsaker. Erlend Trones føreslo å få med fleire opplysningar i skjemaet. Ole-Jørgen Johannessen åtvare mot for utstrekt skjemavelde. Kanskje er skjemaet godt nok som det vart vist.

Lovendringa – eigarfastsette skrivemåtar av bruksnamn i kartdataa v/Nina Skjellerud og Finn Isaksen

Nina Skjellerud viste døme på presentasjon i kartet av bustadnamn og gardsnamn. Ulike skrivemåtar av bruksnamn som kjem av det same gardsnamnet, gjer at fleire variantar av namnet kjem med på kartet dersom bruksnamna skal vere med. På den andre sida gjev ikkje kartet like god stadnamninformasjon utan bruksnamna. Nils Jørgen Gaasvik spurde om vi kanskje skal unngå eigarfastsette skrivemåtar av bruksnamn i N50. Karsten Lien åtvare mot dette, da det kan føre til sterke protestar og kanskje nye endringar i stadnamnlova. Nina Skjellerud konkluderte med at der det er

plass i kartet, og det ser bra ut estetisk og ikkje øydelegg for annan informasjon, vil ho nytte slike eigarfastsette skrivemåtar. Vidar Haslum streka under at estetikken i kartet er særskild viktig.

Finn Isaksen minte om at mange stadnamn som er koda som bruksnamn i SSR, eigentleg er gardsnamn. Det bør bli retta opp i dette i SSR. I FKB-produkt (N5, tidlegare ØK) er det god plass til å få inn bruksnamn. Folk vil vente å finne bruksnamn med eigarfastsett skrivemåte der.

Line L. Heinesen etterlyste opplysningar om fagleg rett skrivemåte i dei tilfella der ein skal nytte eit bruksnamn i ein ny funksjon der eigaren har fått bestemme skrivemåte av primærnamnet. Erlend Trones sa at han noterte i merknadsfeltet kva for skrivemåte som tidlegare hadde hatt status godkjend eller vedteken. Det er denne skrivemåten det offentlege skal bruke i andre namn, til dømes i adressenamn. Det er viktig å merke seg at når Kartverket vedtek eigarfastsett skrivemåte av bruksnamn, skal Kartverket sende vedtaksbrev til kommunen og stadnamntenesta på vanleg vis.

Eli Ellingsve viste døme på hærverk på vegskilt i Surnadal (*Fiskja* endra til «Fiske»). Ingvil Nordland reagerte på skrivemåten «Opsal», som var komen på eit offisielt vegskilt. For å kunne følgje opp slike saker er vi avhengige av at folk melder inn feil på skilt.

Språkrådets tilskotsordningar for stadnamn v/Ingvil Nordland

Ingvil Nordland fortalde at det var delt ut tilskot i storleiken 30 000 kroner til 190 000 kroner på til saman 800 000 kroner til ti mottakarar som hadde søkt om tilskot for å gjennomføre stadnamnregistrering. Fleire av mottakarane var kommunar. (Sjå eigen artikkel s. 27 f.)

Applikasjonen for stadnamnregistrering skal etter planen vere klar til bruk frå nyttår 2016. Det er tenkt på kopling opp mot SSR.

Norsk stadnamnleksikon i digital utgåve v/Berit Sandnes

Berit Sandnes sa at det var blitt sett av midlar til eit halvt årsverk til å digitalisere *Norsk stadnamnleksikon*. Det var òg behov for ein revisjon av verket; den førre var i 1997. Ei digital utgåve vil gjere det mogleg å kartfeste namna og ha ei kontinuerleg oppdatering. Digitaliseringa gjer at ein kan leggje til fleire namn. Den digitale utgåva har til no 5500 oppslag, ca. 4000 er kartfesta.

Skrivemåte frå SSR er nytta som oppslagsform i den digitale utgåva, og oppslagsforma vert oppdatert i samsvar med SSR. Nye tolkingar av stadnamna har kome med. Somme artiklar har vorte heilt omarbeidde på grunn av nye tolkingforslag. Det er med liste over grunnord. Eit tillegg om kvenske namn er nytt. På spørsmål frå Vidar Haslum om lydskriftfont svara Berit Sandnes at ho hadde teke utgangspunkt i at Norvegia var nytta frå før, og det ville ta for lang tid å endre på dette. Ingvil Nordland roste Sandnes

for eit godt arbeid trass i avgrensa ressursar. Fleire uttrykte håp om at prosjektet kunne halde fram med Sandnes som ansvarleg.

Avrunding og oppsummering av fellesmøta v/Tom Schmidt

Tom Schmidt tok eit tilbakeblikk på sakene som var drøfta i fellesmøtesesjonane, og starta med å kommentere problem som oppstår med den siste revisjonen av stadnamnlova. Han var samd i at vi ikkje kan fjerne namn, sjølv om dei er fastsette av eigaren. Elles hadde han hatt glede av å bli informert om den nye versjonen av SSR. «Variasjonstillegg» er eit nytt omgrep som han sette pris på. Samisk tastatur må kome raskt på plass i SSR.

Problema som dukkar opp i arbeidet med regionale namneformer, viser kor vanskeleg dette arbeidet er. Sjølv hadde han vore skeptisk til regionale former. I alle fall bør det bli laga ei systematisk oversikt over det ein kjem fram til. Eit mogleg spørsmål i framtida kan vere om ein må gjere noko med vedtekne skrivemåtar dersom det skulle kome ei ny rettskriving som tilseier annan skrivemåte. Aksenteikn meinte han ikkje var heldig i SSR.

Forslaget som var kome opp om å innføre regionale samiske former, som vil gjere det mogleg å nytte skoltesariske former og former frå andre samiske minoritetsspråk i samiske stadnamn, meinte Tom Schmidt var eit godt forslag.

Dei «aktuelle» sakene frå Trøndelag hadde han trudd vi var ferdige med, men innsåg at vi kanskje ikkje var det likevel.

Innslaget frå Kystverket hadde vore ein augneopnar, særleg at tryggleiken til sjøs er viktig for Kystverket, òg når det gjeld stadnamn. Han opplevde denne gongen Kystverket som mindre konservativt enn han hadde opplevd denne etaten tidlegare. I samband med adressering og lovendring stilte han det velkjende spørsmålet: Korleis kan ein få Vegvesenet til å nytte godkjende og vedtekne skrivemåtar på vegskilta? Han avslutta oppsummeringa med å nemne at det no er behov for klare retningsliner for arbeidsfordelinga mellom sekretær og konsulentar. Det kan dessutan bli vanskeleg å rekruttere fagfolk når dagens konsulentar etter kvart går av.

Nils Jørgen Gaasvik
 nils.jorgen.gaasvik@kartverket.no

TILSKUDDSDORDNING FOR INNSAMLING OG REGISTRERING AV STEDSNAVN

I statsbudsjettet for 2015 er det satt av 1 000 000 kroner til ei tilskuddsordning for innsamling og registrering av stedsnavn, jf. statsbudsjettets kap.

326, post 78. Kulturdepartementet har gitt Språkrådet i oppdrag å forvalte denne ordninga.

Stedsnavn er viktige språklige kulturminner. Det språkhistoriske, kulturhistoriske og bosetningshistoriske aspektet ved disse navna kaster lys over tidligere tiders liv og virke. De fleste eldre stedsnavn er overlevert muntlig fra den ene generasjonen til den neste. Endringene i bosetningsstrukturen og overgangen til maskinelle driftsformer innafor primærnæringene gjør at mange gamle stedsnavn går ut av bruk. Kulturarven som disse navna representerer, står i fare for å gå tapt når de siste som kjenner til og bruker navna, etter hvert faller fra.

Formålet med tilskuddsordninga er å bidra til å berge denne kulturarven ved å gi støtte til lokale aktører som vil samle inn stedsnavn. Innsamling og registrering skal samordnes, slik at navna blir tilgjengelige for flest mulig. Det materialet som samles inn, skal derfor legges inn i en nasjonal navne-database som er under utvikling. Ved hjelp av denne databasen kan navna legges direkte inn på elektroniske kart.

De som registrerer og samler inn stedsnavn, skal kunne legge inn opplysninger knytta til navnet, inkludert lydfiler med uttaleopplysninger og bilder av stedet. Det legges opp til at fagpersoner i ettertid skal kunne kvalitets-sikre dataene og legge til opplysninger, f.eks. om den språklige betydninga av navna. Navnedatabasen skal kunne brukes både i vitenskapelig sammenheng og til å øke kunnskapen om stedsnavn som immaterielle kulturminner.

Både private aktører, kommuner og fylkeskommuner kunne søke om tilskudd. Størrelsen på tilskudda varierer fra 30 000 kroner til 190 000 kroner.

Disse mottar tilskudd fra Språkrådet for 2015:

- Suldal sogelag (Rogaland)
- Sør-Odal slekts- og historielag (Hedmark)
- Hemsedal kommune (Buskerud)
- Nordland fylkeskommune ved Arkiv i Nordland (Nordland)
- Ringerike kommune (Buskerud)
- Spind historielag (Vest-Agder)
- Tyllidalen bygdetun (Hedmark)
- Frøya kommune (Sør-Trøndelag)
- Gjøvik historielag (Oppland)

I tillegg får pensjonert seniorrådgiver i den kvenske stedsnavntjenesten, Irene Andreassen, 30 000 kroner i tilskudd til å ferdigstille navneartikler til Kvensk stedsnavndatabase.

Ingvil Nordland
ingvil.nordland@sprakradet.no

NORMERING OG BRUK AV NAMN

OVERHALLA-SAKA
Feil fakta og/eller feil juss i klagesak?

Klage ble tatt til følge etter to runder

Denne artikkelen er en oppfølging av min artikkel i forrige utgave av *Nytt om namn* (nr. 59/60–2014, s. 29–49), «Stadnamnlova og vern av stedsnavn».

Som nevnt i den artikkelen vedtok Overhalla kommune den 26. mai 2014 å erstatte de nedarva stedsnavna på begge kirkestedene i kommunen, *Ranemsletta* og *Hunn*, med henholdsvis kommunens navn, som er *Overhalla*, og kirkesognets navn, som er *Skage*. Vedtaket ble for begge navneendringer påklaget av Namdal historielag. Jeg utarbeidet klagen og representerte historielaget i saken.

Kommunen tok ikke klagen til følge og oversendte den derfor til klagenemnda for stedsnavnssaker, jf. stadnamnlova, § 10, 2. ledd.

Klagenemnda tok klagen til følge når det gjaldt *Ranemsletta* og vedtok den 7. november 2014 at *Ranemsletta* er korrekt navn på stedet/tettstedet. Klagen ble imidlertid ikke tatt til følge for navnet *Hunn*.

Vedtaket ble for navnet *Hunn* begjært omgjort av Aksjonsgruppa for korrekt bruk av stedsnavn i Overhalla ved brev av 31. desember 2014. Begjæringen ble tatt til følge ved at nemnda den 5. juni 2015 vedtok at korrekt navn på stedet/tettstedet er *Hunn*.

Klagenemndas begrunnelse

Når det gjelder valg mellom navna *Ranemsletta* og *Overhalla*, skriver nemnda bl.a.:

I den første [saken, dvs. *Ranemsletta*] er det snakk om et navn med *stor utbredelse* (*Overhalla*) som «spiser opp» et navn med *mindre utbredelse* (*Ranemsletta*). (Mine uthevinger)

Nemndas rettslige vurdering var:

Nemnda mener at man ikke kan la navnet *Overhalla* overta for *Ranemsletta*. Dette ville være et *brudd på stedsnavnlovens intensjon* om å ta vare på stedsnavn som *kulturminner*. (Mine uthevinger)

Det antas at det nemnda her mener å si, er at motsatt konklusjon ikke ville samsvare med lovens regler, og at nemnda ikke har rettslig adgang til ikke å ta klagen på dette punkt til følge. Vedtak med begrunnelse kan vanskelig

forstås på annen måte enn at kommunens vedtak var i strid med stadnamnlova.

Hva var årsaken til at nemnda konkluderte ulikt for de to stedene? Var det korrekt eller feil, og i så fall med hensyn til fakta og/eller rettslig?

Namdal historielag trakk seg ut av saka, og Aksjonsgruppa for korrekt bruk av stedsnavn i Overhalla som bl.a. sto bak et opprop som ble støttet av 233 personer hovedsakelig fra bygda Skage, førte saka videre ved nevnte omgjøringsbegjæring. Undertegnede representerte også Aksjonsgruppa.

Var det ulike fakta med henyn til de to stedene?

Det mest interessante var at nemnda la en annen faktabeskrivelse til grunn for vurdering av forholdet mellom navna *Hunn* og *Skage* enn i beskrivelsen av forholdet mellom navna *Ranemsletta* og *Overhalla*. Nemnda skrev bl.a.:

I den andre saken er det snakk om to gamle gårds- og soknenavn med *noenlunde lik utbredelse*. (Min utheving)

Og videre:

Det nye tettstedet skal omfatte tettbebyggelsen Hunn og bygdelaget Skage. Nemnda mener at [...] det er ikke snakk om å bytte ut et nedarvet navn med et annet uten tradisjon på stedet, men å velge et overordnet navn på tettstedet som skal bestå av de mindre områdene Hunn og Skage. (Mine uthevninger)

Det sentrale spørsmålet er om denne faktabeskrivelsen var korrekt.

Professorene Kjell Ivar Vannebo (Universitetet i Oslo) og Ole Martin Skilleås (Universitetet i Bergen) som begge er oppvokst i bygda Skage, skrev i felles notat vedlagt begjæringen at nemnda tok feil i begge sitater i beskrivelsen av forholdet mellom stedsnavna *Hunn* og *Skage*. De skrev bl.a.:

De to sitatene viser at nemnda har gått ut fra at det er tale om to stedsnavn med om lag samme geografiske utstrekning. Det er det ikke. *Skage er navnet på kirkesoknet og ikke noe annet*. Kirkesoknet består av en rekke grender på begge sider av Namsen og med en lengde på begge sider av elva som er ca. 1,5 mil [dvs. kirkesognet og ikke elva]. Det finnes ikke noe område med mindre geografisk utstrekning enn soknet som bærer navnet *Skage*. Det er derfor også *uklart hva nemnda mener med «bygdelaget Skage»*. Til daglig taler vi gjerne om bygda Skage og mener samme geografiske område som kirkesoknet. Noe annet «bygdelag» finnes ikke.

[...]

Hunn er [...] navnet på kirkestedet. (Mine uthevninger)

Beskrivelsen er i samsvar med tidligere notater fra de samme forfatterne og vedlagt klagen, nevnte opprop og det som aksjonsgruppa ellers har skrevet samt klagen fra Namdal historielag. Forutsatt at de her nevnte beskrivelsene var korrekte, så er konsekvensen at nemnda la feil faktum til grunn i saka om navna *Hunn* og *Skage*. Forvaltningslovens § 25 krever at korrekte fakta skal legges til grunn når saker behandles av forvaltningsorganer.

Krav om korrekte fakta, jf. forvaltningslovens § 25

Aksjonsgruppa viste til forvaltningslovens § 25, som lyder

I begrunnelsen *skal vises til de regler vedtaket bygger på*, med mindre parten kjenner reglene. I den utstrekning det er nødvendig for å sette parten i stand til å forstå vedtaket, skal begrunnelsen også gjengi innholdet av reglene eller den problemstilling vedtaket bygger på.

I begrunnelsen *skal dessuten nevnes de faktiske forhold* som vedtaket bygger på. Er de faktiske forhold beskrevet av parten selv eller i et dokument som er gjort kjent for parten, er en henvisning til den tidligere framstilling tilstrekkelig. I tilfelle skal det i underretningen til parten vedlegges kopi av framstillingen.

De *hovedhensyn* som har vært avgjørende ved utøving av forvaltningsmessig skjønn, *bør nevnes*. Er det gitt retningslinjer for skjønnsutøvingen, vil i alminnelighet en henvisning til retningslinjene være tilstrekkelig. (Mine uthevinger)

Når det gjelder navnet *Ranemsletta*, viste nemnda kort til stadnamnlovas «intensjon», dvs. formål, jf. § 1, 1. ledd. Avgjørende var stadnamnlovas § 3, se nedenfor, og det tilsier at begrunnelsen ikke tilfredsstille kravet i forvaltningslovens § 25, 1. ledd, om at det skal vises «til de regler vedtaket bygger på».

Når det gjelder 2. ledd, så er bakgrunnen for bestemmelsen at vedtaksorgan skal legge korrekte fakta til grunn. Hensikten med bestemmelsen er at denne opplysningsplikten skal gjøre det mulig å kontrollere om det faktisk har vært tilfellet. Nemnda redegjorde for hvilke fakta den her la til grunn, og slik sett kan kravet i 2. ledd være oppfylt.

Spørsmålet blir dernest om de opplyste fakta er korrekt. Ifølge Vannebo og Skilleås var det ikke tilfellet for den andre saka, dvs. navnet *Hunn*, og at konsekvensen var at nemnda trakk feil konklusjon.

Krav om likebehandling, jf. myndighetsmisbrukslæren i forvaltningsretten

Aksjonsgruppa gikk deretter inn på myndighetsmisbrukslæren i forvaltningsretten og anførte:

Flere juridiske forfattere har skrevet om begrensninger av forvaltningsmyndighet og om krav til saklighet og forbud mot usaklige hensyn og usaklig forskjellsbehandling m.v. En sentral del av dette er den såkalte *myndighetsmisbrukslæren*. Professor Hans Petter Graver skriver i *Alminnelig forvaltningsrett*, 2. utg., s. 117, bl.a. at denne læren gjerne er knyttet til «forbudet mot å ta utenforliggende hensyn, vilkårlighet, grovt urimelige avgjørelser og forskjellsbehandling», og videre at denne læren «utgjør bare er en del av den rettslige kontrollen med forvaltningen».

Han viser dessuten til at «[f]orvaltningskomiteen [i Stortinget] uttalte i tilknytning til fullmakter til forvaltningen at delegasjonsbestemmelser ikke bør gis et videre omfang enn strengt nødvendig [...]», jf. s. 116.

Nemndas leder er jurist og er selvsagt velkjent med disse spørsmål. Tilsvarende er ikke nødvendigvis tilfellet for de andre medlemmene som har andre faglige ståsteder. Kjennskap til disse rettslige prinsippene er heller ingen garanti for at forvaltningsorganer ikke kan komme i skade for å ta usaklige hensyn. Tilsvarende også for evt. erklæringer om at en støtter prinsippene i myndighetsmisbrukslæren m.v. Av disse grunner kan det være på sin plass å understreke viktigheten av at disse prinsippene følges.

Vannebo og Skilleås skrev i denne forbindelse bl.a.:

Felles for begge sakene er om navn med større geografisk utstrekning skal/bør erstatte navn med mindre geografisk utstrekning. Overhalla kommunestyre vedtok at kommunenavnet *Overhalla* skulle erstatte navnet på kirkestedet Ranemsletta, og at soknenavnet *Skage* skulle erstatte navnet på kirkestedet Hunn. *Det er derfor eksakt samme problemstilling i begge sakene.*

Klagenemnda skriver '[...] at man ikke kan la navnet *Overhalla* overta for *Ranemsletta*. Dette ville være et brudd på stedsnavnlovens intensjon om å ta vare på stednavn som kulturminner.' Vi har full forståelse for dette, *men da må konsekvensen være at det samme også gjelder for det andre kirkestedet*, dvs. at soknenavnet *Skage* ikke kan «overta» for navnet *Hunn*. *Vi kan ikke forstå annet enn at nemnda må konkludere likt i begge saker, for i begge er spørsmålet om et «større navn» skal kunne «spise opp» et mindre.* (Mine uthevinger)

Var det en korrekt rettslig vurdering?

Nemnda skrev at den mente at «det er en viktig forskjell» på sakene. Det ble tilbakevist av Vannebo og Skilleås, og de slo fast at det er «*eksakt samme problemstilling i begge sakene*» pga. at det i begge saker var/er spørsmål om hvorvidt en skal tillate navn på områder med klart større geo-

grafisk utstrekning skal tillates å «spise opp» navn på områder med klart mindre geografisk utstrekning. Det Vannebo og Skilleås her konstaterer, er at nemnda ikke har lagt samme fakta til grunn i begge saker til tross for at det skulle vært gjort. Konsekvensen av det var at nemnda ikke anvendte samme rettslige fortolkning for de to stedene til tross for at det er det eneste korrekte. Nemnda kom derfor i skade for å konkludere ulikt for to like saker. Vedtaket tilfredsstilte etter aksjonsgruppas syn derfor ikke forvaltningsrettens krav til saklighet og likhet. En kan alternativt si at vedtaket rammes av myndighetsmisbrukslæren. Uansett hvilken rettslig beskrivelse en her velger, så er konsekvensen den samme, og det er at vedtaket i den andre saka var ugyldig.

På dette grunnlaget anførte aksjonsgruppa:

Da gjenstår det å trekke den eneste mulige konklusjon, og det er at navnet *Skage* ikke kan tillates å erstatte navnet *Hunn* for kirkestedet i Skage sogn basert på det faktum at nemnda har avslått å erstatte navnet på kirkestedet *Ranemsletta* med kommunens navn som er *Overhalla*. Nemndas begrunnelse er at det ville stride mot stadnamnlova å tillate at navnet *Ranemsletta* blir «spist opp» av et navn med større geografisk utstrekning. Da må tilsvarende også gjøres gjeldende for forholdet mellom navna *Hunn* og *Skage*.

For ordens skyld nevnes at det ikke finnes holdepunkter for å anta at nemnda ville ha konkludert motsatt om tema i den første saken hadde vært å erstatte navnet *Ranemsletta* med kirkesognets navn, som er *Ranem*, se foran. *Ranem* er også et navn på et område med langt større geografisk utstrekning enn *Ranemsletta*. Forholdet mellom disse to navna med hensyn til geografisk utstrekning kan være noenlunde lik forholdet mellom navna *Hunn* og *Skage*.

Aksjonsgruppa konkluderte med at

Konklusjonen kan formuleres meget enkelt – de to sakene er like med hensyn til de spørsmål som skal vurderes, samt fakta, og derved må også konklusjonen være den samme.

Under forutsetning av at nemnda ikke konkluderte som anført av gruppa, ble det redegjort for andre relevante rettslige spørsmål i saka.

Merknader til Kulturdepartementets høringsbrev

Aksjonsgruppa gikk deretter over til å kommentere nemndas henvisning til Kulturdepartementets høringsbrev ved å sitere fra høringsbrevet side 18:

Høvet kommunen har til å velje namn, i tilfella som ikkje gjeld adresse-
ring, fylgjer av *den negativt avgrensa kompetansen til kommunen*. Kom-
munen *kan gjere det han vil så lenge det ikkje er i strid med lov, forskrift
eller rettsleg bindande ulovfesta prinsipp*.

*Alle tiltak som kommunen har ansvaret for, og som treng eit namn, har
kommunen rett til å velje namn på. (Mine uthevinger)*

Til det siste først. Kommuner kan i likhet med alle andre sette navn på egne
virksomheter og anlegg. Det følger av *eierskapet*. Det blir feil når departe-
mentet setter dette i sammenheng med kommuners såkalte negativt av-
grensa kompetanse/myndighet. Avgrensning av rettslig kompetanse/myn-
dighet som følger av eierskap, avgrenses naturlig nok av eierskapet og der-
ved av kommunens ansvar *qua* eier. Det samme er tilfellet for andre eiere,
herunder de offentlige slik som fylkeskommunen og staten. Slik rett for-
hindrer ikke at en bør/skal bruke stedets navn på faste anlegg slik som jern-
banestasjoner, transformatorstasjoner osv.

Det sentrale spørsmålet blir derfor hva kommunen er eier av og som
sådan har ansvar for. Det er misvisende og derfor beklagelig at departe-
mentet ikke evner å foreta en mer presis beskrivelse av denne type rettslig
kompetanse.

Dette er dessverre ikke eneste svakhet ved sitatet.

Det er riktig at en gjerne taler om kommuners *negativt avgrensa rettslige
kompetanse* eller myndighet. Dette myndighetsgunnlaget adskiller seg fra
det vanlige grunnlaget som er basert i lov, jf. lovkravet, som professor Gra-
ver benevner det. Et annet ord for *lovkrav* er *legalitetsprinsippet*.

Det er også korrekt at all kommunal (og statlig) myndighet avgrenses av
«lov, forskrift eller rettsleg bindande ulovfesta prinsipp». Det gjelder alle
de her tre nevnte kompetansegrunnlag:

- *qua* eier,
- lovgitt kompetanse, jf. lovkrav/legalitetsprinsippet, og
- såkalt negativt avgrensa myndighet

Sitatet kan imidlertid leses slik at de her nevnte avgrensningene er de ene-
ste avgrensningene av kommunal myndighet. Så vidt jeg kan se, er ikke det
korrekt. Den negativt avgrensa kommunale myndigheten må vel også anses
å være avgrenset i utgangspunktet og da av kommunegrensen samt til hva
som har vært normal kommunal myndighet og praksis. Det sentrale spørs-
målet her blir om kommuner har praktisert å fjerne og endre nedarva steds-
navn og erstatte disse med nye navn. Så vidt meg bekjent har det ikke vært
tilfellet. Jeg stilte spørsmål om dette til flere ansatte som arbeider med nav-
nesaker i Kartverket og til alle i Språkrådets stedsnavntjeneste. Jeg har
mottatt flere svar, og de tilsier at slikt vedtak om navneendring kun har
skjedd i ett tilfelle før vedtaket av Overhalla kommunestyre.

Surnadal kommune vedtok i år 2000 å fjerne det nedarva stedsnavnet *Skei*. Bakgrunnen var at politikerne ønsket at stedet der kommunens administrasjon lå, skulle ha samme navn som kommunen selv, dvs. *Surnadal*. Administrasjonen i kommunen opplyser at dette skjedde mot rådmannens innstilling. Stedsnavntjenesten gikk også mot forslaget. Vedtaket ble ikke påklaget til klagenemnda eller andre organer. Klagenemnda har heller ikke behandlet saka av eget tiltak. Kartverket synes heller ikke å ha tatt tak i saka. Spørsmålet er om de burde gjort det, evt. etter lovendringen i 2005 hvor navnevern ble innført i ny § 3.

Overhalla-saka om *Ranemsletta* startet med utskifting av vegskilt med navnet *Ranemsletta* til kommunens navn *Overhalla* uten at det forelå noe politisk vedtak. Tilsvarende har skjedd flere andre steder, herunder bl.a. for Vågå og Lom kommuner. Etter opplysninger fra Vågå kommune synes det å ha vært Postverket som begynte å bruke betegnelsen *Vågåmo*. Stedet heter *Mo*. Hvorvidt omskiltingen for sentrum i Lom skjedde etter politisk vedtak, er jeg ikke kjent med. Stedet heter etter hva jeg har fått opplyst *Fossbergi* (dativ *Fossbergom*), men er skiltet med kommunens navn *Lom*. Dette var det samme som skjedde på *Ranemsletta* ved omskilting til kommunens navn *Overhalla* i 1990-årene. Pga. manglende politisk vedtak har det antakelig gått en beskjed fra en politiker eller en tjenestemann til Vegvesenet. Det betviles at vedkommende hadde rett til å gjøre dette, herunder at vedkommende som ga slik fullmakt, hadde rett til det. I tillegg antas Vegvesenet å ha begått en feil.

Verken kommunen eller Vegvesenet synes å ha kunnskap om (eller vilje?) til å informere om hva som skjedde. Omskiltingen fra *Hunn* til *Skage* synes heller ikke å ha skjedd etter kommunalt vedtak og kan derfor også lide av samme mangel med hensyn til fullmakt etc., samt feil av Vegvesenet. Her kan årsaken tvert om ha vært at Vegvesenet forholdt seg til karta hvor det sto og fortsatt står *Skage*. *Hunn* er helt i det siste ført inn på kartet, men uten at navnet *Skage* er blitt tatt ut. Per dags dato fremstår derfor stedet med to navn. Det samme er tilfellet for *Ranemsletta*, hvor det også står *Overhalla* og da ikke i egenskap av kommunens navn. Det er plassert et annet sted sør for Namsen og med annen og større skrifttype.

Etter hva jeg har fått opplyst, er det således kun Surnadal kommune som har fattet et tilsvarende vedtak som *Overhalla* kommune, jf. *Ranemsletta*. Det synes åpenbart at disse to vedtakene ikke er tilstrekkelig for at en kan tale om en etablert praksis med den følge at slike vedtak kan anses å være innbefattet av kommuners negativt avgrensa myndighet.

For ordens skyld nevner jeg også at kommuner ikke er gitt slik myndighet ved lov, jf. lovkravet, og heller ikke *qua* eier. Jeg er heller ikke kjent med at noen har hevdet at slik etablert praksis eksisterer. Nemnda synes derfor å konkludere rett når den overprøver vedtaket fra *Overhalla* kommune.

Nemnda begrunner sitt vedtak med at Overhalla kommunes vedtak i saka om *Ranemsletta* m.v. strider mot intensjonen, dvs. formålet med stadnamnlova. Det er nok i og for seg korrekt, men begrunnelsen burde vært bedre, jf. forvaltningslovens § 25.

Det fremgår av stadnamnlova at stedsnavn er kulturminner, jf. kulturminneloven. Det følger av begge lover at det sentrale med kulturminner er at de skal vernes. For stedsnavn skjer det gjennom aktiv bruk. I motsetning til fysiske kulturminner er ikke nedarva stedsnavn gjenstand for eierskap. De er tvert om i fellesskapets «eie». Det antas at det ikke er noen uenighet på dette punkt og at det derfor ikke er nødvendig å gå nærmere inn på dette.

Det rettslig sett sentrale her er at nedarva stedsnavn ikke er i kommunal eie. Kommuner har derfor ikke myndighet til å fjerne slike på grunnlag av eierskap m.v. Det forhindrer ikke at kommuner (og staten) kan være eier av eiendommer eller annet med et nedarva navn. Det er viktig å skille mellom eiendommen og dens navn pga. at stedsnavn og nedarva stedsnavn i særdeleshet er undergitt egen regulering/lovgivning.

Videre har som vist foran kommuner heller ikke myndighet til å fjerne nedarva stedsnavn på grunnlag av deres «negativt avgrensa myndighet». Forutsetningen for at det motsatte skulle være tilfellet, er dokumentasjon på en etablert og langvarig forvaltningspraksis. Det foreligger ikke.

Det finnes imidlertid holdepunkter for det motsatte. Det siktes her til at mandatet til Sandvik-utvalget – NOU 1983: 6, *Stadnamn* – kun omfattet skrivemåten. Hvis fjerning av nedarva stedsnavn hadde skjedd i et visst omfang, så er det i det minste gode grunner for å gå ut fra at det da hadde blitt et spørsmål og evt. en del av utvalgets mandat. Regulering av navnevalg var ikke tema før Portør-saka dukket opp og som ledet til lovendring i 2005.

For ordens skyld vil jeg nevne at mange nedarva stedsnavn har gått tapt ved at de har gått i glemmeboka, samt at noen slike steder har fått nye navn i ettertid. Det er noe helt annet enn tema her og må ikke forveksles med foreliggende sak.

Beklageligvis har ikke departementet evnet å gi en korrekt beskrivelse av de faktiske og de rettslige forhold. Svakhetene i nevnte høringsdokument og tidligere lovforarbeider endrer ikke de faktiske og derved de rettslige forhold.

Trass i det burde nemnda gitt uttrykk for at kommuner ikke har hatt noen etablert og akseptert praksis med hensyn til å fjerne nedarva stedsnavn. Nemndas unnlattelse av å gjøre det er egnet til å uthule stadnamnlova, og det er i hvert fall ikke i samsvar med lovens formål. Dessuten kan det neppe være nemndas oppgave.

For ordens skyld vil jeg påpeke at Orkanger-saka ikke er relevant pga. at kommunen ikke fattet noe vedtak i den saka. Det var kommunens praksis med hensyn til navnebruken som ble påklaget til nemnda.

Generelt om stadnamnlova og nedarva stedsnavn, jf. § 3

Kulturdepartementet uttalte klart i nevnte høringsbrev at stadnamnlova § 3 ikke er en hjemmel for vedtak. Det innebærer at bestemmelsen kun må leses som en avgrensning av hvilke vedtak som lovlig kan fattes – av de som måtte ha myndighet til å fatte vedtak om slike spørsmål. Foran har jeg gitt uttrykk for at kommuner ikke kan anses å ha noen generell myndighet til å fjerne/endre nedarva stedsnavn. Tilsvarende antas også å være tilfellet for statlige og fylkeskommunale myndigheter.

Det finnes noen (få?) eksempler på at statlige myndigheter har fjernet nedarva stedsnavn og erstattet dem med nye navn. Her nevnes at staten vedtok å erstatte navnet *Trondhjem* med navnet *Nidaros*, som så igjen ble erstattet av *Trondheim*, og tilsvarende ble navnet *Kristiania* erstattet med navnet *Oslo*. Jeg har ikke undersøkt om beslutningene ble tatt i lovs form eller om det var noen lovhjemmel for vedtakene.

Forutsatt at det forelå en klar lovhjemmel, så skulle disse vedtakene være rettslig sett greie. Jeg er ikke kjent med hvilken lov det evt. kan ha vært, og er tvilende til at det finnes noen slik lovhjemmel i dag.

Under forutsetning av at det ikke var noen slik hjemmel samt at det i dag ikke er noen hjemmel, så blir spørsmålet om denne beskjedne praksisen hadde et omfang som tilsier at staten kan anses å ha slik generell myndighet. Jeg tviler på det. Etter at nåværende § 3 trådte i kraft i 2006, så vil uansett også slik evt. statlig myndighet være begrenset av denne bestemmelsen.

Det er mulig problemstillingen blir aktuell ved evt. kommende kommunesammenslåinger.

Stadnamnlovas § 3 og nemndas vedtak

Lovens § 3 hadde følgende ordlyd – før lovendringen i sommer:

§ 3. Namnevern og namnsetjing

Eit stadnamn kan som hovudregel ikkje takast i bruk på ein stad der det tradisjonelt ikkje høyrer heime, når det

- er i bruk som etternamn og er verna, eller
- på annan måte er eit særlege namn, eller
- av andre grunnar bør vernast.

Eit nedervd stadnamn kan ikkje bytast ut med eit namn utan tradisjon på staden dersom ikkje særlege grunnar talar for det. (Min utheving)

Det var og er neppe noen som har vært i tvil om at *Overhalla* var navnet på kommunen og kun det. Feilskilting med kommunens navn siden 1990-årene var neppe tilstrekkelig til at det ble en tradisjon – selv om sikkert flere ønsket det, jf. kommunestyrets vedtak om slik navneendring.

Større tvil kunne det være med hensyn til navnet *Skage*. Etter det som er opplyst, skjedde denne omskiltingen i 1972. Det sentrale spørsmålet i saka

var derfor om navnet *Skage* hadde «tradisjon» som navn på kirkestedet Hunn, jf. «bygdelaget *Skage*» og «tettsted» litt større enn kirkestedet. Nemnda la i første runde til grunn at det var tilfellet:

Her er det snakk om to gamle gårdsnavn, som begge har skriftlige belegg tilbake til middelalderen. *Hunn* var tidligere soknenavn, men *Skage* overtok som navn på soknet i løpet av 1400-tallet. Begge navnene har status «vedtatt» i Sentralt stedsnavnregister, *Hunn* som gårdsnavn og tettbebyggelsesnavn og *Skage* som gårdsnavn og *bygdelagsnavn*. *Det nye tettstednavnet skal omfatte tettbebyggelsen Hunn og bygdelaget Skage*. Nemnda mener at § 3 i stedsnavnloven ikke omfatter denne saken, da det ikke er snakk om å bytte ut et nedarvet navn med et navn uten tradisjon på stedet, men å velge et overordnet navn på tettstedet som skal bestå av de mindre områdene *Hunn* og *Skage*. Nemnda ønsker ikke å overprøve kommunens vurderinger i denne saken, og mener at kommunen selv må bestemme om *Hunn* eller *Skage* skal velges som navn på tettstedet. (Mine uthevinger)

Det er her Vannebo og Skilleås mener at nemnda viste at den hadde feil forståelse av de faktiske forhold. Nemnda oppfattet det tydeligvis slik at det er to navn på samme sted med den forskjell at navnet *Skage* omfattet et litt større område enn stedet Hunn, samt at det var tale om et nytt tettsted med samme eller om lag samme geografisk utstrekning som «bygdelaget *Skage*». Forutsatt at det faktisk forholdt seg slik som nemnda skrev, så kunne det være korrekt at også navnet *Skage* hadde «tradisjon» på samme sted. Det ser ut til at nemnda her har hatt Orkanger-saka i tankene der det har blitt brukt to ulike navn på den samme bygda, og det nemnda skulle vurdere, var hvilket av disse navna som var det rette.

Faktum er at det ikke er noen likhet mellom Orkanger-saka og saka om *Hunn/Skage*. Tvert om var problemstillingen for *Hunn/Skage* ifølge Vannebo og Skilleås «eksakt den samme» som i forholdet mellom navna *Ranemsletta* og *Overhalla*. Eneste forskjell på disse to sakene var at det største navnet i den første saka er kommunenavnet og i den andre sognenavnet. Helt like ville sakene vært om det også var sognenavnet i det østre sognet som var tenkt å erstatte kirkestedets navn, dvs. *Ranem*, og ikke kommunens navn, *Overhalla*.

Denne faktiske forskjellen hadde etter aksjonsgruppas syn ingen rettslig relevans. Felles for begge sakene i *Overhalla* var, som Vannebo og Skilleås skrev, om en skulle tillate et større navn å «spise opp» et mindre.

Aksjonsgruppa bemerket at i likhet med navnet *Skage* hadde heller ikke sognenavnet *Ranem* noen tradisjon som stedsnavn på *Ranemsletta*. Felles for *Ranem* og *Skage* er at de begge er navn på gårder, kirker og kirkesogn og intet annet.

På dette grunnlag konkluderte aksjonsgruppa med at nemndas vedtak i den andre saka, om *Hunn/Skage*, også var i strid med lovens § 3, 2. ledd, og derfor ugyldig. Nemnda burde vist til denne bestemmelsen, jf. forvaltningslovens § 25, 1. ledd.

Hva var grunnen til at nemnda tok feil av de faktiske forhold?

Vannebo og Skilleås skrev hver sitt notat i 2013. Notatene var vedlagt klagesaka, og nemnda hadde derfor tilgang til dem. Vannebo skrev bl.a.:

Navnet Hunn har [...] vært brukt som navn på sentrum i Skage sokn. At Hunn har vært oppfattet som sentrum i soknet, går også fram av navngivinga med de vanlige muntlige formene Nordgåran, Sørgåran og Vestergåran (i skrift ev. Nordre, Søndre og Vestre Skage). Betegnelsene med Nord-, Sør- og Vest- er selvsagt blitt tatt i bruk med utgangspunkt i Hunn som sentrum i soknet. (Mine uthevinger)

Det kan se ut til at Vannebo og Skilleås har forklaringen på at nemnda tok feil av fakta. I nevnte nytt og felles notat skrev de bl.a.:

Det er grunn til å tro at medlemmene av nemnda er blitt forledet av rådmannens saksframlegg, som ikke bare inneholder feil, men som også er en tendensiøs framstilling av det reelle saksforholdet. (Min utheving)

I saksframlegg for kommunestyret (2013/7430-17) skrev rådmannen bl.a.:

De to tettstedene har altså ikke navn i dag, men på begge steder er det navn på tettbebyggelse som heter henholdsvis Hunn og Ranemsletta. (Mine uthevinger)

Rådmannen opererte her med at det begge steder finnes «tettsteder» med større geografisk utstrekning enn de to «tettbebyggelsene» dvs. kirkestedene. Vannebo og Skilleås avviser at det er tilfelle, og de skriver bl.a.:

*Det som er tilfelle, er at det i seinere tid er bygd flere hus på Hunn, og at det er anlagt boligfelt i vestre del av Hunnaåsen. Disse felta fikk de noe misvisende navna *Skage Vest* og *Skageåsen*. Vestre del av soknet Skage er *VestergåLan* [...] Noen «Skageås» har aldri eksistert. [...]*

Hvorvidt en vil si at Hunn gjennom de to nevnte boligfelte ble utvidet, eller om en heller velger å si at boligfelte ligger utenfor Hunn, er en smakssak. Faktum er at de ligger i Hunnaåsen og derved på Hunn-grunn. Etter vårt syn vil det derfor være mest korrekt å si at boligfeltene også ligger på Hunn.

Felles for alle steder som vokser og utvides geografisk, er at de ikke skifter navn. Det har heller ikke skjedd for Ranemsletta før kommunens vedtak. (Min utheving)

Ranemsletta har over tid vokst ut over opprinnelig bebyggelse. Det interessante her er at nemnda trass i det ikke fant noen grunn til å akseptere navneskifte. Det er også av interesse å notere at nemnda ikke har skrevet om noe «bygdelag» der. Isolert sett er det korrekt, men det blir feil når en sammenholder behandlingen av de to sakene.

Vannebo og Skilleås slo klart fast at det ikke finnes noe «bygdelag» eller «tettsted» med større geografisk utstrekning enn Hunn – bortsett fra kirkesognet. De slår fast at *Skage* er navnet på kirkesognet og kun det, samt at *Hunn* er navnet på kirkestedet. Noen andre navn eller fenomener finnes ikke.

Nemnda stilte spørsmål om kirkesognets navn (*Skage*) skal tillates «å spise opp» navnet på kirkestedet (*Hunn*). I saka om *Ranemsletta* besvarte nemnda tilsvarende spørsmål med at det ville stride mot stadnamnlovas «intensjon».

På det grunnlag anførte aksjonsgruppa at det samme også måtte være tilfellet for navnet *Hunn*, med den følge at nemndas vedtak var i strid med loven.

Kort merknad: *Hunn* var og er navnet på kirkestedet – ikke kun et navn som ble brukt, jf. at kommunestyret tok klagen til følge fra samme arbeidsgruppe med hensyn til reguleringsplanen som først var benevnt «Reguleringsplan for Skage sentrum». Kommunestyret vedtok i 2013 at benevnelsen skulle være «Reguleringsplan for Hunn» – noe den fortsatt heter.

Det er godt mulig at Vannebo og Skilleås har rett i sin forklaring av hvorfor nemnda tok feil av fakta med hensyn til navnebruken på stedet Hunn. Det forklarer imidlertid ikke hvorfor nemnda baserte sin avgjørelse på faktabeskrivelsen i rådmannens saksframlegg og ikke på de nevnte notatene fra Vannebo og Skilleås. En kort titt på saksframlegget viser at det snarere er prosedyre enn nøktern redegjørelse for faktiske forhold. Det er vanskelig å forstå at nemnda ikke så det. De synes heller ikke å ha sett hva Vannebo og Skilleås skrev. For hadde de det, så burde de i det minste ha undersøkt fakta nærmere. Uansett hva som er korrekt forklaring, så er det et faktum at nemnda tok feil, og det på tross av at de fikk seg presentert korrekte fakta. Et nærliggende spørsmål er om dette er et enkeltstående tilfelle?

«Bygdelaget Skage» og et «tettsted» litt større enn kirkestedet Hunn?

Det er mulig at Språkrådet ved stedsnavntjenesten ufrivillig kan ha bidratt til misforståelsen om at Skage er et «bygdelag» litt større enn stedet Hunn.

Språkrådet ved stedsnavntjenesten for Midt-Norge har uttalt seg i nevnte sak fra Overhalla ved brev av 28. august 2014 til Overhalla kommune, ref. 14/211-4. De skriver her bl.a. følgende:

Stedsnavntjenesten skal uttale seg om skrivemåten, men kan også uttale seg om navnevalg. Siden navnevalget har vakt strid i begge sakene, finner vi det naturlig å uttale oss også om dette. [...]

B: Hunn/Skage

Stedsnavntjenesten mener at navnevernet i § 3 i lov om stadnamn bør slå sterkt inn også her, selv om tettstedet kan ha endret karakter i noen grad de siste åra. Kommunens vedtak innebærer å flytte eller overskride grensene for navnet *Skage* ut av det området der det tradisjonelt hører heime. Opplysningene om at *Skage* i noen grad ser ut til å fortrenge *Hunn* i dagligtalen, gjør det ikke mindre viktig å legge kulturvern hensyn til grunn. Tettstedet er vokst fram på området til gården Hunn, som står fram som senteret i *bygdelaget Skage*. En har etter vår oppfatning heller ikke her lagt nok vekt på den grundige dokumentasjonen og argumentasjonen som er kommet fram i høringsuttalelsene. En kan si det samme om *Hunn* som klagenemnda uttalte om *Råbygda*: «et språklig kulturminne som gjennom aktiv bruk er viktig å bevare for framtidige generasjoner». [...]

Vi tilrår ut fra dette at *Hunn* velges som *tettstednavn*. (Mine uthevinger)

Hva menes med «bygdelag»? I *Bokmålsordboka* finner vi de to følgende forklaringer:

- 1 krets, samling av bygder, grender som hører sammen
- 2 forening (på et fremmed sted) av folk fra samme bygd eller landsdel

Her er det kun første forklaring som har relevans. Bygda *Skage* består klart av flere «grender som hører sammen», og området er sammenfallende med kirkesognet. Vannebo og Skilleås skrev at *Skage* gjerne omtales som ei bygd og da med om lag samme geografiske utstrekning som kirkesognet *Skage*. En tredje tilsvarende geografisk enhet er *Hunn skolekrets* etter nedleggelsen av grendeskolene. Bygdeskolen fra 1956 heter *Hunn skole*.

Det finnes faktisk også et rettslig begrep basert på ordet *bygdelag*. Et *bygdelag* er kretsen av de almenningsberettigede gårder til en gitt almenning. Det vises her til professor Thor Falkangers bok *Almenningsrett*, s. 94 f., Universitetsforlaget 2009. Det er neppe uenighet om at almenningsrettens begrep *bygdelag* ikke har noen relevans her.

Det korrekte er med andre ord *bygda Skage*. Sitatet fra Stedsnavntjenesten kan også ha bidratt til misforståelse på to andre måter ved at de har vist

til Orkanger-saka ved *Råbygda* samt brukt ordet *tettstedsnavn*. I så fall er også dette en påminnelse om viktigheten av presisjon også med hensyn til faktiske og rettslige forhold.

Forelå/foreligger det en departemental instruks? Notat av 6. april 2011

Foranledningen eller årsaken til at rådmannen foretok et skille mellom «tettbebyggelse» og «tettsted» er nok et brev av 8. oktober 2013 fra Statens kartverk ved fylkeskartsjefen for Nord-Trøndelag til Overhalla kommune – sak 06/03104-26. Kartverket skrev først at stedet Hunn er en «tettbebyggelse» på

[...] det området som tidligere hørte inn under Hunn gård. Denne tettbebyggelsen var ikke blitt registrert med navn i Sentralt stedsnavnregister (SSR). Lokalt går denne tettbebyggelsen under navnet *Hunn*, altså det samme som på gården. Det finnes også en Hunn skole. *Kartverket har nå registrert denne tettbebyggelsen med navnet Hunn i overensstemmelse med nedarvet lokal navnetradisjon og tidligere vedtak på skrivemåten for gårdsnavnet.*

Det er, slik vi tolker loven, *kommunen som vedtar navn* og skrivemåte for boligfelt, *tettbebyggelse, tettsteder* osv. i kommunen *fordi kommunen har vedtaksrett etter loven for skrivemåten av disse navnetypene*. Selv om loven er litt uklar på dette punktet, vil vi holde oss til denne tolkningen inntil vi får beskjed av departementet eller annen myndighet om at denne tolkningen er gal. (Mine uthevinger)

Det Kartverket her sikter til, er et notat av 6. april 2011 skrevet av en ikke navngitt saksbehandler i Kulturdepartementet som svar på et notat med diverse spørsmål fra en saksbehandler i Kartverket. Brevet kan vanskelig leses på annen måte enn at Kartverket er åpen for at fortolkningen i notatet kan være feil.

Hva er notatets rettslige status?

Så vidt jeg kan se, er det ikke et undertegnet dokument. Det synes heller ikke å være skrevet av en person med fullmakt til å undertegne brev/vedtak på vegne av departementet.

Uformelle notater mellom saksbehandlere i ulike forvaltningsorganer er utveksling av informasjon og evt. synspunkter og bør/kan ikke forveksles med departementets syn eller instruks derfra. De kunne like gjerne sendt e-brev eller SMS om det samme. Det sentrale er at notatet ikke er en instruks til underliggende etater fra departementet. Det foreligger etter hva jeg har fått opplyst heller ingen annen tilsvarende instruks.

Konsekvensen av dette er at både Kartverket og klagenemnda må ta ansvar for egen fortolkning av lovgivningen. I den grad de var/er usikre på rettslige spørsmål, kan/bør de be om departementets offisielle syn. Det

synes ingen av dem å ha gjort. Resultatet er at det kan synes å foreligge saksbehandlingsfeil fra begge. Etter mitt syn er saksbehandlingsfeilen vesentlig på grunn av at den synes å ha direkte virkning på hvilken informasjon som ble gitt til Overhalla kommune, og hvilke vedtak som har blitt fattet i saka. Det er all grunn å anta at brevet har hatt virkning for hvordan Overhalla kommune har forholdt seg i saka, herunder at navnesak ble reist samt etterfølgende vedtak, jf. nevnte saksframlegg.

Nemnda kan også ha lagt avgjørende vekt på notatet.

Når det er sagt, bør det presiseres at notatet hovedsakelig taler om Kartverkets egen myndighet og lite om kommuners myndighet. Så vidt jeg kan se, er det også gode grunner for å stille spørsmål ved flere av de synspunktene som kommer til uttrykk i notatet, herunder manglende klarhet samt de slutninger Kartverket trekker ut av notatet.

Departementet er velkjent med notatet og burde for lengst ha skrevet til Kartverket, Språkrådet og klagenemnda at notatet er en nullitet og evt. erstattet det med departementets offisielle syn. Det er en klar svakhet at det ikke har skjedd. Det forhindrer ikke at både Kartverket og evt. også klagenemnda må ta ansvar for egen lovtolkning da det ikke foreligger noen instruks.

Gir kommunal myndighet for skrivemåte også hjemmel for navnevalg? Kartverket skrev bl.a. (jf. ovenfor):

Det er, slik vi tolker loven, *kommunen som vedtar navn og skrivemåte for boligfelt, tettbebyggelse, tettsteder osv. i kommunen fordi kommunen har vedtaksrett etter loven for skrivemåten av disse navnetypene.* (Mine uthevinger)

Det er her påkrevet å se på stadnamnlova, § 5, som lyder:

§ 5. Fastsetjing av skrivemåten

Saker om skrivemåten av stadnamn kan takast opp av

- a) offentleg organ og andre som er nemnde i § 1 tredje ledd,
- b) eigar eller festar når bruksnamnet kjem inn under § 8 andre ledd,
- c) lokal organisasjon med særleg tilknytning til eit stadnamn,
- d) stadnamnkonsulentane når det gjeld stadnamn i deira område.

Kommunen gjer vedtak om skrivemåten av offisiell adresse og av namn på tettstader, grender, kommunale gater, vegar, torg, bydelar, bustadfelt, anlegg o.l. Fylkeskommunen gjer vedtak om skrivemåten av namn på fylkeskommunale anlegg o.l.

Statens kartverk gjer vedtak om skrivemåten av andre stadnamn dersom ikkje anna er fastsett i lov eller forskrift. Det kan gjerast samle-

vedtak for skriftforma av eit namneledd innanfor same administrative område.

Er det tvil om kven som etter desse reglane skal fastsetje skrivemåten av eit stadnamn, kan spørsmålet leggjast fram for departementet til avgjerd. (Mine uthevinger)

Det går her klart fram at kommuner kan fastsette skrivemåten for bl.a. «tettsteder». Kartverket skriver i nevnte brev at denne kommunale myndigheten også gir rett til å vedta navn på «tettbebyggelse, tettsteder osv. i kommunen».

Rettslig sett er dette ikke holdbart. Lovgiver har kun gitt kommunene en rett til å gjøre vedtak om skrivemåten av navn på nærmere angitte typer objekter. Det er ingen holdepunkter verken i loven eller forarbeidene på at bestemmelsen skal kunne fortolkes utvidende.

Videre strider resonnementet med sentrale rettslige fortolkningsprinsipp. Et slikt prinsipp er at det i visse sammenhenger er adgang til å trekke slutninger «fra det mer til det mindre». Det Kartverket synes å ha praktisert, er det tvert motsatte: De slutter fra det mindre til det mer. Det er ingen tvil om at valg av navn er klart mer omfattende enn fastsettelse av skrivemåten av et gitt navn. Etter mitt syn er det oppsiktsvekkende at Kartverket gjør slike feil. Verre er det om også andre deler av forvaltningen gjør tilsvarende og da særlig klagenemnda, jf. nevnte opplysning fra nemndas leder.

Ny § 3 om navnevalg trådte i kraft i 2006. Hvis en da ønsket en utvidet adgang til navnefastsettelse, så kunne det enkelt vært gjort samtidig. Det skjedde ikke.

Det Kartverket gjorde i nevnte brev, var i realiteten å forlede Overhalla kommune til å tro at de hadde myndighet som de ikke har etter loven. Nemnda kan dessverre synes å ha akseptert det ved sitt vedtak. Kartverket synes å skyve ansvaret for denne «myndighetsoverføringen» til departementet ved nevnte notat. Det er det som anført foran ikke holdepunkter for.

«Tettsteder» – flere begrep basert på samme ord?

Kartverket forutsetter i nevnte brev at det finnes et «tettsted» større enn «tettbebyggelsene» både på Hunn og på Ranemsletta. Rådmannen fulgte opp i nevnte saksframlegg for kommunestyret 2013/7430-17 hvor det bl.a. heter:

De to tettstedene har altså ikke navn i dag, men på begge steder er det navn på tettbebyggelse som heter henholdsvis Hunn og Ranemsletta.
(Mine uthevinger)

Vannebo og Skilleås avviste at det forholdt seg slik som Kartverket ved fylkeskartsjefen og rådmannen skrev, og tilføyde at

[d]et er grunn til å tro at medlemmene av *nemnda er blitt forledet av rådmannens saksframlegg*, som ikke bare inneholder feil, men som også er en tendensiøs framstilling av det reelle saksforholdet. (Min utheving)

Jeg er enig i det Vannebo og Skilleås skriver, men finner at disse spørsmål fortjener en saksopplysning.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har siden ca. 1960 i forbindelse med arbeid med å kartlegge urbaniseringsgrad operert med et begrep *tettsted*. Kort fortalt er et tettsted i denne forstand et sammenhengende urbant område. Lillestrøm er en del av «tettstedet Oslo», og Sarpsborg og Fredrikstad er ett og samme «tettsted». Det er med andre ord ikke tale om et fysisk sted/bebyggelse/by osv.; dette er et vesentlig annet fenomen enn hva som ligger i samme ord i stadnamnlova, § 5, 2. ledd, se sitat foran.

Det kan sies en god del om SSBs tettstedsbegrep, men det bør ikke være nødvendig i denne sammenheng. Det kan kort slås fast at kommunene ikke har noe ansvar eller myndighet med hensyn til SSBs virksomhet på dette området. Det forhindrer ikke at både Kartverket og rådmannen i beste fall kan ha misforstått. Det vesentlige i denne sammenheng er at både Kartverket og rådmannen, dvs. kommunen, tok feil, og at nemnda kom i skade for å gjøre det samme. Nemnda kunne unngått det ved å lese mer presist hva Vannebo og Skilleås skrev i sine første notat.

Stadnamnlova og adgangen til å endre/fjerne navn

Som nevnt foran skrev departementet i nevnte høringsbrev at stadnamnlovas § 3 ikke hjemler noe vedtak selv. Det innebærer at § 3 kun er en avgrensning/begrensning av adgangen til å gjøre endringer av nedarva stedsnavn. Enkelt sagt skal § 3 være en brems.

Konstruksjonen tilsier at en her har forutsatt at noen har myndighet til å endre navn. Som vist foran eksisterer det slik myndighet bl.a. i kraft av eierskap. I tillegg finnes det noen få eksempler på lovgivning som gir myndighet til å gi navn, herunder matrikkelloven. Ingen slik lovgitt myndighet synes relevant for foreliggende sak.

Nemnda har lagt til grunn at kommuner også har slik myndighet på grunnlag av den såkalte negativt avgrensa myndigheten kommunene har. Som anført foran er det tvilsomt. Det er imidlertid en viss mulighet for at denne form for myndighet kan komplettere eierskapsmyndigheten i enkelte tilfelle. Det siktes her til at kommuner fastsetter navn på boligfelt og bydeler. Det er mulig kommunene kan det også når kommunen ikke er direkte eier, slik det normalt vil være for en ny bydel. Situasjonen vil i slike tilfelle være at det skal gis et nytt navn på noe som tidligere ikke er navngitt og enda mindre grad har et nedarva navn. Dette er noe helt annet enn å endre/fjerne nedarva stedsnavn.

Både private, kommuner og staten er eiere av eiendommer med nedarva stedsnavn. Stadnamnlovas § 3 vil i slike tilfelle begrense muligheten for navneendringer eieren kan gjøre. Hvem som er eier, er irrelevant.

Merknader til § 3 er inntatt i Ot.prp. nr. 42 (2004–05), s. 32, 1. spalte, der det heter bl.a.:

Eit nedervd stadnamn kan heller *ikkje bytast ut med eit namn utan* tradisjon på staden dersom *ikkje særlege grunnar* taler for det. Særlege grunnar [...] kan vere at namnet *lett kan bli forveksla* med eit anna namn i nærleiken, at *namnet er nedsetjande og til byrde* for dei som bur på staden (t.d. *Pina, Sveltihel*), eller når det nye namnet er tenkt gitt på grunn av *behovet for identifikasjon*. Vidare kan hendingar på ein stad gjere det naturleg å ta i bruk nye namn, til dømes å *kalle opp ein stad etter ein person* som har hatt mykje å seie for eit lokalsamfunn. Det skal ikkje stillast strenge krav til «særlege grunnar» i denne samanhengen.

Føresegna skal *ikkje vere til hinder for nydanning* av stadnamn. Stadnamn har alltid vore gjenstand for ei viss endring, og det er ikkje eit mål i seg sjølv å fryse utviklinga.

Når nye namneobjekt skal namnsetjast, bør namneskikken på staden følgjast der det er mogleg. (Mine uthevinger)

Flere grunner er ikke angitt og anses derfor ikke å foreligge. Ingen av disse grunnene synes å ha relevans i Overhalla-saka. Det synes å være noe uklart om disse grunnene fortsatt er gjeldende etter siste lovendring på grunn av at de ikke kommenteres i forarbeidene, og det til tross for at § 3 ble endret. Det er en klar svakhet ved lovforslag og forarbeider.

Bør kommuner kunne fjerne nedarva navn når det finnes andre navn med tradisjon på stedet?

Hunn er i likhet med *Ranemsletta* et nedarva navn med samme vern etter loven. Forskjellen er at nemnda har oppfattet det slik at *Hunn* og *Skage* er navn på omtrent samme område, jf. Orkanger-saka. Det er grunnen til at nemnda har ment at navnet *Skage* har «tradisjon» som navn på kirkestedet. På dette grunnlag skrev nemnda:

Nemnda ønsker ikke å overprøve kommunens vurderinger i denne saken og *mener at kommunen selv må bestemme* om *Hunn* eller *Skage* skal velges som navn på tettstedet. (Min utheving)

Denne konklusjonen er stikk i strid med nemndas konklusjon i Orkanger-saka, hvor nemnda konkluderte med at det navnet med lengst tradisjon – omtalt som primærfunksjon – som bygdenavn ble valgt. Ut fra de forutsetninger som nemnda har lagt til grunn, er det ingen tvil om at det er navnet

Hunn som har lengst tradisjon som navn på kirkestedet, og at det fortsatt er rett navn, jf. at kirkesognet opprinnelig het *Hunnar sokn* (ca. 1430). Det synes også erkjent av kommunen ved at klage i forbindelse med reguleringsplan ble tatt til følge og planen navngitt for «Reguleringsplan for Hunn».

Det anføres at denne delen av vedtaket både er basert på feilaktige fakta, se foran, samt at vedtaket rammes av myndighetsmisbrukslæren m.v. Vedtaket vil også under disse forutsetninger være ugyldig.

Feil i kartene er årsak til feil navnebruk og feil skilting på Hunn

Kart fra ca. 1880 ga ikke grunn til misforståelser på grunn av at kirkesognets navn *Skage* da var plassert sør for Namsen – nærmere bestemt ved Førriesset. Etter det ble plasseringen flyttet til stedet Hunn og fremsto som navnet på kirkestedet. Det er sannsynligvis årsaken til at jernbanestasjonen fikk navnet *Skage* samt årsak til omskiltingen fra *Hunn* til *Skage* i 1972. Det er god grunn til å anta at feil i kartene er årsak til misforståelser med hensyn til hva som var korrekte navn både her og andre steder.

Hunn er nå som følge av nemndas vedtak ført inn som navn på stedet/tettstedet. Trass i at navnet *Hunn* nå er tatt inn i kartet, står fortsatt også navnet *Skage* uendret. Kartet viser således to stedsnavn. Det samme er tilfellet på *Ranemsletta* hvor også navnet *Overhalla* (og da ikke som kommunenavn) fortsatt står. Det er fortsatt flere feil trass i at Kartverket nylig meldte tilbake at alle feil skulle være rettet, se www.norgeskart.no. Det gjenstår å se om Kartverket vil rydde opp i dette.

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven

Norge har ratifisert UNESCO-konvensjonen av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven, jf. St.prp. nr. 73 (2005–06), *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Konvensjonen er ifølge nevnte proposisjon ment å fungere som et supplement til UNESCO-konvensjonen om vern av verdens kultur- og naturarv av 16. november 1972.

Artikkel 1 angir at konvensjonens formål er å «sikre ivaretagelse og respekt for den immaterielle kulturarven».

Artikkel 11 bestemmer «at statene skal sørge for at de nødvendige skritt tas for å ivareta den immaterielle kulturarven som blir identifisert innenfor statens territorium. Dette skal gjøres blant annet i samarbeid med relevante lokalsamfunn, grupper og ikke-statlige organisasjoner», jf. St.prp., s. 3, første spalte.

I henhold til artikkel 12 skal alle stater «lage en eller flere fortegnelser (*registre*) over sin immaterielle kulturarv» (min utheving). Er det gjort også for stedsnavn, og er de søkbare for alle?

Artikkel 13 angir at statene bl.a. skal «sørge for effektive vernetiltak, og gjennomføring av nødvendige juridiske, tekniske og administrative og øko-

nomiske *tiltak*» (min utheving). Stadnamnlova er én av flere slike lover, jf. St.prp., pkt. 4, s. 6.

Det spørsmålet en kan reise i denne sammenheng, er om stadnamnlova og praksis i medhold av denne er tilstrekkelig i forhold til konvensjonen. Det er nærliggende å anta at kommunens vedtak stred mot konvensjonen. Klagenemnda burde muligvis vurdere det.

Samme spørsmål kan og bør også stilles til annen forvaltningspraksis. Jeg sikter her særlig til navngiving av veger og adresser i henhold til mat-rikkellova. Tas det tilstrekkelig hensyn til etablerte stedsnavn ved adresseringen og da særlig til eldre nedarva stedsnavn? Jeg er redd for at det ikke er tilfellet.

Nemndas vedtak og oppfølging – motvillige forvaltningsorganer?

Nemnda tok omgjøringsbegjæringen til følge ved at nemnda den 5. juni 2015 vedtok at stedets og tettstedets navn korrekte navn er *Hunn*. Ved det var begge deler av kommunens vedtak av 26. mai 2014 satt til side/kjent ugyldig.

Etter det skrev kommunen til Kulturdepartementet og ba om at nemndas vedtak ble overprøvd/satt til side. Departementet svarte at «Nemndas vedtak er endelig».

Kommunen klaget deretter saka inn for Sivilombudsmannen som kort svarte at de ikke behandler klager fra forvaltningsorganer.

Kommunen skrev deretter til klagenemnda den 11. august 2015 og konkluderte med at «[k]ommunens syn er [...] at kommunestyrets vedtak fortsatt står ved lag, og legger det til grunn for videre navnebruk for tettstedene i kommunen». Dette er ikke i nærheten av å være seriøst. I tillegg kan det påføre skade ved at nødetater blir ledet til feil sted med tilhørende erstatningsansvar for kommunen. Kommunen kan stevne staten for retten, men avstår fra det. Det er realiteten.

Klagenemndas leder svarte at nemnda ikke kan kreve at egne vedtak blir gjennomført, men at «[n]emndas vedtak bør [...] følges».

Etter det gikk ordfører og rådmann(!) ut offentlig i Namdalsavisa den 26. august 2015 og slo fast at kommunen ikke vil forholde seg til nemndas vedtak med hensyn til begge steder. Det er grunn til å bemerke at kommunens reaksjon først kom etter nemndas siste vedtak – nokså nøyaktig et halvt år etter første vedtak. Hvorfor reagerte de ikke før? Og hvorfor vedtok kommunen skrivemåten av navnet *Ranemsletta* den 9. februar 2015 når de selv hevder at det ikke er noe sted med dette navnet? Undertegnede har på vegne av aksjonsgruppa spurt kommunen om hvilket område som etter kommunens syn nå har navnet *Ranemsletta*. Spørsmålet er i skrivende stund – den 9. november 2015 – ikke besvart.

Etter at undertegnede spurte Kartverket om hvem det er som følger opp at nemndas ulike vedtak blir etterlevd, sendte Kartverket sentralt et nokså

skarpt brev den 23. september 2014 til kommunen og ga klart uttrykk for at «Kommunen er [...] forpliktet til å rette seg etter klagenemndas vedtak», og varslet samtidig at Kartverket ellers vil klage kommunen inn for Kommunaldepartementet. Kommunen svarte dagen etter den 24. september 2014 bl.a. at det er «kommunen som er gitt myndighet til å vedta navn». Det var kommunen selv som opplyste om klageadgang. De skrev i samme brev at kommunen ikke vil gå til sivilt søksmål mot staten. Det gjør de nok klokt i. I skrivende stund har Kartverket ikke sendt varslet brev til Kommunaldepartementet.

Både Kartverket, Vegvesenet og SSB har etter hvert gitt uttrykk for at de vil følge nemndas vedtak. Første svar fra alle tre var at de ikke ville gjøre det, men derimot forholde seg til kommunen trass i at ordføreren varslet at kommunen ikke vil etterleve nemndas vedtak, dvs. et varslet lovbrudd. Etter varsel om klage til Sivilombudsmannen fra undertegnede snudde alle tre. Det er mildt sagt spesielt at statlige etater ikke av eget tiltak retter seg etter gyldige vedtak.

Kartverket opplyser at de først vil gjøre nødvendige endringer i SSR og senere på kartene hvor det i skrivende stund står at Overhalla er navnet på «kommune, tettsted og bygd». Det første er korrekt, og de to siste er feil. Kartverket opplyser at de har datatekniske problemer med å fjerne «tettsted» i SSR. Hva med retting av andre navn – kan heller ikke det skje? Kartverket opplyser dessuten at de ikke vil fjerne kategorien «bygd» under henvisning til endring i kartene rundt 1990, dvs. på samme tid som omskiltningen fra *Ranemsletta* til *Overhalla* skjedde. Grunnet for denne feilskiltningen ble fjernet ved klagenemndas vedtak. Da bør det være enkelt å ta konsekvensen av det. Er det slik at Kartverket aksepterer åpenbar feil informasjon fra kommuner, men ikke korrekt informasjon fra andre? Og er det i samsvar med stadnamnlova? Neppe.

På spørsmål fra undertegnede svarer Fylkesmannen i Nord-Trøndelag i brev av 6. oktober 2015 at «Fylkesmannen følger naturlig nok loven, slik at der det er aktuelt, vil vi benytte navna *Ranemsletta* og *Hunn*». Så enkelt kan det gjøres. Dessverre svekket fylkesmann Inge Ryan brevets innhold i intervju med *Namdalsavisa* den 10. oktober 2015 hvor han bl.a er gjengitt slik:

Ryan synes det er en lei sak. «Jeg har stor sympati med politikerne i Overhalla som synes dette har blitt en lei sak.»

Han synes å være korrekt gjengitt. Det eneste som eventuelt er leit i saka, er at kommunen ved ordføreren ikke vil respektere et statlig vedtak. Det synes ikke å bekymre fylkesmann Ryan, jf. «stor sympati med politikerne i Overhalla». Etter mitt syn burde det det. Med hvilken autoritet kan fylkesmann Ryan og derved fylkesmannsembetet i Nord-Trøndelag i ettertid

kreve at andre skal respektere offentlige vedtak, herunder fylkesmannens egne vedtak?

Saka viser manglende seriøsitet i kommunens behandling av saka også etter klagenemndas vedtak samt svak rettslig og/eller forvaltningsmessig forståelse i alle berørte statlige organer.

Kilder

Falkanger, Thor. 2009. *Almenningsrett*. Oslo.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Brev av 6.10.2015 – ref. 2015/5996 – til advokat Brynjar Mørkved.

Graver, Hans Petter. 2002. *Alminnelig forvaltningsrett*. 2. utg. Oslo.

Klagenemnda for stedsnavnssaker. Vedtak av 7.11.2014 i sak 16/2014 og av 5.6.2015 i samme sak.

———. Brev av 17.8.2015 til Overhalla kommune v/ordføreren.

Mørkved, Brynjar. Brev til klagenemnda av 31.12.2014 og 22.4.2015.

Namdal historielag. Brev/klage av 25.6.2014, Namsos.

Namdalsavisa. Diverse oppslag/artikler/leder om navnesaka 27.6.2015, 8.7.2015, 11.7.2015, 26.8.2015, 28.8.2015, 26.9.2015 og 10.10.2015.

NOU 1983: 6. *Stadnamn*. Frå eit utval oppnemnt ved kongeleg resolusjon 12. oktober 1979. Lagt fram for Kultur- og vitskapsdepartementet i mars 1983. Oslo 1983.

Ot.prp. nr. 42 (2004–05). *Om lov om endringar i lov 18. mai 1990 nr 11 om stadnamn m.m.* Tiltråding frå Kultur- og kyrkjedepartementet av 17. desember 2004, godkjend i statsråd same dagen.

Overhalla kommune. Brev/vedtak av 26.5.2014.

———. Brev av 11.8.2015 – sak 2013/7430-82 – til klagenemnda.

———. Brev av 24.9.2015 – sak 2013/7430-891 – til Kartverket.

Statens kartverk. Brev av 8.10.2013 fra fylkeskartsjefen for Nord-Trøndelag – ref. 06/03104-26 – til Overhalla kommune.

———. Brev av 23.9.2015 – ref. 06/03104-57 – til Overhalla kommune.

———. Brev av 29.9.2015 – ref. 06/03104-58 – til advokat Brynjar Mørkved

———. Brev av 7.10.2015 – ref. 06/03104-74 – til advokat Brynjar Mørkved.

St.prp. nr. 73 (2005–06). *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*.

Jeg viser ellers til kildene til min artikkel i *Nytt om namn* nr. 59/60 – 2014, s. 47–49.

Brynjar Mørkved
advokat
morkved@advbm.no

NÅR SKRIFTUTTALE GJØRES TIL NEDARVET UTTALE

Kommentar til vedtak i klagenemnda 2015

Den 5. juni behandlet klagenemnda for stedsnavnsaker saken *Topdal-/Tofdal-* for annen gang. Måten klagenemnda har behandlet denne saken på, er blitt opplevd som helt uforståelig av mange, og det er derfor naturlig at reaksjoner vil komme (se f.eks. Sylfest Lomheim og Ernst Håkon Jahrs polemikk mot Marit Halvorsen i Klassekampen 19.8., 29.8., 3.9., 4.9., og 10.9.). Jeg skal i dette notatet begrense meg til innholdet i referatet. Hvilke praktiske følger handteringen av denne saken bør få, skal jeg ikke ha sagt noe om.

Slik det framgår av referatet fra 5. juni, forekommer både *p*-uttale, *f*-uttale og *v*-uttale av navnet *Tofdalsfjorden*. Det siste er feil. *Tofdalsfjorden* er nemlig *ikke* sekundærnavn til *Tovdal* (som klagenemnda legger til grunn). Vi har to uttaler, en *f*-uttale og en *p*-uttale. I referatet blir *f*-uttalen uriktig framstilt som en spesiell byuttale i Kristiansand og sekundær i forhold til en påstått eldre *p*-uttale i bygdene rundt selve fjorden som ligger noen kilometer øst for byen. Her har klagenemnda, ved å vise til skriftformer fra dansketida (!), kommet til at *p*-uttalen «Topdalsfjorden» er den gamle lokale og nedarvete uttalen. Klagenemnda vedtar dermed på et sviktende grunnlag, og ved å vise til lov om stadnamn, at eneste rette skrivemåte skal være den med *p*: «Topdalsfjorden».

I referatet heter det: «Nemnda mener at uttalen med /p/ må være den eldste. Dette bekreftes av en nesten entydig skriftradisjon gjennom 500 år. Denne uttalen er fortsatt i levende bruk.» Det er stadig viktig å påpeke at det klagenemnda her legger til grunn, er helt feil. Å avgjøre hva som er nedarvet uttale til et navn, er i regelen meget enkelt hvis man bare retter seg etter den fastlagte metode som har vært brukt i faget i alle år. Her går ingen vei utenom primærkildene, de lokalkjente innfødte informantene. I det øyeblikket man velger å definere lokal nedarvet uttale ut fra eldre skriftformer, rokker man ved selve fundamentet i metodologien.

P-uttalen er og blir en skriftuttale, slik en rekke lokale sakkyndige tidligere har forsøkt å gjøre oppmerksom på (i tillegg til navnekonsulentene kan man nevne historielagslederne Beint Foss og Trygve Emil Tønnesen, professor Ernst Håkon Jahr og professor Sylfest Lomheim). Heller ikke *p*-skriftformene fra dansketida er så enerådende som det referatet gir inntrykk av. Formen «Thoffdals Fiorden» forekommer i 1651 og en liknende skrivemåte finnes fra 1781 (se *Nytt om namn* nr. 59/60, s. 59).

I klagenemndreferatet heter det videre: «Det blir også diskutert av de forskjellige partene hvor mange som bruker de forskjellige uttalene. Nemnda vil derfor påpeke at antallet brukere av en uttale ikke er avgjørende.» I saksbehandlingen har nemnda merkelig nok ikke tatt hensyn til den omfattende undersøkelsen som nylig er foretatt av lokal uttale blant innfødte informan-

ter når det gjelder navnet *Tofdalsfjorden*. Fra før av forelå mer enn nok dokumentasjon på at *f*-uttalen er nedarvet i alle deler av fjordområdet. Det stedsnavntjenesten ønsket å få mer klarhet i, var hvor mye denne gamle, lokale uttalen fremdeles var i bruk. Spørsmålet som ble stilt til informantene, var: «Hvilken uttale bruker du, *Tofdalsfjorden* eller *Topdalsfjorden*?» Stedsnavntjenesten var nøye på at undersøkelsen skulle utføres slik at det kunne stilles *ulike* relevante spørsmål til de dataene som kom inn. Ikke bare spørsmålet «hvor mange», men enda viktigere «hvem» og «hvor». Stedsnavntjenesten var nøye med å få inn fullt navn og alder på informantene og opplysning om oppvekststed. Man passet også på at alle deler av fjordområdet ble dekket. Stedsnavntjenesten fikk respons fra 60 informanter som alle oppgav *f*-uttalen som sin naturlige uttale (se etterfølgende artikkel).

Det er påfallende i hvilken grad klagenemnda vrir seg unna spørsmålet om hva som er nedarvete uttaleformer: I stedet for å legge vekt på dokumentasjonen om uttalen innføres – og uten noen begrunnelse – nye kategorier og upresise begreper som gjør teksten vanskelig å forstå. *F*-uttalen «Tofdal» blir kategorisert som «et vanlig dialekttrekk i området», mens *p*-uttalen «Topdal» blir kategorisert som «den eldste [uttalen]», med de vanligste skrivemåtene fra dansketida som argument. På toppen av det hele begår nemnda den alvorlige bommertene å sammenblande to navn som ikke har noe direkte med hverandre å gjøre, soknenavnet *Tovdal* i Åmli i Aust-Agder og det uoffisielle bygdedelsnavnet *Tofdal* i Tveit i Vest-Agder.

Slik saksforholdet er framlagt i referatet, får vi et inntrykk av at traderingen av navnene har vært spesiell, slik at vanlige begreper og kategorier ikke passer inn. På den måten kan det virke som om klagenemnda forsøker å gi seg selv legitimitet til å utøve et ekstraordinært skjønn. Men det er uberettiget. Det er aldri blitt påvist noe unormalt med traderingen av navnene her. Det vet alle vi som kjenner saksforholdet, som er oppvokst i området og er fortrolige med dialekten. *F*-uttalen «Tofdal» og «Tofdalsfjorden» er nå som før nedarvet uttale i alle deler av fjordområdet. Noen annen nedarvet uttale finnes ikke. Uttalen med /p/ er ingen gammel lokal uttale, men innkommet fra skrift og har bredt seg de siste femti–seksti år på grunn av tilflytting og uttalestridig veiskilting. Det å gi *p*-uttalen formell status som den «mest» nedarvete uttalen, er metodologisk uholdbart. De premissene klagenemnda legger til grunn for sin avgjørelse, mangler det nødvendige faglige grunnlag.

Jeg gjør oppmerksom på at jeg her ikke uttaler meg som navnekonsulent, men som fagperson og lokalkjent, innfødt språkbruker. Og som fagperson og forsker forbeholder jeg meg retten til å påpeke feil, mangler og utilstrekkelig begrunnede påstander i en hvilken som helst akademisk tekst innenfor mitt fag – uavhengig av hva slags autoritet den måtte være tillagt.

Vidar Haslum
vidar.haslum@uia.no

TOFDALSFJORDEN ELLER TOPDALSFJORDEN?

Et utvalg uttalelser fra lokale bygdefolk

Når det gjelder spørsmålet om nedarvet uttale til det viktige navnet *Tofdalsfjorden* (og det mindre brukte primærnavnet *Tofdal* som ikke er navnsatt på offentlige kart og i liten grad er belagt i eldre kilder), viser faglige undersøkelser at det er *f*-uttalen som er den nedarvete i alle deler av fjordområdet. Denne uttalen er fremdeles høyst levende blant bygdefolk i Tveit.

Mindre enn 20 prosent av Tofdalsfjorden ligger i Tveit sokn, og over 80 prosent ligger i nabosoknene Oddernes og Randesund. I forbindelse med behandlingen av dette navnet mente konsulentene i Stedsnavntjenesten at det var av stor interesse å få undersøkt hvor levende den nedarvete uttalen er i alle de ulike grendelagene som Tofdalsfjorden er omgitt av. Som det går fram av tilrådingen fra Språkrådet, fikk stedsnavntjenesten skriftlig respons fra seksti innfødte informanter (med fullt navn, alder og oppvekststed), og som entydig opplyser at det nå som før er uttalen med *f*, altså *Tofdalsfjorden*, som er den vanlige i alle deler av fjordområdet. Her er noen eksempler på hva innfødte informanter i Randesund, Oddernes og Tveit svarte da de fikk spørsmålet «Hvilken uttale bruker du, Tofdalsfjorden eller Topdalsfjorden?»:

Aanon Strømme (82), Øvre Strømme, Randesund:

«Jeg sier *Tofdalsfjorden* som alle andre i Randesund.»

Steinar Langeland (53), Ytre Strømme, Randesund:

«I gården vår har vi i alle dager uttalt *Tofdalsfjorden*. [...] Gamle folk sier *tofdøler* om tveitfolket.»

Arne Rosenvold (70), Søm, Randesund:

«Da jeg vokste opp, var det ingen jeg kjenner som sa noe annet enn *Tofdal* – med *f*. Min bestefar og far, mine onkler og tanter, mine tre søsken, sa alltid navnet med tydelig *f*.»

[Uttalelsen er støttet av fem andre navngitte personer oppvokst på gardene Torsvik, Korsvik, Knarrevik og Drange.]

Ragnar Tømmerstø (54), Tømmerstø, Randesund:

«Jeg har alltid brukt uttalen med *f*, og det var den vanlige uttalen i mitt miljø i oppveksten.»

Ingvard Eftevåg, Eftevåg, Randesund:

«Uttalen med *f*, altså *Tofdalsfjorden*, har alltid vært brukt av alle i mitt hjem, og alle i bygda. På Hånes brygge kom [dampskipet] «Topdal», men

alle passasjerene sa de ventet på «Tofdal». De betrakta folk bosatt fra Hamre og nordover som tofdøler.»

[Uttalelsen er støttet av 18 andre navngitte personer oppvokst på gardene Drange, Vatne, Ådnevik m.fl.]

Tor Einar Tobiassen (64), Flekkerøya, Oddernes:

«Har aldri hørt noe annet enn *Tofdalsfjorden* og *Tofdalselva* her på Flekkerøy. Dagligtalen er fremdeles med *f* – akkurat sånn som de gamle sa det og sier det. De fiska på *Tofdalsfjorden*, ikke på *Topdalsfjorden*.»

Kai Karlsen (70), Flekkerøya, Oddernes:

«Har aldri hørt noen annen uttale enn *Tofdal* med *f*.»

Øivind Karlsen (66), Lund/Flekkerøya, Oddernes:

«Jeg sier *Tofdalselva* og *Tofdalsfjorden*. Alle her på Flekkerøya sier *Tofdalsfjorden*. Brødre av far som har bodd her ute all sin tid, sa *Tofdalsfjorden*. Jeg har aldri hørt noen her på øya si *Topdalselva* eller *Topdalsfjorden*. Det skal være med *f*.»

Liv Margaret M. Løken (61), Lund, Oddernes:

«*Tofdalsfjorden* og *Tofdalselva* ble brukt av mine venner og min familie, blant annet av min bestemor som var tilknyttet slektsgåden Jærnes ved *Tofdalsfjorden* gjennom sin far.»

Ingrid Lunøe-Nielsen (66), Bleget, Oddernes:

«Både min mor og far var fra Justnes i Oddernes. De brukte alltid *f* i *Tofdalselva* og i *Tofdalsfjorden*, noe også jeg gjør i dag.»

Torbjørn Justnes (68), Justnes, Oddernes:

«Uttalen med *f*, altså *Tofdalsfjorden*, har alltid vært brukt av alle i mitt hjem, og så vidt jeg kan huske av alle i Justnes-bygda.»

Inger Berit Høiklev (65), Kostøl, Tveit:

«Jeg, og hele min familie, har alltid sagt *Tofdalsfjorden*, *Tofdalselva* og *Tofdal*. Mine foreldre er fra Tveit og Birkenes, og de har alltid brukt navnet *Tofdal*. Mine venner i oppveksten har sagt det samme, så for meg er det den korrekte og naturlige skrivemåte og uttale.»

Anne Ryen (59), Ryen, Tveit:

«Jeg er oppvokst på Ryen i Tveit, og min slekt har alltid uttalt «p» som *f* i *Tofdalselva* og *Tofdalsfjorden*. Alle rundt oss i min oppvekst brukte *f*.»

Eli Marie Hamre (69), Hamre, Tveit:

«Jeg vokste opp med talemåten *Tofdalselva/-fjorden* og synes det er kunstig å si *Topdalselva*.»

Linda Grødum Mölö (55), Hamresanden, Tveit:

«Jeg har vokst opp med *Tofdal* som uttale. Begge mine foreldre var fra Tveit. *Tofdal* var en helt integrert og naturlig måte å uttale stedsnavnet på fra jeg lærte å snakke.»

Birger Tvedt, Tveit:

«Min far Sigbjørn Tvedt vokste opp på Borgen i Tveit. Både han og mi bestemor Gertha Tvedt sa *Tofdal*.»

Normalt må vi forvente at slike vitneutsagn blir opplevd som sterke, ikke minst når opplysningene er så entydige over hele linjen. Og hva så med skriftformer fra dansketida? Generelt er det slik: Dersom to uttaler av et navn er i bruk på et sted, er det omtrent alltid den formen som avviker mest fra (de vanligste) skriftformene fra 1700- og 1800-tallet som er den ned-arvete (eller som er minst skriftpåvirket).

Vidar Haslum
vidar.haslum@uia.no

SAKEN OM NAVNET *TOFDAL*

5. juni i år ble stavemåten «Tofdalsfjorden» underkjent for annen gang av klagenemnda for stedsnavnsaker. Saken var begge ganger reist av det lokale historielaget, Tveit historielag. Begge ganger tok klagenemnda til følge en klage fra en lokal Facebook-gruppe. Striden står om den til nå offisielle skrivemåten med «p», «Topdalsfjorden» og «Topdalselva», korrekt gjengir den nedarvede uttalen i Tveit. Tveit historielag henviser til at denne skrivemåten stammer fra dansketiden og klart er i strid med den opprinnelige Tveit-dialekten der uttalen er med /f/. Uttalen med /p/ i samsvar med den offielle skrivemåten er først blitt vanlig etter utstrakt tilflytting til nye boligområder i Tveit fra 1970-årene av. Innflytterne har naturlig nok sin uttale fra stavemåten «Topdalsveien» på veiskilter, kart, busstabeller og postadresser, mens de opprinnelige tveitsbygdingene i alle år har skrevet «p», men sagt /f/. Det er ikke det eneste stedet i Norge man finner dette skillet mellom dansk embetsmannsskrift og lokal dialekt – et fenomen som burde være kjent for klagenemnda. Likevel har klagenemnda valgt å ta til følge Facebook-gruppen, som representerer innflytterne, i

stedet for Tveit historielag, som kan vise til den opprinnelige, muntlig ned-
arvede uttalen.

Jeg er selv innflytter og inngiftet i en gammel Tveit-familie. Jeg kan be-
vitne at mine svigerforeldre, født i hhv. 1916 og 1920 i Tveit, brukte konse-
kvent uttalen med /f/. Det gjør også min kone og svoger, begge født i 1950-
årene. Videre finnes det på gården et eldre håndtegnet kart over eiendoms-
grenser, der navnet på elva er skrevet med «f».

Da Tveit historielag fremmet saken for andre gang, ble det innhentet
grundige uttalelser fra navnekonsulent og Språkrådet; begge støtter stave-
måten med «f». I tillegg har to respekterte språkprofessorer (i norsk og nor-
disk) ved Universitetet i Agder (UiA) argumentert for det samme.

I klagenemndas vedtak står det følgende:

Nemnda vil derfor påpeke at antallet brukere av en uttale ikke er av-
gjørende. Ifølge stedsnavnloven skal skrivemåten følge den nedarvede
lokale uttalen, det vil ifølge ordforklaringene til loven si «den uttalen
som er overlevert fra tidlegare generasjoner, som har vore vanleg på
staden, og som framleis er i levande bruk».

Det skulle borge for at nemnda hadde lagt vekt på den opprinnelige tveit-
dialekten. Men, nei, nemnda endte opp med å legge ensidig vekt på skrift-
tradisjonen og innflytteruttalen. Deretter avviser de uttalen hos de opprinne-
lige tveitsbygdingar som «kun dialektiske forhold lokalt». Til det er det å si
at det alltid vil være de lokale dialektale forhold som er bærere av den ned-
arvede uttalen, og særlig når den skiller seg fra dansketidens skriftradisjon.

Så vidt jeg kan lese av klagenemndas vedtak, har de ikke på noe tids-
punkt undersøkt uttalen lokalt. Det finnes fremdeles opprinnelige tveits-
bygdingar, og det finnes lydopptak. Dersom ingenting av dette finnes i de
referansene de sier de har brukt, har de et faglig problem som burde være
en bekymring for deres fagfeller i Norge. Jeg har hovedfag i geologi, og i
mitt fag ville det som er lagt fram fra klagenemnda så langt i denne saken
ikke holdt faglig akademisk mål.

Nemndas vedtak førte til en lengre avisdebatt i Klassekampen mellom
nemnda og bl.a. de to språkprofessorene ved UiA. I denne debatten kom
lederen av nemnda med en sleivet uttalelse om at professorene fra Sør-
landet måtte finne seg i at det fantes andre som hadde bedre peiling – les:
nemnda. Jeg jobber i statsforvaltningen og kan si at den slags harselas er
uhørt i offentlig saksbehandling. Det burde ikke minst nemndas leder, som
er jurist, være klar over. Dette er offentlig forvaltning, ikke underholdning.

Den 17. september hadde de to professorene i klagenemnda (Særheim og
Schmidt) et innlegg i Klassekampen med forsvar for sitt vedtak. Jeg kan
ikke se annet enn at det var selvmotsigende: På den ene side sa de at deres
oppgave er å ta vare på nedarvet uttale som kulturminne, på den annen side

endte de opp kun med et forsvar for den gamle skrivemåten. Det er for så vidt fint at de kom ut med dette på den måten de har gjort. Argumentasjonen er så svak at det er tydelig at de har låst seg til det de vedtok i første runde. Sammen med det temmelig useriøse avisinnlegget fra lederen av utvalget er det gode argumenter for at en ny vurdering ikke bør foretas av samme utvalg – de har tydelig vist at det er gått prestisje i det fra deres side, og dermed at de ikke forstår hvilket forvaltningsansvar de har.

Harald Brekke
medlem av Tveit historielag

TOFDALSFJORDEN OG DE INNFØDTE

Beint Foss er oppvaksen og busett på garden Foss i Tveit i Kristiansand kommune. Han har vore leiar i Agder historielag sidan 2005. Han har også hatt sentrale styreverv i Landslaget for lokalhistorie, tre år som leiar. Beint Foss er ein av initiativtakarane til den aktuelle namnesaka og kjem her med sin reaksjon på utviklinga i saka. (Red.)

Så langt tilbake jeg kan huske, har jeg – og sikkert mange med meg – lurt på hvorfor *Tofdalsfjorden* blei skrevet med en *p* der det etter min ringe forstand skulle stått en *f*. For det var jo slik vi sa det. Først i voksen alder fikk jeg vite hvorfor. Og siden det har jeg med jevne mellomrom drøfta med historieinteresserte venner og andre om det kunne være mulig å bli kvitt denne danskinspirerte merkverdigheten av en *p*. Etter at Tveit historielag, som jeg var initiativtaker til, kom i gang for noe over 25 år siden, blei spørsmålet fra tid til annen også drøfta uformelt der. Det fikk blant annet som resultat at det i de fleste artiklene i årsskriftet vårt, der elv eller fjord blei nevnt, var det skrivemåten med *f* som blei benytta.

Av forskjellige grunner var det først i 2012 at Tveit historielag bestemte seg for å reise navnesak for å få skrivemåten med *f* for fjord og elv fastsatt. Det var i grevens tid, for vi visste jo at mange, særlig innflyttere og barn av innflyttere, hadde begynt å bruke den litterære formen *Topdal* også som uttale. Og det er kanskje ikke så rart; vi er jo blitt vant til at ord skrives slik det uttales her i landet. Men vi visste også at den opprinnelige uttalen, *Tofdal* /tåff dal/, fortsatt var i levende bruk blant mange folk i området, og ikke bare i bygdene, men også blant byfolk. Dessuten visste vi at mange av dem som brukte *Topdal* som uttale, ikke hadde noe imot en endring i stavemåten, særlig ikke etter at de var blitt informert om den historiske bakgrunnen.

Vi mente altså å ha gode kort på hånda med tanke på § 5 i lov om stedsnavn, der det fastslås at det er den nedarvede lokale uttalen som skal danne

utgangspunkt for stavemåte for stedsnavn. Men det forutsettes at dette er en uttale som fortsatt er i levende bruk. Tveit historielags skriv til Kartverket blei registrert mottatt 10. april 2012. Fra Kartverket blei saken videresendt til de berørte kommunene Kristiansand og Birkenes, som i sin tur sendte den på høring til foreninger og lag etc.

Da høringsfristen var omme, var det klart at stemninga i Birkenes var mest for stavemåten *Topdal*, mens flesteparten av høringssvarene i Kristiansand gikk inn for *Tofdal*. Alle historielagene i Kristiansand som uttalte seg, var positive til *Tofdal*, det samme var velforeningene, med unntak av én. Dessuten gikk navneutvalget i Kristiansand kommune enstemmig inn for stavemåten *Tofdal*. Da Kartverket etter dette (4. februar 2013) vedtok at stavemåten med *f* heretter skulle være eneste tillatte, tenkte nok de fleste at denne saken var kommet til en rask og lykkelig avslutning.

Slik skulle det altså ikke gå. Før klagefristen var omme, kom det inn to klager på vedtaket. Den ene fra én privatperson, den andre fra fem privatpersoner, som hadde danna ei Facebook-gruppe. Den siste blei, trass i at privatpersoner ikke har klagerett, godkjent og oversendt klagenemnda. Tatt i betraktning at saken vår var solid fundert, og at klageskrivet fra Facebook-gruppa hadde et ganske forvirrende innhold, var det få som tenkte annet enn at klagen måtte bli avvist.

Men nok en gang gikk det annerledes enn vi hadde tenkt oss: Klagenemnda omgjorde Kartverkets vedtak, ikke bare én gang, men to ganger! For klagenemndas første vedtak var så mangelfullt at Kartverket valgte å reise saken på nytt. Denne andre gangen fulgte det med en grundig og entydig innstilling fra Språkrådets navnekonsulenter. I denne innstillingen blei det også gjort tydelig oppmerksom på at *Tofdalsfjorden* ikke er sekundærnavn til *Tovdal* i Åmli kommune, men til *Tofdal* i Tveit!

En må derfor spørre seg om klagenemndas medlemmer i det hele tatt har tatt seg bryet med å lese Språkrådets innstilling, både fordi de gjør et vedtak stikk i strid med dennes klare anbefaling, og at de nok en gang blander sammen de to navnene *Tofdal* og *Tovdal*, som ligger ca. 70 km fra hverandre. Og når Marit Halvorsen, klagenemndas leder, klart og tydelig gjentar denne sammenblandingen i et leserinnlegg i Klassekampen 4. september 2015, må en kunne si at skandalen er komplett.

Kanskje den samme Marit Halvorsen, som er jusprofessor, vil oppleve en aldri så liten blåmandag når det etter hvert går opp for henne at en eller to «navnespesialister» i klagenemnda av uvisse årsaker rett og slett har ført henne bak lyset. Og at begge de to vedtakene i denne saken er i strid med § 5 i lov om stadnamn – og altså ulovlig. Det blir spennende å se hva hun tenker å gjøre med det.

Beint Foss
beint@gpartner.no

RETTSANVENDELSEN I NAVNESAKEN *TOPDAL/TOVDAL/TOFDAL*

Klagenemnda for stedsnavnsaker er et forvaltningsorgan som skal behandle klager over nærmere bestemte vedtak om stedsnavn. Klagenemndas kompetanse og virksomhet er regulert i lov om stadnamn (lov nr. 11, 1990). Når nemnda fatter vedtak, skal det gjøres i samsvar med lovens bestemmelser. Nemndsmedlemmenes private meninger er irrelevante. Nemnda skal anvende loven uavhengig av om medlemmene liker resultatet, og uten hensyn til om avgjørelsen blir populær eller upopulær. Målet er å treffe en *rettsriktig* avgjørelse.

Rettsanvendelse innebærer å tolke de relevante lov- og forskriftstekster (formulere rettsregelen), fastlegge hvilket faktum som skal legges til grunn i den aktuelle sak (bevisbedømmelse) og så anvende rettsregelen på faktum. I saken om *Topdal/Tovdal/Tofdal* er de relevante lovtekstene å finne i § 1, lovens formålsbestemmelse, i § 4, første ledd, første setning, og § 4, annet ledd, tredje setning med alternative underpunkter, samt § 1 i forskrift om skrivemåten av stadnamn.

Stedsnavnlovens formål er navnevern. Lovtekst, forskrifter og forarbeider viser klart at ikke bare muntlig navnetradisjon er verneverdig; også skriftlig navnetradisjon er en del av navnearven. Utgangspunktet for fastsetting av skrivemåten er lokal, nedarvet uttale, § 4, første ledd, første setning. Men det gjelder bare «dersom ikkje anna er fastsett i denne lova». «Anna» er fastsatt i § 4, annet ledd, tredje setning med underpunkter. Her bestemmes at det kan fastsettes flere skriftformer som navn på samme navneobjekt hvis nærmere bestemte forutsetninger er til stede. Denne regel ble lagt til grunn da klagenemnda fastsatte *Topdalselva/Tovdalselva* som alternative skrivemåter for den nederste del av elva.

Skrivemåten har de siste fem hundre år nærmest entydig vært *Topdal*, med få unntak, og da ikke for fjorden, men for andre navneobjekter. I forskriftens § 1 i står det: «Det skal takast omsyn til tidlegare normeringspraksis så langt ein kan gjere det utan å komme i strid med lova. [...] Ved namn på større og/eller særleg kjende lokalitetar kan det takast omsyn til innarbeidd skrifttradisjon.» Normeringspraksis for Topdalsfjorden synes klar: På alle historiske kart, skjøkart, rektangelkart og kart i serien Norge 1: 50.000 er navnet skrevet *Topdalsfjorden*. Praksis er ikke i strid med loven. Nemnda måtte derfor ta hensyn til tidligere normeringspraksis. Nemnda fant også at det i denne saken var riktig å ta hensyn til den lange og entydige skrifttradisjonen. Derfor ble vedtaket *Topdalsfjorden*.

Marit Halvorsen
leder i klagenemnda for stedsnavnsaker
marit.halvorsen@jus.uio.no

KVEM OG FAUKAL FRAMLEIS PÅ KARTET

Dei som har følgd striden rundt skrivemåten av dei gamle gards- og bruksnamna våre, veit at Kulturdepartementet la fram St.prp. 105 L (2014–15) den 17. april i år, og at den nye lova vart vedteken i juni i år. Navnebeskyttelsen Norge ved leiar Ole Anton Hoel har vore pådrivar for å få gjennom ei endring i stadnamnlova, og skal me tru oppslag i Oppland Arbeiderblad den 22. april, ser det ut til at Navnebeskyttelsen no er nøgd.

Norsk namnelag og Navnebeskyttelsen Norge har gjennom heile prosessen hatt ulikt syn på saka. Norsk namnelag meiner at skrivemåten av stadnamn som skal nyttast i offentleg samanheng, er noko som vedkjem oss alle, og difor bør offentlege styresmakter ha ansvaret for å normere desse namna. Navnebeskyttelsen meiner at grunneigaren i tillegg til å eige jorda også «eig» dei gamle namna, og at vedkomande difor skal fastsetja skrivemåten, ikkje berre i privat samanheng, men også i offentleg. På eitt punkt har det vore semje mellom Norsk namnelag og Navnebeskyttelsen Norge: Det er kunstig å skilja mellom gardsnamn og bruksnamn. Bruksnamn *er* gardsnamn, med tillegg som *Øvre, Nedre, Østre, Vestre* osv.

Ifølgje lovendringsforslaget skal Kartverket framleis fastsetja skrivemåten på gardsnamna, medan grunneigar får retten til å fastsetja skrivemåten på bruksnamna. Grunneigaren kan berre plukke ein tilfeldig skrivemåte frå eit eller anna offentleg dokument, for deretter å fastsetja skrivemåten. Grunneigaren kan òg byte skrivemåte så ofte han vil. På detaljerte kart vil dei ulike variantane av bruksnamna koma til syne, og her kan vi få mange ulike skrivemåtar av eitt og same namn. Det er ikkje vanskeleg å sjå for seg at dette kan verte rotete. Men vi kan i alle fall vera glade for at dei gamle gardsnamna våre skal halde på ein stabil skrivemåte, og at *Kvem* og *Faukal* framleis vert ståande på kartet!

Frode Myrheim
frodmyr@gmail.com

NORNA-NYTT

NORDISK KONGRESSRAPPORT UTKOMEN

Rapporten frå Den femtande nordiske namnegranskarkongressen er no komen ut i to band under tittelen *Navne og skel. Skellet mellem navne*. Rapporten er nummer 91 i serien NORNA-rapporter og inneheld 33 artiklar. Dei to banda vil verta omtala i neste nummer av *Nytt om namn*.

Red.

BEBYGGELSESKONTINUITET OG STEDNAVNE

Den 1. oktober 2015 vart det i Odense i Danmark skipa til eit arbeids- og nettverksmøte om praktisk bruk av stadnamn i museumsarbeid og forskning. Arrangementet vart halde ved Odense Bys Museum og hadde tittelen «Bebyggelseskontinuitet og stednavne». Det vart halde ni innlegg, det fyrste stod Peder Gammeltoft (København) for, med overskrifta «Stednavne som kilde til nedlagte bebyggelser». Elles tek me med at Per Vikstrand (Uppsala) tala om «Namn utan bebyggelser och bebyggelser utan namn». Dei to norske føredragshaldarane var arkeologen Lars Erik Gjerpe (Oslo) med tittelen «Kontinuitet i jernalderens bosetning» og Ole-Jørgen Johannessen (Bergen) som tok for seg «Den vestnorske *-heim*-gården. Forleddstyper, størrelse og plassering i navne- og kulturlandskapet». Venteleg kjem det ein rapport med føredraga.

BH

NAMN OG IDENTITET

NORNA-symposium i Tammerfors 21.–23. oktober 2015

«Namn och identitet» var tittelen på NORNAAs 46. symposium. Symposiet samla rundt tretti deltakarar frå dei nordiske landa. Fyrste kvelden var det ein rundtur i Tammerfors sentrum med fokus på dei gamle industriallegga som i mange tiår var byens identitet. Tammerfors har vore kalla for Nordens Manchester. Denne kvelden fekk deltakarane høve til å gå over brua av det som var att av sjølve fossen *Tammerfors*. Om kvelden andre dagen var det konferansemiddag i Tammerfors svenska samskola som ligg i ein fin art nouveau-bygning og som også er eit kultursentrum for finlands-svenske i ein elles dominerande finsk omgivnad.

Godt og vel tjue føredragshaldarar tok for seg ulike sider ved namn og identitet, dei fleste med tilknytning til personnamn. Charlotte Hagström (Luleå) heldt innleiingsføredraget med tittelen «Från *Kim* till *Sara* och tillbaka till *Kim*. Namn, adoption och identitet», medan Botolv Helleland (Oslo) heldt avslutningsføredraget «Namn og identitet – ei oppsummerande tilnærming til temaet». Elles heldt den andre nordmannen på symposiet, Inge Særheim frå Stavanger, eit føredrag med tittelen «*Kniven, Klemma og Knogane*. Individualisering i namngjeving av skjer og grunnar».

Ansvarlege for symposiet var Antti Leino, Mona Forsskåhl og Terhi Ainiala. Både den faglege og den sosiale delen av arrangementet vart gjennomførde på beste måte. Rapporten frå symposiet vil verta utgjeven i 2016.

BH

SPRÅKKONTAKT AV TREDJE GRADEN

Den 12. november 2015 vart det halde eit eindags symposium ved Dialekt-, ortnamns- og folkminnesarkivet i Göteborg, «Språkkontakt av tredje graden», ein tittel som minner om science fiction. Men det vart halde føredrag om to og fleirsidige tilhøve ved språkkontakt, med særleg vekt på namn. Ei interessant tilnærming vart diskutert av Alexandra Petrulovich (Uppsala) i føredraget «‘Inhemskt’, ‘utländskt’ og ortnamnsanpassning. Finns det universella anpassningsprinsipar?» Märit Frändén (Uppsala) tok for seg «Språkkontakt i efternamn», tvillaust eit stadig aktuelt tema. Desse og ei rad andre interessante tema på symposiet vert venteleg gjorde tilgjengelege i skriftleg form.

BH

DEN SEKSTANDE NORDISKE NAMNEFORSKARKONGRESSEN **Namn som kjelder. Jæren folkehøgskule (Kleppe), 8.–11. juni 2016**

Namna er ein viktig del av språket og språkstrukturen; dei speglar kultur og samfunn i fortid og notid. Med namn som kjelder kan ein studera ulike sider ved språket og språkutviklinga. Namna høyrer til blant våre eldste språkkjelder. Med grunnlag i namnemateriale kan ein bl.a. granska laging, tyding og bruk av ord og namn, dessutan språkkontakt, språkpåverknad, namngjevingsmotar, kulturelle straumdrag og haldningar. Namna er viktige kjelder i tverrfagleg forskning, bl.a. i studium av busetnadsutvikling, landbruk, fangst og fiske, samferdsel, vegetasjon, arbeidsliv, verksemder, sakrale førestillingar, lokal kultur og tradisjon. Mange opphavssegner er knytte til namn.

Institutt for kultur- og språkvitskap (Programområdet for språkhistorie i nordsjøområdet) ved Universitetet i Stavanger inviterer namneforskarar til å melda seg på Den sekstande nordiske namneforskarkongressen på Jæren folkehøgskule. Temaet for kongressen gjev høve til å presentera forskning med ulik vinkling på namngjeving og namnebruk. Undersøkingar av ulike namnetypar kan presenterast – stadnamn, personnamn og andre namn. Både eldre og nyare namngjeving er aktuelt å drøfta, som også metodiske spørsmål. Dersom det er interesse for det, vil det bli arrangert eigne seminar (workshops) om kontaktonomastikk og om namn og etymologi. Det vil også bli ekskursjon.

Kongressen blir arrangert på Jæren folkehøgskule (www.jarenfhs.no) frå onsdag ettermiddag den 8. juni til laurdag ettermiddag den 11. juni 2016. Opphaldet vil kosta 3950 NOK for enkeltrom utan bad, 3450 NOK per

person ved deling av dobbeltrom utan bad, 5300 NOK for enkeltrum med bad og 4250 NOK per person ved deling av dobbeltrom med bad. Studentar (ikkje medrekna doktorgradsstipendiatar) vil få redusert pris. Prisen inkluderer alle måltid, overnatting og ekskursjon. Folkehøgskulen har normal komfort. I det nye internatet er det 20 rom, alle med bad. I hovudinternatet er det 36 rom med vask (dusj og WC på gangen).

Jæren folkehøgskule ligg på Kleppe, som er kommunesenter i Klepp, ca. 25 km sør for Stavanger, 17 km frå Stavanger lufthamn (Sola), 3 km frå Klepp stasjon (stopp for lokaltog) og 5 km frå Bryne (stopp for regiontog). Kleppe er stoppeplass for bussar, bl.a. for flybuss frå Stavanger lufthamn (www.jaerlines.com). I det andre rundskrivet, som vil bli sendt ut hausten 2015, vil det bli gjeve nærare opplysningar om reisemåtar, innbetaling m.m. Det vil også bli lagt ut informasjon om kongressen på nettstaden www.uis.no/namnekongress.

Førebels påmelding med tittel og kort samandrag (maks. 200 ord) for ev. føredrag, og ev. ønske om rom med bad, dobbeltrom eller studentpris kan innan 15. november 2015 sendast som e-post til anastasia.khanukaeva@uis.no, ev. med vanleg post til Anastasia Khanukaeva, Hulda Garborgs hus, Universitetet i Stavanger, NO-4036 Stavanger.

Inge Særheim
inge.sarheim@uis.no

FN-NYTT

MØDE I NORDEN DIVISION 2015

Norden Division holdt sit årlige møte i København 12. september 2015 i forbindelse med det fælles møte i arbeidsgrupperne: Working Group on Geographical Names as Cultural Heritage, Working Group on Publicity and Funding og Working Group on Evaluation and Implementation i København, 9.–12. september 2015 (læs mere om dette nedenfor).

Divisionsmødet fandt sted på Nordisk Forskningsinstitut ved Københavns Universitet lørdag den 12. september. Siden sidste møde har der været en række udviklinger i divisionens medlemslande, såsom ændringer i lovgivning, der beskæftiger sig med stednavne (Norge og Sverige) og forslag om en finsk lov om stednavne. Yderligere blev et dansk pilotprojekt med fokus på landkortlægning i Grønland præsenteret, ligesom der blev givet en status over gennemførelsen af vej- og gadenavne i Norge.

Derudover arbejder Statens Kartverk i Norge og Geodatastyrelsen i Danmark på nye stednavnedatabaser, mens Finlands geodatagentur arbejder på

at få integreret stednavneregisteret med kortnavneregisteret. I Sverige har et crowdsourcing-projekt mellem Lantmäteriet og de svenske kommuner resulteret i 70.000 rapporterede navne på bygninger, hvoraf 36.000 er blevet indarbejdet i Lantmäteriets stednavnedatabase. Institutet för de inhemska språken i Finland arbejder på at få scannet deres stednavnearkiv. Selve scanningen er færdig, og nu arbejdes der på at gøre kortoplysningerne søgbare.

Det næste møde i Norden Division afholdes i forbindelse med 29. UNGEGN Session, 25.–29. april 2016 i Bangkok, Thailand. Desuden håber vi at vi ville kunne holde et møde i 2017 i Kárášjohka / Karasjok i Nord-Norge, da Norden Division længe har ønsket at besøge de samiske sprog-samfund.

Divisionens sekretær, John Jensen, gik på pension lige efter mødet i København. John har været repræsentant for Danmark i UNGEGN i årtier og sekretær for Norden Division siden 2008. Rune Lyngbo Kristensen fra Geodatastyrelsen træder ind som ny sekretær.

Ligeledes er Leif Nilsson også blevet pensioneret lige efter Norden Division-mødet efter i mange år at have repræsenteret Sverige i UNGEGN. I stedet for ham er indtrådt Leila Mattfolk, tidligere repræsentant fra Finland.

Der er også kommet en række nye medlemmer til Norden Division siden sidst, nemlig Ulla Onkamo og Maria Vidberg, begge fra Institutet för de inhemska språken, Helsingfors, samt Berit Sandnes fra stedsnavntjenesten i Midt-Norge (Trondheim).

For mere information, se venligst referatet fra mødet på Norden Divisions hjemmeside: <http://nordendivision.nfi.ku.dk/about/meetings/cph150912/>.

Peder Gammeltoft
formand, Norden Division
gammet@hum.ku.dk

UNGEEN-FÆLLESMØDE I KØBENHAVN

Nordisk Forskningsinstitut ved Københavns Universitet dannede ramme for det fælles møde mellem arbejdsgrupperne Working Group on Geographical Names as Cultural Heritage, Working Group on Publicity and Funding og Working Group on Evaluation and Implementation, samt divisionen Norden Division, i København, 9.–12. september 2015.

På mødet deltog 27 deltagere fra 12 forskellige lande, nemlig Algeriet, Australien, Østrig, Canada, Danmark, Finland, Frankrig, Holland, Norge, Republikken Korea, Sverige og Tunesien.

Mødet indledtes med mødet i arbejdsgruppen Working Group on Geographical Names as Cultural Heritage, 9.–10. september, efterfulgt af fællesmødet for arbejdsgrupperne Working Group on Publicity and Funding og Working Group on Evaluation and Implementation, 10.–11. september. Den 12. september holdt Norden Division sit møde (læs mere om dette møde ovenfor).

Om eftermiddagen den 11. september var deltagerne på udflugt til den nyligt åbnede FN-by i København, hvor vi under omvisningen beundrede den storslåede arkitektur og blev informeret om nogle af de FN-aktiviteter, der finder sted fra København.

Fællesmødet løb over fire intense dage med interessante og stimulerende møder, hvor en række vigtige spørgsmål for fremtiden for UNGEGN blev drøftet. Du kan læse mere om de enkelte møder i UNGEGNs Information Bulletin nr. 49: <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/bulletin.html>.

Peder Gammeltoft
gammelt@hum.ku.dk

UNGEGN MØTEST FOR 29. GONG I 2016

Den 29. sesjonen i FN's ekspertgruppe (UNGEGN) skal holdes i Bangkok, Thailand, 25.–29. april 2016. Det er første gongen en sesjon vert halden så langt aust. Oftast er det i New York, men Berlin, Genève, Montreal, Nairobi og Wien har òg vore møtestader. Vanlegvis kjem det mellom 150 og 200 utsendingar frå mellom 60 og 100 land til sesjonane. UNGEGN har vanlegvis to sesjonar mellom kvar FN-konferanse om stadnamn. Dei vert haldne kvart femte år.

BH

ANNA MELDINGSSTOFF

ÞÓRHALLUR VILMUNDARSON (1924–2013)

Þórhallur Vilmundarson blev født den 29. marts 1924 i byen Ísafjörður, søn af lægeparret Kristín Ólafsdóttir og Vilmundur Jónsson, senere landlæge. Þórhallur var gift med Ragnheiður Torfadóttir, forhenværende rektor for Reykjavíks gymnasium. De fik tre børn: Guðrún, som er docent i islandsk grammatik ved Islands Universitet, Torfi, elektroingeniør, og Helga, bygningsingeniør.

Þórhallur blev student fra Reykjavíks gymnasium i 1941, tog cand. mag.-eksamen i islandske studier fra Islands Universitet året 1950 og studerede ved universiteterne i Oslo og København i årene 1950–51.

Þórhallur underviste 1951–60 ved Reykjavíks gymnasium. Han underviste 1960–61 i islandsk litteraturhistorie ved Islands Universitets filosofiske fakultet, og i 1961 blev han professor i historie, med særlig vægt på Islands nyere historie. I årene 1969–71 var han dekan for det filosofiske fakultet. Þórhallur var forstander for Institut for stednavne fra grundlæggelsen af dette i 1969 indtil 1998 og formand for Stednavneudvalget. Han var medlem af Udvalget for nye ord 1961–64 og Islands sprognævn 1964–2001. Þórhallur døde den 27. november 2013.

Þórhallur Vilmundarson efterlod sig mange skrifter og udgivelser indenfor historie, herunder værket *Um sagnfræði* (1969), som var skrevet som en lærebog, og hvor han lufter sine ideer og teorier omkring stednavne, som han på det tidspunkt havde præsenteret i offentlige forelæsninger. Han var

redaktør for skriftrækken *Sagnfræðirannsóknir / Studia historica* 1–6 (1972–80) og udgav andet bind af *Íslendinga saga* (1958) af professor Jón Jóhannesson. I 1985 udgav Þórhallur sin fars artikel- og essaysamling, *Með hug og orði*, og et årti før sin farmors erindringer, *Minningar úr Hornafirði* (1975).

Sommeren 1962 deltog Þórhallur i ægteparret Anne Stine og Helge Ingstads arkæologiske udgravninger i L'Anse aux Meadows på Newfoundland sammen med direktør for Islands Nationalmuseum og senere Islands præsident, Kristján Eldjárn, og museumsinspektør Gísli Gestsson. Om den ekspedition og opdagelsen af det tabte Vinland skrev Þórhallur i efteråret 1962 en artikel i *Lesbók Morgunblaðsins*, som senere blev genoptrykt i tidsskriftet *Andvari*, 88. årgang (1963).

Þórhallur var en af grundlæggerne af det politiske parti Þjóðvarnarflokkur Íslands, som virkede i årene 1953–63 og arbejdede aktivt mod de amerikanske væbnede styrker i Island og amerikansk indflydelse alment.

Det har nok været omkring 1960 at Þórhallurs interesse drejede sig mod et bestemt afgrænset område indenfor islandske studier og landets nationale kultur. Islandske stednavne, deres oprindelse og vidnesbyrd om historien, landets og befolkningens sameksistens, var fra starten hans vigtigste genstandsområde. Han skrev selv i forordet til sin udgave af 13. bind af *Íslenzk fornrit* (1991) at han var kommet i tvivl om hvorvidt et stort antal forskere og andre interesseredes forståelse af bestemte stednavnes oprindelse og betydning, herunder navne på gårde, var korrekt. Stednavne spillede en stor rolle i et flertal af sagaerne i omtalt bind, og iøvrigt mange flere steder. *Landnámabók* og de islandske sagaer er rige af stednavneforklaringer, hvor navne på et stort antal gårde og andre stednavne siges at stamme fra bestemte personers navne – og i visse tilfælde tilnavne – eller begivenheder, endda genstande. Islandske læsere og beundrere af ovennævnte skrifter, hvad enten det drejede sig om menigmand eller forskere, stillede sig ikke tvivlende overfor disse forklarings sandhedsværdi eftersom mange islændinge var helt overbevist om at alt som stod skrevet i de gamle håndskrifter, var i overensstemmelse med sandheden og sagaernes vigtigste personer stod befolkningen lige så nær som naboen på næste gård. Lignende ideer om tilblivelsen af stednavne var i virkeligheden ikke bundet til Island alene. «De fleste forskere har ment, at et overvejende flertal af de vestnordiske stednavne som ender på *-staðir*, er afledt af personnavne eller tilnavne [...]» (Þórhallur Vilmundarson: «Hugarflug og veruleiki í íslenzkum örnefnum», *Namn och bygd* 66 (1978), s. 101). Forskellige forskere var dog begyndt at tvivle på at personnavne var lige så almindelige i stednavnene som ender på *-staðir* som man havde antaget, især i Danmark og Sverige, men det omfattede ikke islandske stednavne. (Se Þórhallurs artikel: «-stad» i *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder XIV* (1971)).

Þórhallurs betænkeligheder blev spiren til en omfattende forskning af islandske stednavne i nitten hundrede og tresserne over hele Island. Han rejste omkring i landet, besøgte de steder som han forskede i, og prøvede at få øje på de faktorer i omgivelserne og landskabet som kunne have været inspirationen for tidligere generationer ved navngivningen. Denne forskning affødte en ny teori om navne på gårde og andre steder som han selv kaldte „naturnavneteorien“. Ifølge den var stednavnene i højere grad end man tidligere havde anset afledt af landets og omgivelsernes særpræg, og Þórhallur antog at bosætterne har gjort sig umage med at se vidt over landet ved navngivningen. Allerede da oldtidslitteraturen blev skrevet, var der en rig tendens til at aflæse personnavne ud af stednavnene, berette om disse personer og skrive om deres bedrifter.

Sent i året 1966 præsenterede Þórhallur for første gang sine ideer offentligt med fire velbesøgte forelæsninger, som vakte stor opsigt. Mange lod sig rive med denne nytænkning, men andre syntes ideerne var for radikale. Þórhallurs teorier blev straks omstridte, og det har de været siden, men det er uomstridt at med dem blev der vendt et blad i islandsk stednavneforskning. Til trods for blandede modtagelser fortsatte Þórhallur uanfægtet sin forskning og fulgte sin foredragsrække op med tre yderligere forelæsninger i første halvdel af 1968 og én forelæsning i 1973. I lighed med de første forelæsninger vakte disse stor opmærksomhed og var ligeledes velbesøgte af folk i alle aldre og fra alle samfundslag. Desuden rejste Þórhallur nogle gange omkring i Island og holdt foredrag ved forskellige anledninger. I 1995 holdt han to forelæsninger om kirkelige stednavne, hvoraf de fleste vistnok stammer fra katolsk tid, noget som han var optaget af i de senere år. Þórhallur holdt desuden et stort antal forelæsninger på konferencer og symposier om navneforskning i Norden. Sin sidste offentlige forelæsning holdt Þórhallur den 30. oktober 2010 på et seminar i anledning af at der var gået 100 år fra man begyndte at samle stednavne i Island, hvor han drøftede vigtigheden af indsamlingen. Þórhallur holdt endvidere et foredrag på den fjortende nordiske konference for navneforskning, som blev afholdt i Borgarnes sommeren 2007. Foredraget, «Skáney og Skandinavien», blev trykt i *Norræn nöfn – Nöfn á Norðurlöndum. Hefðir og endurnýjun* (NORNA-rapporter 84, 2008, s. 507–523). Þórhallur var en suveræn foredragsholder og taler, han talte tydeligt med en stærk stemme samtidig med at hans beherskelse af det islandske sprog var fortrinlig.

Da Islands Nationalmuseum oprettede et navneforskningsinstitut i 1969, blev Þórhallur udnævnt som forstander, en stilling som han bestred indtil året 1998. Tidligere havde Islands Nationalmuseum og Det islandske oldtidsselskab varetaget indsamling og registrering af stednavne, et hverv som det nye institut nu overtog. Þórhallur lagde stor vægt på at komme i kontakt med landets ældste generation og på den måde at redde kendskabet til landets stednavne mens der var tid. Med ændringer i landbruget i sidste

halvdel af det 20. århundrede blev der stadig mindre behov for at bruge stednavne ved de daglige sysler i landdistrikterne, og kendskabet til stednavnene blev ikke overført fra den ene generation til den anden på samme måde som tidligere. Stednavnesamlingen voksede støt med årene. Unægtelig kunne man have tænkt sig en endnu større indsats, men instituttet var altid hæmmet af en begrænset økonomi. Det understreges dog at Þórhallur forstod vigtigheden af at indkøbe ny faglitteratur og lagde dermed grunden til instituttets alsidige og omfattende bibliotek.

Samtidig med sit arbejde på Institut for stednavneforskning fortsatte Þórhallur sin granskning af islandske stednavne, rejste omkring i landet og talte med beboerne i landdistrikterne og andre stedkendte. Til sammenligning strakte hans forskning sig også ud for landets grænser, især til Norge eftersom forholdene på mange måder var parallelle, og det var indlysende at bosætterne flyttede stednavne fra deres gamle hjemstavn med sig til Island. Þórhallur rejste omkring i Norge for at se med egne øjne på landskaber og miljø og tale med de lokale. Telefonsamtalerne mellem Island og norske landmænd og andre, som kunne beskrive de lokale forhold, var mange. Þórhallur tog et utal af gode fotografier på sine rejser i landet og viste dem i sine forelæsninger for at understøtte sine teorier.

Tidsskriftet *Grímnir* I–III udkom hos Institut for stednavneforskning i årene 1980, 1983 og 1996. Þórhallur offentliggjorde her et stort antal artikler, hvor han drøftede islandske stednavne og søgte forklaringer på deres oprindelse og betydning. Endvidere offentliggjorde han et antal artikler i skriftrækken *NORNA-rapporter*, som er baseret på foredrag på konferencer og seminarer, samt i forskellige festskrifter. Desuden kan nævnes nogle artikler i *Lesbók Morgunblaðsins* i 1994, 1997 og 1998.

Efter at Þórhallur trak sig tilbage fra Institut for stednavneforskning, forskede han dog videre helt til slut, og han efterlod sig meget materiale som aldrig er blevet offentliggjort. Forhåbentlig skal vi ikke vente længe på at dette materiale bliver udgivet.

Med Þórhallur Vilmundarson er der forsvundet en imponerende forsker som med sine radikale ideer og mod til at fremsætte dem, så sandelig ruskede op i tidligere tiders anskuelser. Hans teorier vakte opsigt og var omstridte. Alene tiden vil vise historiens dom over naturnavneteorien – og efter den domsafsigelse er andre domme ophævet.

Jónína Hafsteinsdóttir
Reykjavík
ninahafst@vortex.is

EVA BRYLLA (1944–2015)

Efter att under några år med enastående mod och hoppfullhet ha kämpat emot cancer avled förra chefen för Namnarkivet i Uppsala inom Institutet för språk och folkminnen, Eva Brylla, i mars 2015, 71 år gammal. Hon var sin arbetsplats trogen under närmare 50 år, först som excerptist av ortnamnsetymologier och äldre namnformer i medeltidsdokument och på lantmäterikartor. I oktober 1974 blev hon amanuens, senare arkivarie, och 1990–2009 var hon arkivets chef, under de sista åren med beteckningen forskningschef. Hon vikarierade under en kortare period också som institutets generaldirektör. Efter sin pensionering var hon en tid chef för Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala och fortsatte fram till sin bortgång oförtrutet att arbeta för institutets räkning med en rad särskilda uppdrag. Som chef var Eva oerhört omtyckt, hon ledde verksamheten med forskningens bästa som ledstjärna, med fast hand men prestigelöst och med stor omsorg om medarbetarna. Hon hade också en enastående organisationsförmåga och mycket stor arbetskapacitet.

Evas forskningsverksamhet är omfattande. Hennes doktorsavhandling från 1987 bär titeln *Singular ortnamnsböjning i fornsvenskan. Starkt böjda namn med utgångspunkt från sörmländskt material*. Det är en betydelsefull morfologisk undersökning av problem som tidigare inte hade ägnats tillräcklig uppmärksamhet. I avhandlingen studeras böjningen och dess ut-

veckling hos de berörda ortnamnen under fornsvensk tid, bl.a. stelnade former, bortfall av dativändelsen, paradigmbYTE (med övergång från *-a(r)*-genitiv till *-s*-genitiv) och behandlingen av svenska ortnamn i urkunder avfattade på latin.

Eva publicerade också flera viktiga uppsatser om enskilda ortnamn och ortnamnstyper, bl.a. «Kärv i Frustuna socken» (1983), där hon antar en ordstam **kærf-* 'skåra, nedskärning' och knyter namnet till en nedskuren å vid den namnbärande byn, och «*Balsna* och *Skölv*. Två närkiska bynamn» (1995), där hon framhåller att *Balsna* kan innehålla ett **balgh-sn-*, **bal-sn-* eller **bals-n-* «syftande på den höjd som ligger centralt i byn».

Evas senare forskargärning kom mestadels att röra sig om personnamn och personnamnsvård. Inom det området blev hon en auktoritet, både nationellt och internationellt. Redan i början av 1970-talet kom hon att få delansvar för de moderna personnamnssamlingar som hade byggts upp av Kungl. Vetenskapssamhällets i Uppsala personnamnskommitté och som numera ingår i samlingarna vid Namnarkivet i Uppsala. Hennes många publikationer inom personnamnsområdet rör personnamn från urnordisk tid till vår tid med tyngdpunkt på moderna personnamn. Några exempel ur hennes rika produktion om personnamn är «De nordiska personnamnslagarna. En jämförande översikt över nu gällande namnrätt» (1992), «Binamn i de urnordiska runinskrifterna» (1993), «Utvecklingen av svenskt släktnamnsskick under 1900-talet» (1995), «*Montroyal*, *Beachman* och *Lamagia*. Om nybildade svenska efternamn, beslutsprocesser och tendenser» (1996), «Svenskt tillnamnsskick i kvinnoperspektiv» (1998), «Att lysa med lånta fjädrar. Om svenskarnas benägenhet att anta utländska namn» (1999), «*Anna Mædh inga hænder*, *Karl Dængenæf* och *Ingrid Thiuvafinger*. Några exempel på medeltida binamn» (1999), «Almanackans namnlängd under 100 år» (2000), «Personnamn och genus» (2001), «'A boy named Sue'. Om flicknamn och pojknamn» (2007), «Binamn i Norden. En översikt» (2012). Några alster väntar ännu på publicering, bl.a. avsnitt om personbinamn i den kommande *Oxford Handbook on Names and Naming*.

Ända till sin bortgång var Eva skicklig och nitisk medredaktör för personnamnstidskriften *Studia anthroponymica Scandinavica*. Hon skrev också flera populärvetenskapliga böcker om personnamn: *Förnamn i Sverige. Kortfattat namnlexikon* (2004, omtryckt 2006), *Ursäkta, hur var namnet? Personnamn i praktiskt bruk* (Uppsala 2002), *Andersson, Pettersson, Lundström och ... Beachman. Om nordiska efternamn i sin europeiska omgivning* (2009).

Evas engagemang inom personnamnsvården var djupgående. På uppdrag av Institutet för språk och folkminnen var hon ledamot i Språkvårdsgruppen och i den s.k. namnlängdskommittén, som ansvarar för almanackans namnlängd. I arbetet med den sedan 2001 gällande namnlängden var hon drivande. En betydelsefull insats gjorde hon som expert och representant

för institutet i den stora parlamentariska utredningen om en ny personnamnslag, som lade fram sitt förslag 2013; hon bidrog där starkt till att utredningsförslaget lyfter fram vikten av fackkunskap inom personnamnsvården. Under många år var Eva språkvetenskaplig expert vid Patent- och registreringsverket, som har att godkänna nya efternamn. Hon var inte alltid nöjd med Patentbesvärsträttens prejudicerande domar och inte heller med Skatteverkets syn på vilka förnamn som kan anses vara lämpliga, även om hon accepterade den utveckling av det svenska personnamnsskicket som har sin grund i sociala förändringar och ökad invandring. Hon kom att bli den som press, radio och TV ofta anlätade för att kommentera t.ex. förnamnstrender och svenskarnas förkärlek för att byta efternamn. För sina stora insatser inom personnamnsvården belönades Eva med ett pris av Svenska Akademien.

När jag själv 1971 började som ortnamnsupptecknare och handskriftsexcerptist vid dåvarande Ortnamnsarkivet i Uppsala fanns Eva redan där sedan några år, och vi följdes sedan hela tiden dagligen nära åt i yrkes- och forskarlivet. 1974 efterträdde jag Eva som amanuens vid Seminariet för nordisk ortnamnsforskning vid universitetets institution för nordiska språk, och från januari 1975 delade vi rum och telefon på Ortnamnsarkivet som amanuenser i befordringsgång 12 A, som det hette på den tiden; varsin skrivmaskin fick vi dock. Det hade varit mycket lärorikt för oss båda att lära känna arkivet som extra medarbetare under flera år, och som amanuenser med rum närmast ingången kom vi närmast att bli ett conciergepar. Många besökande forskare hade för vana att först titta in till oss för att få höra senaste nytt, och dessa besök kunde bli nog så långvariga. När Roland Otterbjörk syntes ute på gatan, beredde vi oss på ett långt samtal, som dock alltid blev angenämt och lärorikt. Gamla medarbetare berättade historier från flydda tider på arkivet, inte minst om Jöran Sahlgren, inte alltid så smickrande, och vi fick stor vana att försöka lösa de mest skiftande frågor från krävande besökare. Vårt samarbete i arrangerandet av den 21:a internationella namnforskarkongressen i Uppsala 2002 var givande. Eva bidrog väsentligt till att kongressen blev framgångsrik och var en nitisk medredaktör för de fem digra kongressvolymerna, som inte gav upp, även om den andre redaktören stundtals misströstade.

Institutet för språk och folkminnen och jag själv sörjer Eva som chef, arbetskamrat, framstående namnforskare och mycket kär vän.

Mats Wahlberg
Uppsala
mats.wahlberg@sprakochfolkminnen.se

JOLEIK ØVERBY (1937–2015)

Det er få som har hatt så store kunnskapar om norske målføre og norsk målføregransking som Joleik Øverby. Interesse hans femnde om heile dialektfeltet her til lands, men nordøsterdalsmålet var naturleg nok hjartebarnet. Han var fødd i Tyllaldalen i Østerdalen og heldt seg der i lengre periodar. Svensk dialektologi følgde han sjølv sagt godt med i. Han var òg fortruleg med namnegransking og var ein verdfull ressursperson i denne disiplinen. Han samla inn stadnamn fleire stader austafjells og har levert verdfulle oppskrifter til samlingane ved Universitetet i Oslo. Han hadde eit godt øyra og kunne skriftfeste det munnlege uttrykket gjennom noggrann notasjon. Samstundes var han nøye med å røkje etter lydssystemet i dei einskilde målføra. Slike eigenskapar har vore avgjerande for kvaliteten i innsamlingsarbeidet hans.

Joleik studerte norsk, tysk og lingvistikkk ved Universitetet i Oslo i 1960-åra. Eit lydskriftkurs med fyrstearkivar Ingeborg Hoff tende interessa for dialektstudiar; planen var opphavleg å ta tysk hovudfag. Professor Ernst W. Selmer størde han òg til å studere norske dialektar. Tidleg fekk han gjetord for å vera ein lovande språkmann. Frå 1968 var han i sju år vitskapleg assistent i Norsk Målførearkiv. Etter det var han i ei årrekke deltidsstilsett på universitetet, for det meste knytt til Målførearkivet. Dei seinare åra hadde han skiftevis kontor plass hjå Norsk Ordbok og namnegranskarane.

Mellom nordistane naut Joleik stor vørndnad. Studentar minnest ein engasjert og godt førebudd førelesar, og jamt vart han rådspurd når det galdt å få sikker kunnskap om ein dialekt eller andre språklege emne. Han var med på ei rekkje stadnamn- og målførekurs der han òg viste seg som ein framifrå pedagog når det galdt å få folk til å forstå sitt eige språkssystem.

Joleik var ikkje av dei som slo om seg med store ord. Men han var lun og hadde ei eineståande forteljarevne. I dei små lag kunne han gje att histo-

rier på ulike målføre, han turnerte finlandssvensk, og det hende at han tala mellomnorsk baklengs.

Han lèt etter seg eit stort og systematisert dialektmateriale frå Nord-Østerdalen. Arkivet han bygde opp – ved Universitetet i Oslo – vitnar om ein samlar og granskar av rang. Det er å vone at nokon ein gong i framtida kan gå inn i det verdfulle materialet han har lagt til rette.

Gudmund Harildstad
gudmund.harildstad@gmail.com

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

DIGITALISERING OG VISNING AV *NORSK STADNAMNLEKSIKON*

Norsk stadnamnleksikon (NSL) med rundt 6000 navnetolkninger er standardoppslagsverket for stedsnavn i Norge. Nå når det har gått atten år siden fjerde utgave kom ut i 1997, er leksikonet naturleg nok modent for revisjon. Samtidig har det vært et ønske om en digital utgave som kan oppdateres og utvides kontinuerlig. Forlaget, Det Norske Samlaget, og redaktørenes arvinger var positive til ideen, og ved årsskiftet fikk undertegnede bevilget et halvt årsverk av Språkrådet for å begynne på dette arbeidet. Samlaget kommer til å få tilgang til den reviderte versjonen som et grunnlag for en ny skriftlig utgave.

Revisjonen omfatter dels mer formelle forhold, som oppdatering av kommunetilhørighet, lokalitetstype og skrivemåte. Norge har blant annet fått mange nye byer siden 1997, og en hel del stedsnavn har fått ny skrivemåte. På disse punktene tar revisjonen utgangspunkt i Kartverkets sentrale stedsnavnregister.

Informasjon om kvenske stedsnavn mangler helt i 1997-utgaven av NSL. Dette blir et prioritert område ved revisjonen. Dels vil vi ta inn en oversiktsartikkel tilsvarende den som finnes om samiske navn i 1997-utgaven. I tillegg vil et utvalg sentrale kvenske navn tas inn som oppslag i selve leksikondelen.

En del av de eksisterende artiklene behøver mer omfattende innholdsmessig revisjon med innarbeiding av nyere tolkningsforslag. Den digitale nyutgaven får blant annet nyskrevne artikler om sentrale stedsnavn som *Norge*, *Oslo* og *Mjøsa*. Dette arbeidet er også i gang, blant annet er nye artikler om *Oslo* og *Skodvin* på plass. Flere navneforskere og språkvitere har sagt seg villige til å bidra med artikler og revisjoner, og det er ingen tvil

om at en slik dugnadsinnsats fra miljøet er en forutsetning for at prosjektet kan lykkes. Det betyr også at arbeidet vil ta tid, ettersom arbeidet for manges vedkommende på gjøres i fritida. Selv har jeg gjennomgått nyere artikler i nasjonale og nordiske serier, men har ikke mulighet for å skaffe meg oversikt over artikler i historielagsårbøker og lignende. Jeg er derfor takknemlig for innspill fra leserne om litteratur, tolkningsforslag og feil i 1997-utgaven. Inntil videre må alle innspill gå via undertegnede, men med en ferdig utviklet side kan man åpne for flere redaktører.

Per i dag er arbeidet kommet så langt at hele leksikondelen av NSL er digitalisert og lagt i en database. En foreløpig versjon er klar og ligger åpent tilgjengelig på www.norskstadnamnleksikon.no. Søkeveiledning finnes på sida. Det viktigste å merke seg er at kart og artikler ikke kommer opp før man har begynt å fylle i søkerutene, og at artiklene kommer under kartet. Når et søk er gjort, kommer det opp en ny søkerute slik at det er mulig å snevre inn søket, f.eks. til en navneklasse i et bestemt fylke. Det er viktig å understreke at arbeidet er i en tidlig fase og at flertallet av artiklene er helt uredigerte (markert med ☐ helt til slutt). Data fra sida skal kunne brukes fritt av alle, men vi vil selvsagt oppfordre til oppgi NSL som kilde.

Den digitale versjonen kommer til å bli utvidet i forhold til den skriftlige utgaven på ett punkt, nemlig navneleddsdrøfting. NSL inneholder allerede en rekke artikler om vanlige navneledd. På hjemmesida er disse skilt ut under overskrifta grunnord, og det lenkes automatisk til navneledd fra leksikonartikler. Grunnordlista er utvidet med Oluf Ryghs nyttige oversikt over vanlige navneledd fra innledningen til *Norske Gaardnavne*. Dette er blant annet tenkt som en hjelp ved innsamlingsprosjekter i regi av historielag og lignende og gjør det mulig i det minste å tolke deler av navn.

Den digitale utgaven muliggjør også kartfesting av navn. Ved å søke på etterledd (slutter på) kan man lage enkle distribusjonskart over navna som er med i leksikonet. Foreløpig bruker hjemmesida Google maps, men den ferdigutviklede versjonen vil ha Kartverkets Norgeskart som kartgrunnlag.

På lengre sikt ønsker vi at det digitale stadnamnleksikonet skal fungere som rygggrad i en utvidet nettportal om stedsnavn. Det betyr for det første at vi ønsker å ta opp nye navn i leksikonet. En mulighet er å integrere eksisterende navnesamlinger, men i mange tilfeller kreves tolkning før navna er klare for visning. Et annet langsiktig mål er å legge til annet stoff enn rene leksikonartikler, dels innledningsartikler fra NSL, dels eksisterende artikler eller nyskrevne oversiktsartikler, undervisningsmateriale, lovverk m.m. På denne måten kan nettstedet bli en ressurside for norske stedsnavn for studenter, historielag, innsamlere og det interesserte publikum.

Berit Sandnes
berit.sandnes@sprakradet.no

DUGNADSGRUPPE I NAMNEGRANSKING PÅ MONS

MONS (Møte om norsk språk) er en fagkonferanse i norsk språk som avholdes hvert annet år. Denne gangen ble den holdt fra 25. til 27. november i Kristiansand, med Universitetet i Agder som arrangør. Nær 150 deltakere hadde funnet veien, deriblant også noen navnegranskere. Av emnene på programmet stod aktuelle saker som framtida for språksamlingene og stadnamnarkivet, som Universitetet i Oslo ikke lenger vil ta ansvaret for. Åse Wetås, tidligere direktør i *Norsk Ordbok* og påtroppende direktør i Språkrådet, var spesielt invitert og holdt en times plenumsforedrag med tittelen «Dei norske språksamlingane – dynamisk forskingsressurs, skattkammer for spesielt interesserte eller deponi for gamle data?» Foredraget var et varmt forsvar for den store verdien disse samlingene har. Wetås poengterte at språksamlingene er noe som aldri slites ut, og de blir bare bedre og bedre etter som tida går.

Blant dugnadsgruppene fant vi også en i navnegransking, ledet av Tom Schmidt, som selv tok opp spørsmålet om det fortsatt vil være mulig å drive undervisning i navnegransking. Situasjonen ser ikke lys ut når det er så lite fagfolk igjen. Berit Sandnes gjorde greie for arbeidet med en digitalisert og revidert utgave av *Norsk stadnamnleksikon*. Ingvil Nordland orienterte om en tilskuddsordning for innsamling av stedsnavn. Selv om mye ennå er uklart om framtida for språksamlingene, er det nå bestemt at stadnamnarkivet skal overføres til Universitetet i Bergen. Derfra kom Johan Myking, mangeårig kollega av navnegranskerne der, og orienterte. Han mente at det burde være mulig å finne en god løsning ved å lokalisere språksamlingene der.

Torsdag kveld, før festmiddagen, var det mottakelse i Kristiansand rådhus ved byens varaordfører Jørgen H. Kristiansen. Og det passet fint, for denne politikeren har lokalhistorie og navnegransking som spesielt interessefelt. Kristiansen er forfatter av ei flott navnebok for Flekkerøya ved Kristiansand som Tom Schmidt ble overrakt et eksemplar av. Boka kom ut i fjor (se omtale i *Nytt om namn* 59/60, s. 103–104).

Vidar Haslum
vidar.haslum@uia.no

SVENSK PRIS TIL NORSK NAMNEGRANSKAR

Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur har tildelt Ole-Jørgen Johannessen, Universitetet i Bergen, ein pris for hans «omfattande och betydelsefulla arbete inom namnforskning och fornvästnordisk filologi». Prisen er på 50 000 svenske kroner og vart overlevert ved ein høgtidleg seremoni på Uppsala slott 6. november 2015.

Nytt om namn gratulerer prismottakaren.

Red.

ARTIKLAR OG INNLEGG OM NAMN

**TRADISJONELL LOKAL UTTALE OG TRADISJONELL
SKRIVEMÅTE AV STADNAMN:
EIN VELKJEND KONFLIKTARENA**

Knapt noko anna tema vekker meir kjensler og engasjement enn skrivemåten av stadnamn. Og det dei gjerne hissar seg opp over, er når me språkfolk heller vil ha tradisjonell lokal uttale som mønster for skrivemåten enn tradisjonell skrivemåte som byggjer på dansk-norsk skriftradisjon. Det me då gjerne blir skulda for, er å kaste vrak på all gamal tradisjon. Eigenleg er det motsett, men det skjønar ikkje eller godtek ikkje folk.

At den vesle byen som har gjeve namn til ein noverande kommune, heiter *Tvedestrand* og ikkje *Tveitestrand*, som min sambygding Knud Knudsen frå Holt i si tid skreiv, får me berre godta: At garden som «stranda» i si tid fekk namn etter, framleis heiter *Tveite*, er det berre språkfolk som tenkjer på. Det levande lokalnamnet på byen er berre kortforma *Stranda* (sjølvstutt uttala /stranna/), som blir brukt i ei samansetjing som *Strandhagen* (tradisjonelt namn på bydel), forutan i ei mengd nyare samansetjingar med *Stranna* som førsteledd (*Strannasenteret*, *Strannaveien*, *Stranna Eiendom*, *Stranna Maritime* osv.) Det er karakteristisk at alle desse nyare samansetjingane blir skrivne etter uttalen – med *nn* og ikkje *nd*, som i det tradisjonelle namnet *Strandhagen*, og at den bestemte artikkelen heng med i dei nye namna.

Lokale uttaleformer som er lite eller ikkje kjende i dag

Stranna er altså greitt i skrift, når folk skjønar at her er det folkeleg uttale som skal vere mønster. «Seriose» namn skal derimot ikkje rette seg etter uttalen; der meiner folk at skriftradisjonen skal vere rettesnor – ofte i strid med tradisjonell uttale. Eit par eksempel frå den same kommunen som over er gardsnamn som *Eidbo* og *Lilleholt*, som eg berre kjenner frå min oppvekst med skriftrett uttale. Men i *Norske Gaardnavne* står desse gardane oppførte med uttaleformer som *Ebbu* og *Lisleholt*, som utan tvil representerer den munnlege tradisjonen. Når det gjeld den skriftrette uttalen av namnet *Lilleholt*, kan det truleg spele ei viktig rolle at *Thor Reiersen Lilleholt* (1770–1820) var lensmann i Holt og representant for Nedenes på riksforsamlinga på Eidsvoll, og at sonen *Reier Thorsen Lilleholt* (1806–1886) var m.a. ordførar i heimbygda. Etersom dette gardsnamnet dermed tidleg blei kjent i skriftleg form som ein del av namnet på menn med viktige roller i samfunnet, kunne den skriftrette uttalen av dette gardsnamnet mykje lettare «smitte over» på sjølve gardsnamnet enn ved andre gardsnamn som ikkje i same grad var knytte til namn på offentlege personar.

Ved namna *Eidbo* og *Lilleholt* er den nedarva uttalen truleg heilt ukjend i dag. I andre tilfelle er tradisjonell uttale berre kjend i det heilt lokale mil-

jøet: Det gjeld t.d. namnet *Angelstad*, som eg først i dei seinare åra har fått vite framleis blir uttala som *Ongelstad* i grannelaget – altså med *å*-lyd først – slik uttalen også er oppført hos Rygh. Her kan det ha noko å seie at gardsnamnet også har vore namn på ein gammal skolekrins, akkurat som *Kvastad*, mens den gamle lokaluttalen er *Kvåstad*. Når eit gardsnamn også blir namn på ein skolekrins, fører det til at namnet blir meir brukt i skrift, noko som kan slå gjennom også i daglegtalemålet.

Pensjonisten slår til med ein forsiktig provokasjon

Det hender at eg irriterer meg over avisinnlegg om stadnamn, og 15. august i år fekk eg eit påskot til å kommentere ei namnesak. Innlegget lyder slik:

***Grendstøl* eller *Grenstøl*?**

I Tvedestrandsposten 15. august stod det en overskrift på side 11 der ordet *Grendstøl* forekom, skrevet akkurat slik. Det gleda mitt språkmannshjerte, for dette er jo den eneste fornuftige måten å skrive dette navnet på: Det blir jo ikke uttalt *Grenstøl* med lang e-lyd – alle som kjenner den lokale uttalen, vet at det blir uttalt med kort e/æ-lyd, som i ordet *grense*. Men på den medfølgende illustrasjonen, stod det dessverre *Grenstøl*. Denne skrivemåten er misvisende for folk som ikke kjenner den rette lokaluttalen.

Grendstøl er dessverre ikke det eneste navnet som ofte forekommer med misvisende skrivemåte. Et par nokså uskyldige tilfeller av forelda skrivemåter av stedsnavn, er *Hantho* og *Gartha*, der ingen jo vil finne på å prøve å uttale *h*-ene, like lite som noen vil prøve å uttale etternavnet *Dahl* med *h*. Ingen vil heller finne på å skrive *Drangedahl* eller *Hallingdahl*, skrivemåten *Dahl* er bare en forelda skrivemåte som ofte brukes i slektsnavn, som folk jo må få lov til å bokstavere som de vil.

Sjøl har jeg vokst opp på Godderstadsletta. Navnet *Godderstad* ser jeg veldig sjelden skrevet slik at ukjente folk kan forstå åssen den rette uttalen er: Når de ser den vanlige skrivemåten *Goderstad*, trur de sjølsagt at *goder* skal uttales med lang *o* som i ordet *goder* (et *gode*, flere *goder*), men det stemmer altså ikke: Den tradisjonelle uttalen er med kort *å* som i ordet *brodder* (en *brodd* – flere *brodder*).

Skrivemåten *Goderstad* er sjølsagt helt i orden som skrivemåte av et slektsnavn, bortsett fra at folk da må regne med at uttalen blir deretter. Det fins også en god del andre navn i Tvedestrand-distriktet der de vanlig brukte skrivemåtene gir et feilaktig bilde av uttalen. Noen av de mer kjente er *Krokvåg*, *Borøya* og *Furøya*, her gjengitt med gjengs skrivemåte. Der-som disse navna skulle skrives i samsvar med tradisjonell uttale, burde skrivemåten vært *Kråkvåg*, *Borrøya* og *Forrøya*. Men folk flest er dessverre mer opptatt av innarbeida skrivemåte enn tradisjonell lokal uttale. Synd, men jeg innser at det er slik det er. Men kanskje overskrifta *Grendstøl* innvarsler en ny politikk her?

Den siste merknaden kunne eg truleg spart meg. Dette stykket stod på trykk på side 4 i avisa 18. august. På side 6 i det same nummeret stod det ein annan artikkel der namnet *Grenstøl* var skrive fleire gonger med «vanleg» skrivemåte. Eg er også sikker på at alle dei andre omtala skrivemåtane som er i strid med lokal uttale, vil leve vidare i avisene og elles uavhengig av kva pensjonerte språkprofessorar måtte meine om saka.

Det som blir spennande å sjå, er i kva grad dei tradisjonelle uttaleformene klarer å overleve trass i slike forvirrande skrivemåtar. Her er eg heller ikkje optimist: Etersom det tradisjonelle talemålet i dette området er på vikande front, er det svært sannsynleg at dei gamle lokale uttaleformene av alle desse namna vil vere ukjende om ei generasjon. Og då er løpet køyrt for alle desse namna, akkurat som for *Ebbu* og *Lislehølt*, som eg nemnde ovanfor.

Men som eg plar seie i slike samanhengar: Eg er så gammal at det skjer nok i alle fall ikkje i mi levetid. Og derfor kan eg nok komme til å skrive om slike ting i lokalaviser heretter også – ikkje for å irritere folk, men for å minne om korleis namna ein gong har vore i dette området. For dei nedarva talemålsformene er etter mitt syn langt meir verneverdige enn tilfeldige skriftformer frå slutten av dansketida.

Arne Torp
pensjonert professor i nordisk språkvitskap
arne.torp@iln.uio.no

GI BARNET ET GODT NAVN

«Kan man ikke gi barnet annet, kan man i det minste gi det et godt navn.» Denne uttalelsen stammer visstnok fra en fattig husmann som kalte opp sønnen sin etter kongen i håp om at et så flott navn ville sikre gutten en lykkelig skjebne.

Ingen kan si noe sikkert om hvor og hvordan navnene i sin tid oppstod. Men ettersom det ville være praktisk talt umulig å leve i et samfunn uten navn, er det klart at mennesker og navn har hørt uløselig sammen fra tidenes morgen. Personnavn kom opprinnelig i bruk ut fra to hensyn: identifisering av det enkelte individ og fremheving av individets tilhørighet til gruppen, stammen, ætten eller familien.

De første navnene var adjektiver som skildret fremtredende trekk ved navnebæreren, enten egenskaper eller særpreg ved utseendet. Eksempler på slike navn fra steinalderen kan være *Snill*, *Sterk*, *Hjortefot*, *Falkeøye*.

Men snart kom det inn et nytt element i navngivningen, en slags magi der foreldrene la sine forhåpninger for barnet og dets skjebne inn i navnene.

De valgte navn med betydninger som pekte på egenskaper de ønsket barna skulle få, eller navn som skulle medføre en lykkelig skjebne som skulle følge barna på veien videre. Det kunne for eksempel være godhet, skjønnhet, rikdom, styrke, ulike talenter og ferdigheter, beskyttelse fra gudene – alt som kunne være positivt. Mange gutter fikk dyrenavn – *Bjørn*, *Ulv*, *Orm* – som skulle overføre dyrets styrke og ferdigheter til barnet, eller navn etter våpen – *Odd* eller *Geir*, som begge betyr ‘spyd’. Mange jenter fikk navn med en henvisning til guder som skulle beskytte dem, for eksempel *Astrid*, som betyr ‘vakker kvinne beskyttet av gudene’. Men de fikk også navn som røpet egen styrke, for eksempel *Ragnhild*, som betyr ‘snarrådig, tapper kvinne’. Barna fikk gjerne navn som gikk igjen i ætten og den nære familien, som et symbol på trygghet og fellesskap, eller de ble oppkalt etter slektninger som hadde hatt hell med seg, eller etter personer som var gode forbilder for barna. Det var alltid barnet som sto i sentrum når man valgte navn: Det skulle knyttes til ætten med den samhörighet og støtte det ga, og det skulle ha et navn som ga en positiv og lykkebringende identitet med på ferden.

I dag er situasjonen snudd på hodet. Trenden i vår tid er at foreldrene tar egne interesser og prosjekter som utgangspunkt når de skal velge navn til barna, eller de velger «morsomme» navn, f.eks. stedet der barnet ble unnfanget. Victoria og David Beckham har fortalt at dette er bakgrunnen for valget av navnet *Brooklyn* til den eldste sønnen. Gwyneth Paltrow kalte datteren *Apple* – er det i håp om at noen skal sette tennene i henne? Datteren til en kjent modell fikk navnet *Rainbow* – et nydelig ord, men definitivt ikke et navn.

I mine øyne er slike navnevalg et uttrykk for manglende respekt for barnet som person og for barnets integritet. Foreldrene speiler seg i barnets navn, det blir en «egotripp» i stedet for en positivt ladet, innholdsrik «hvit magi» som skal følge barnet videre. Og barnet selv blir omvandrende reklameplakat som løfter frem foreldrenes identitet – men hva med barnets egen personlighet og rotfeste?

Den personlige identitetsfølelsen er ikke en stabil enhet – den forandrer seg etter hvert som vi samler erfaringer og utvikler oss. Personlighetsteoretikeren Gordon Allport hevder at navnet er uhyre viktig fordi det er det brennpunktet identiteten blir organisert rundt. Og psykologen Kenneth L. Dion mener at det navnet foreldrene gir barnet, vil ha innflytelse på den identiteten det utvikler senere gjennom livet. Et godt navn med en positiv betydning eller positive assosiasjoner utgjør med andre ord en viktig plattform for barnets selvfølelse og styrke videre.

Når man skal velge navn til et barn, bør man ha i tankene at den lille babyen skal bli et voksent menneske. Mange av de navnene som virker så søte og morsomme når barna er små, er kanskje ikke fullt så artige når man står der som voksen og gjerne vil gi inntrykk av å være en seriøs person.

Det kan ikke være morsomt å komme på et jobbintervju og presentere seg med et navn hentet fra en barnebok når man er blitt en voksen mann som gjerne vil gjøre et sterkt og modent inntrykk. Løsningen er jo for så vidt enkel – man gir barna et godt, solidt navn med positivt innhold, gjerne med en betydning som kan være til støtte når motgangen melder seg, og så kan det søte, festlige, innholdstomme forslaget tas i bruk som et kjæleavn som kan arkiveres når alderen tilsier det.

Da Norge fikk en ny navnelov, gjeldende fra 2003, ble det gitt langt større frihet til å velge mer spesielle og uvanlige navn enn det hadde vært tidligere. I navneloven av 1964 sto det at navnet ikke måtte «bli til ulempe» for barnet. I dagens lov heter det at navnet ikke må bli til «vesentlig ulempe». Bakgrunnen var at man mente folk flest ville ha tilstrekkelig sunn fornuft til å holde barnets beste for øye. De fleste foreldre har nok den nødvendige sunne fornuften. Men det er dessverre likevel altfor mange barn som går rundt og betaler prisen for foreldrenes uhemmede, overdrevne kreativitet i navnevalgene.

Benedicta Windt-Val
benwin1@nordlysnnett.no

Denne artikkelen er tidlegare publisert på NRK ytring.

PEDAGOGISK DOKKEDÅP I RINGSAKER KYRKJE

Norske namnetradisjonar er i sterk endring. For ikkje så lenge sidan var det vanleg å kalle opp barn etter besteforeldre og andre i slekta, og dei fleste namn som vart valde, hadde trygg forankring i det norske namneforrådet. I dag står foreldre svært fritt i val av namn, og dei fleste vel namn utan omsyn til namngivingstradisjonen i familien, med blikket retta mot internasjonale motenamn eller namn som dei meiner er sjeldne og vil skilje barnet ut frå den store hopen.

Namn er eit emne som mange er interesserte i, om dei har sans for den historiske konteksten eller følgjer namngivingstradisjonar. Det finst ein flora av namnebøker, og massemedia sørgjer for ein straum av informasjon om namnetrendar, tydingar og opphav av namn. Det er mange nettstader som vil hjelpe foreldre i val av «det perfekte namnet», aviser og vekeblad har opplysningar om namnedagar og artiklar om namn, og det er program om namn i kringkastinga. Kvaliteten på det som blir formidla, varierer, og det oppstår mange mytar om namnetydingar og opphav.

Lite av formidlinga er retta mot barn. Etter mitt syn er det behov for fagstoff som er vinkla mot barn og ungdom, og eg arbeider nå med eit prosjekt som eg håpar vil bli ei fagbok om personnamn for dei yngre.

Inntil nyleg vart dei fleste norske barna døypte i kyrkja. I dag er det berre om lag 60 prosent som er døypte i Den norske kyrkja. Talet på borgarar som har ei anna tru, stig raskt, og det er seremoniar knytte til namngiving i dei andre kyrkjesamfunna. Namnefest i Human-Etisk Forbund er eit populært alternativ for dei som ikkje ønskjer ein religiøs seremoni. Dåpen i Den norske kyrkja er eigentleg ikkje ein namngivingsseremoni, men tradisjonelt har det vore oppfatta som dagen da barnet «offisielt» fekk namn. I 1974 fekk eg barn, og mannen min og eg ville gjerne ordne med namnet like etter fødselen. Vi hadde ikkje tenkt å ha barnedåp, så vi ringde til Folkeregisteret i kommunen. Da mannen min forsøkte å fortelje kva barnet skulle heite, vart han avbroten av funksjonæren. «Du må ikkje seie namnet», sa ho. «Det er berre presten som kan seie det til oss.» Heldigvis kjende vi presten. Han sa dette var berre tøv, men dersom Folkeregisteret ville ha namnet frå hans munn, skulle han ringje og seie det. Som sagt, så gjort, og dermed var namnet i orden, og vi fekk attest frå Folkeregisteret.

Nå er det Skatteetaten som gir barnet eit fødselsnummer og sender førespurnad til mor om namnet til barnet, og mor kan melde inn namnet elektronisk. Språkbruken i det kyrkjelege dåpsritualet speglar endringar i namngivingstradisjonen og oppfatningar om når barnet får namn. Tidlegare spurde presten under dåpen: «Kva skal barnet heite?» Nå heiter det: «Kva heiter barnet?» Nå er det retoriske spørsmålet om kva barnet skal heite, stort sett overlata til bleieprodusentar, bloggarar og nettstader som gir råd om namneval.

Fordi den kristne dåpen har vore sedd på som ein namngivingsseremoni, ønskte eg i samband med dette prosjektet å skipe til ein pedagogisk dåp og dokumentere dette med bilde. Eg ønskte ei skikkeleg ramme rundt den pedagogiske dåpen. Den som skulle døypast, var ei dokke. Eg sydde dåpskjole til ho og, ved hjelp av Husfliden på Hamar, dåpslue som er basert på dåpsluene som vart brukte på 1700- og 1800-talet på Hedmark.

Dokkedåpsdagen var 16. juni 2015. Prosten i Ringsaker, Gerd Th. Christensen, stilte velvillig opp for seremonien i den vakre Ringsaker kyrkje, ei steinkyrkje frå 1100-talet. Som fadRAR ville eg ha eit par namnegranskarar og folk med namn som er gode illustrasjonar av norsk namnetradisjon. Namnegranskarane Botolv Helleland og Olav Veka og tre yngre venninner, Guro Kristiansen, Marie Nybakken Hansen og Signe Otervik, var fadRAR. Dokka hadde ikkje foreldre, noko som ho kanskje burde hatt fordi foreldra har ei stor rolle og ansvar i samband med dåpen. Men dokker har ikkje foreldre, så presten lét det passere.

Bildeserien nedanfor følgjer gangen i dåpsliturgien. Det var Signe som bar dokka til dåpen. Ho fekk namnet *Siri*. Namnet vart valt fordi det har

lang tradisjon i Noreg, og det er dessutan eit nordisk namn som har vorte kjent over heile verda takka vere Apples iPhone-app som gjer at du kan snakke med telefonen. Appen Siri vart lansert i 2011 for språka engelsk, fransk og tysk, og det var den norskætta amerikanaren Dag Kittlaus som fann på namnet. Endeleg hausten 2015 ligg Siri føre i norsk versjon og kan både snakke og forstå norsk, også norske dialektar.

Etternamn har dokka Siri ikkje fått – det er også vanskeleg å få etternamn utan foreldre. Etter råd frå namnegranskarane valde vi å følgje den eldgamle nordiske skikken å gi ho eit tilnamn basert på noko som er karakteristisk for utsjånaden hennar. Men her måtte vi sjå framover. Det er muleg at Siri skal ut i verda og formidle namnetradisjonar til barn, og da har vi også ei jentedokke som er ein eldre versjon av Siri. Jentedokka Siri har ein slåande hårmanke samla i hestehale. Derfor fekk ho namnet Siri Hestehale.

Prost Gerd Th. Christensen med fadrane Signe Otervik med Siri, Olav Veka, Marie Nybakken Hansen, Botolv Helleland og Guro Kristiansen. (Foto: Ricardofoto)

Nancy L. Coleman
tootch@gmail.com

NAMN I SOLSYSTEMET

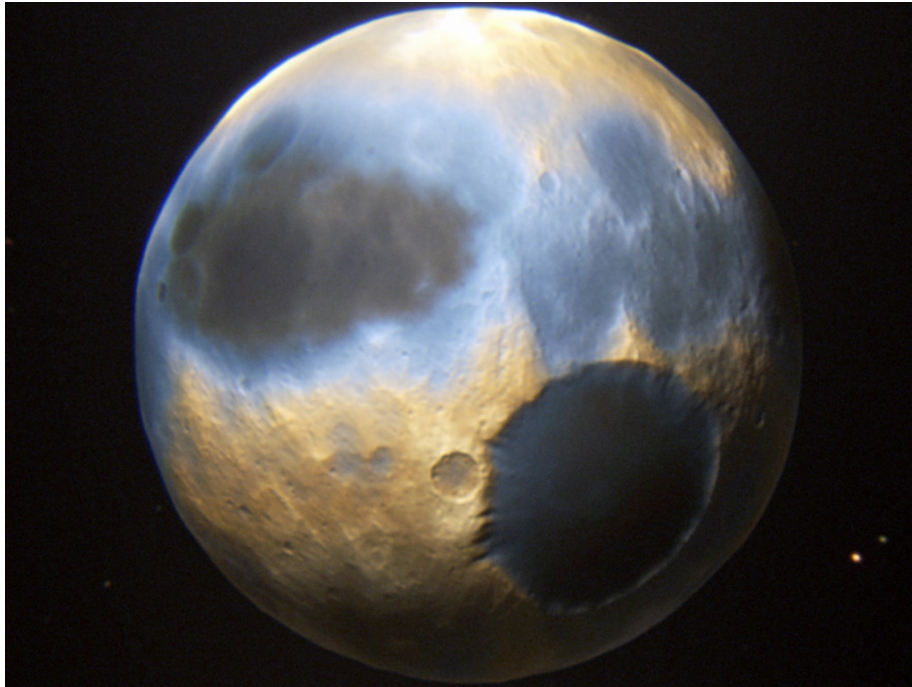
Den internasjonale astronomiske union (IAU) oppretta i 1973 ei internasjonal arbeidsgruppe for nomenklatur i solsystemet, Working Group for Planetary System Nomenclature (WGPSN). WGPSN fungerer som eit styre for seks ekspertgrupper (*Task Groups*) som tilrår namn på formasjonar på Merkur, Venus, Mars, dei ytre planetane og på smålekamar (månar, asteroidar og kometar). WGPSN har ti medlemmer og blir leidd av ein president, som no er astronomen Rita Schulz frå Tyskland. Underskrivne har vore medlem av gruppa sidan starten og var i åra 1991 til 2006 president. Ei oversikt over alle medlemene, reglar og tema for val av namn og ei liste med alle godkjende namn finn ein på nettstaden <http://planetarynames.wr.usgs.gov>. Ei kort orientering fylgjer her.

Fram til 1970 var det berre krater, fjell og sletter på Månen og nokre utydelege detaljar på Mars som fekk namn. Men då romsondar byrja å kartleggja himmellekamane, vart det eit stort nytt behov for namn. For Månen førde ein vidare namneskikken med å oppkalla krater og andre formasjonar etter kjende personar. Eit latinsk ord vart sett framom eller etter personnamnet for å identifisera typen topografisk eller geologisk formasjon, t.d. fjellet *Mons Hansteen* og dalen *Vallis Bohr*. Ei rekkje nye latinske ord vart innførde etter kvart som detaljkunnskapen om overflatene til planetar, månar og asteroidar auka.

Det er vedteke fleire reglar for namnsetjinga (sjå nettsida). Namna skal vera så enkle, klåre og eintydige som mogeleg. Dei er først og fremst eit verktøy for kartografisk og vitskapeleg bruk og har ikkje som hovudmål å heidra personar. Med unnatak av nokre få astronautar kan berre personar som har vore døde i minst tre år bli oppkalla. Utvalet av namn bør vera globalt og representera mange geografiske område og kulturar på Jorda. Namn med tydeleg politisk, militær eller religiøs karakter er ikkje tillatne. Skrivemåten er som i opphavlandet, men translitterasjon til ymse alfabet er tillate.

For kvar himmellekam som skal kartleggjast, vel ein spesielle tema for namna. Desse temaa bør overlappa minst mogeleg frå lekam til lekam. Det er tradisjon for at krater får namn etter personar som av ymse grunnar har merkt seg ut. På Merkur blir krater oppkalla etter kjende kunstnarar, musikarar, målarar (t.d. *Munch*) eller forfattarar, medan t.d. skrentar (*rupes*) får namn etter landnåmsskip eller vitskapelege ekspedisjonar på Jorda, t.d. *Fram Rupes*. På Venus får krater namn etter kvinner som har merkt seg ut (t.d. *Undset*), men krater mindre enn 20 km får berre førenamn. Som einaste mann på Venus tronar Maxwell på *Maxwell Montes* 12 000 m over kvinnene, som takk for at han oppdaga dei elektromagnetiske lovene som gjorde det mogeleg å trengja gjennom det tjukke skylaget med radar. På Mars er dei største kratera gjevne namn etter kjende forskarar som har studert planeten, eller etter science fiction-forfattarar som har skrive om Mars.

Dei minste kratera er oppkalla etter småstader, t.d. *Gol*. Det 3000 km lange dalføret *Valles Marineris* er oppkalla etter romsondane som kartla det. Jupiters isdekte måne Callisto er oversådd med norrøne namn, t.d. *Valhalla Regio*, medan ein svovelsprutande vulkan på Io heiter *Loki*. Aktive område på denne månen er tildelt namn på mytologiske gudar og skapningar som er assosierte med vulkanar, eld, torevêr og andre destruktive krefter.

Pluto. Biletet er teke av romsonden New Horizons i 2015.

For tida er namnekomiteen oppteken særleg med dvergplaneten Pluto, som har fått namn etter guden som rådde over dødsriket Hades. Som namnetema for Pluto var det difor naturleg å velja namn på underverda i ymse kulturar og mytologiar og vidare namn på gudar, gudinner og andre skapningar der. Dvergnamn knytte til underverda høver spesielt godt på ein dvergplanet. Det norrøne diktet *Voluspå* er ei svært rik kjelde med over 70 dvergnamn. Andre aktuelle namn på formasjonar på Pluto og månen hans Charon er heltar som har kjempa mot underverda, og personar som har forska på Pluto eller Kuiperbeltet som Pluto høyrer til. Pluto vart kartlagd først i juli 2015 då romsonden New Horizons flaug tett opptil dvergplaneten. Fleire uoffisielle namn på overflatedetaljar har blitt nemnde i media, men det er usemje om desse namna, og ikkje alle vil bli godkjende. Men det synest sikkert at eit stort, hjarteforma område på Pluto blir heitande *Tombough Regio* etter Clyde Tombough som oppdaga Pluto i 1930.

Kaare Aksnes
prof. emeritus, Universitetet i Oslo
kaare.aksnes@astro.uio.no

BOKOMTALAR

BUSTADNAMN I FREDRIKSTAD OG SKÅNE

Kåre Hoel: *Bustadnavn i Østfold*. 14. *Borge, Glemmen og Fredrikstad*. Utg. av Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo, ved Tom Schmidt. Novus forlag, Oslo 2015. 501 sider. Kartvedlegg: Borge, Glemmen og Fredrikstad 1:44 000.

Claes Ringdahl: *Skånes ortnamn. Östra Göinge Härad*. Serie A. Bebyggelsenamn. Del 23. Institutet för språk och folkminnen, Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund. 2014. 431 sider.

Utgåver i desse to seriane om bustadnamn i Noreg og Sverige har tidlegare vorte omtala i *Nytt om namn*. Denne gongen skal me sjå litt nærare på og samanlikna disposisjon og innhald i framstillinga av ei namnegruppe som er sams for banda.

Sidan serien *Bustadnavn i Østfold* (BØ) følgjer den gamle heradsinndelinga slik ho i hovudtrekk var fram til 1964, tek band 14 berre for seg bustadnamna i delar av noverande Fredrikstad by, m.a. er *Onsøy* omtala i bd. 11 og *Rolvøy* i bd. 7. Östra Göinge Härad i serien *Skånes ortnamn* (SO) ligg mot Austersjøen i nordaustre delen av Skåne. Begge banda har enkle fylkeskart, i SO òg eit heradskart med sokneinndeling, men berre BØ har kosta på seg eit skikkeleg kartvedlegg i storformat. For å vera heilt sikker på den geografiske plasseringa av Göinge undersøkte eg på eit meir detaljert vegkart, men herada var ikkje påførte der. I alle fall for ikkje-svenske lesarar burde eit meir opplysende kart vore trykt i boka.

Lat det vera sagt med ein gong: Bøkene følgjer i store trekk same mønsteret, men med eitt viktig unnatak. Serien BØ er trykte utgåver av det handskrivne manuskriptet etter Kåre Hoel, som i mange år stod for innsamlinga av materialet i dette fylket, men redigert av utgjevaren med markering av kommentarane med loddrette strekar før og etter, altså |slik|. I tillegg er Oluf Ryghs namneartiklar frå *Smaalenenes Amt* (Østfold) markerte typografisk med petit. Banda i serien SO er utarbeidde særskilt for dette verket av forfattaren, i dette tilfellet Claes Ringdahl, medan bd. 14 av BØ har Kåre Hoels forfattarnamn med underteksten «Utgitt av [...] ved Tom Schmidt».

Namneartiklane i SO opnar med *hemmansnummer* tilsvarande vår matrikkel, etterfølgt av uttale, storleik, belegg, tolking, innbyggjarnamn o.a. Så vidt eg kan sjå, er det berre gruppa innbyggjarnamn som manglar i namneartiklane i BØ. Årsaka kan sjølvstundt vera at dei ikkje finst i materialet i Østfold i motsetnad til andre kantar av landet, m.a. i Ryfylke som eg kjenner best (*Helland: hedling, Hylene: hylar, Maldal: maldøling* osv.). At

denne namnegruppa i dag er på veg ut or daglegtalen, kan det ikkje rå mykje tvil om.

I begge banda er yngre namn som bruksnamn, plassnamn og husnamn godt representerte, i SO kjem dei under overskrifta «Andra namn i ...» rett etter gardsnamnet, som «Andra namn i Bivaröd» med 15 oppføringar. Eit påfallande trekk er at gardsnamn i BØ får ei langt fyldigare drøfting enn i SO. Omtalen av *Bivaröd* er blant dei lengste med ei halvsides drøfting mot fleire sider om enkeltnamn i BØ, t.d. *Hystad*.

Etter mitt syn går SO for langt i bruken av forkortingar når det på eit par linjer er brukt opp til seks forkortingar av typen «ä» for *äldre*. Fagleg sett kan det vera forsvarleg, men ikkje pedagogisk med tanke på vanlege lesarar. Begge seriane kjem vanlege lesarar i møte med å forklara relativt allmenne ord kvar gong dei førekjem, i staden for å overlata tydinga til lesaren eller visa til ei samleliste bak i boka. I BØ gjeld det allmennord som *høy* ‘tørket gress til dyrefôr’, *ur(d)* ‘samling av nedraste steiner’, og i SO *myr* ‘sankmark’ og *kratt* ‘buskskog, snårskog’. Ein vanskeleg balanse er slike val likevel alltid, illustrert med allmennordet *fors* ‘häftigt strömmande del av vattendrag’ og *svarvare*, som står utan forklaring.

Heilt avgjerande for bruken av slike samleverk er gode register. Alle namna i SO er samla i eitt register med kursiverte typar for namn utanfor området, som er ei betre løysing enn i BØ der namn innanfor og utanfor området er skilde i to eigne register som medfører at lesaren ofte må slå opp to stader. Likevel, det finst gode argument for å velja eit separat register som gjev rom for geografiske opplysningar knytte til namna, m.a. er *Vasshus* her heimfest til tre herad. BØ har eit eige register over person- og tilnamn medrekna slektsnamn, som i alle fall underskrivne har hatt nytte av i arbeidet med norske slektsnamn. Trass i den store frekvensen av personnamn i svenske bustadnamn har SO valt å sløyfa dette registeret, men sidan personnamna helst finst i føreledd, vil dei fleste likevel dukka opp i hovudregisteret.

SO har eit etterleddsregister frå *Ald* til *Örken* (Trykkfeil «Öken» i boka) over fleire sider, som på eit vis er ein parallell til ordregisteret med sidetilvisingar i BØ. Under *bakke* finst det heile 34 sidetal, ein illustrasjon av den store frekvensen dette ordet har i norsk.

SO har ei praktisk brukarretteiing i omslaget slik vanleg er i norske ord-bøker, ei løysing som er enklare enn å leita seg fram i innleiinga til BØ når ein er i tvil om oppføringsteknikken, m.a. bruken av | for å skilja ut kommentarar frå utgjevaren i Kåre Hoels tekst.

Begge bøkene er solid trykte på kvalitetspapir med godt leseleg skrift, minst er skrifttypane i SO, som derimot har kosta på seg fargebilete både på omslag og fleire sider i sjølve boka.

Olav Veka
olav.veka@gmail.com

I RYFYLKEFJORDANE

Namn langs sjøen i Erfjord. Red. Leo Natland og Tor Olav Følgesvold. Suldal sogelag 2015. 128 sider.

Ola Bråtveit og Merethe Lauritzen: *Ilalosen. Ein historisk turguide.* Trykk: A1 Grafisk ide 2015. 258 sider.

Det skjer mykje godt arbeid med stadnamn kringom i Bygde-Noreg, ikkje minst i Suldal. I Bråtveit-kverven ved Suldalsvatnet er det meste samla inn og kartfest med opplysningar, likeins inne på Hylsstronda langs Hylsfjorden, berre for å nemna eit par døme. Suldal sogelag er i full sving med å kartleggja det som er gjort, og det som står att. I ein så stor kommune som Suldal ligg enno store gardsvald og ventar på innsamlarar. Innsamlingsinitiativet må følgjast opp med å gjera samlingane offentleg tilgjengelege på internettet. Som kjent er Språkrådet i gang med utarbeiding av programvare for ein database der innsamlarane sjølve kan leggja inn namnetilfanget – og det er på tide. Altfor mykje namnestoff ligg i dag og samlar støv i både private og offentlege skuffer.

Førebels er boksjangeren den mest aktuelle, og i år har det kome ut to bøker med grunnlag i innsamlingsarbeid i Suldal, den eine er hovudsakleg vinkla på stadnamna, den andre dreg inn mykje lokalhistorisk stoff i tillegg for dei som ferdast langs fjorden.

Boka frå Erfjord nemner heile 690 namn, frå *Landsnes* til *Hårrsteidn*, med forklaringar som til *Lygaren*: «Namnet kjem av at det ser ut som noko det ikkje er», *Litlesjø*: «Vasspytt på land», *Eistedn*: «To store steinar» og *Ognajuvet*: «Gmn. Ogn tyder skrekk, redsle. Eit redselsfullt eller farleg juv». Namna er skrivne mest mogleg lydrett utan lydskrift og kartfeste med nummer på heile 55 kartutsnitt, som i tillegg er teikna inn på eit oversynskart heilt til slutt. Karta er alle av framifrå kvalitet med alle namna skrivne i raudt. Fremst i boka er namn lista opp alfabetisk med listenummer, som gjer det enkelt for lesaren å finna fram. Alle fargefotoa som er knytte til stadnamna, illustrerer naturtilhøva betre enn noko anna.

Den andre boka byggjer på innsamlinga av stadnamn langs fjordsystemet inst i Boknafjorden: Sandsfjorden, Hylsfjorden, Saudafjorden og Lovrafjorden. På nedskrivingslistene er dei nøyte kartfeste, men i motsetnad til Erfjord-boka følgjer oppføringane i denne boka åtte turar med båt, illustrerte med bilete både av nyare og eldre dato og knytte til forteljingar og lokalhistoriske opplysningar av mange slag. På båtturen kan du såleis bruka boka som ein kulturell reiseguide eller los, som speglar seg av i tittelen *Ilalosen*.

Begge bøkene er gode døme på det lokale engasjementet som alt innsamlingsarbeid er heilt avhengig av, og det er sanneleg på tide at namnesamlingane vert gjorde meir allment tilgjengelege på internettet. Førebels ven-

tar me på Språkrådet. Sjølve innsamlinga er tidkrevjande gratisarbeid, men boktrykking kostar pengar. All ære til Suldal sogelag og Sand båtforening som har bore kostnaden med desse bøkene.

Olav Veka
veka@online.no

ALFABETISKE GRATULASJONAR TIL DAGFINN WORREN

Frå A til Å. Veneskrift til Dagfinn Worren på 70-årsdagen 28. desember 2014. Red. Olaf Almenningen, Oddrun Grønvik, Helene Urdland Karlsen, Andreas Tandberg, Lars S. Vikør og Åse Wetås. Novus forlag, Oslo 2014. 145 sider.

At artiklane i eit helsingsskrift er ordna etter forfatarane i alfabetisk rekjefylgje, er ikkje uvanleg. Meir spesielt er det at alfabetet er lagd til grunn for inndelinga av artiklane. Det gjeld veneskriftet til Dagfinn Worren, som vart gjeve ut til 70-årsdagen hans den 28. desember 2014. Det har fått den leksikografiske tittelen *Frå A til Å*. Her har 29 vener og kollegaer, altså like mange som det er bokstavar i det norske alfabetet, skrive kvar sin artikkel. Om bokstaven som den einskilde skriv under, er tildelt av redaktørane, trekt eller ynskt, er ikkje så viktig.

Forfatarane har i alle høve skrive interessant under den aktuelle bokstaven. Såleis har Ottar Grepstad under *W* ein artikkel med overskrifta «Dagfinn Worren». Her har han skrive ein minibiografi om veneskriftmottakaren der han framhevar den viktige rolla jubilanten har spela innanfor nynorsk ordboksarbeid – og for nynorsk allment. Dermed var denne bokstaven oppbrukt, og Åse Wetås måtte gå til *F* for sin tittel «Framvekst og skrivemåte av *Worren* og *Vor(r)en* som slektsnamn», eigentleg det einaste namnefaglege tilskotet til artikkelsamlinga. Under *D* har Gudmund Harildstad skrive viktig nok om dialektordsamlingar frå 2005 til 2014, men det tyder at *Dagfinn* ikkje kunne verta særskilt omtala under sin bokstav. Bokstaven *C* har Christian-Emil Ore teke seg av under overskrifta «Computer'n og ordboka». Sturla Berg-Olsen har nytta *L* til fulle under overskrifta «Litt om latvisk, norsk og lågtyske lånord». Under *Ø* finn me den kortaste overskrifta; her har Marit Hovdenak gjort greie for ordet *økt*.

Dei 29 artiklane gjev mange og varierte døme på korleis ein kan gripa fat i språket. Og når det er dei fremste fagfolka i landet som har vore med på denne dugnaden, vil resultatet òg vera kvalitetssikra. Redaktørane, Olaf Almenningen, Oddrun Grønvik, Helene Urdland Karlsen, Andreas Tand-

berg, Lars S. Vikør og Åse Wetås, har signert ein triveleg innleiingsartikkel om jubilaranten.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

NAMN OCH BYGD 101 OG 102

Det nordiske stadnamntidsskriftet *Namn och bygd*, som med den 100. årgangen (2012) kunne feira hundreårsjubileum, har halde fram i same stil og med om lag like fyldige hefte som før. I 2013-årgangen har til dømes Peder Dam skrive om den vanlegaste, men minst undersøkte stadnamntypen i Danmark, nemleg *-gård*. Staffan Fridell legg fram eit oversyn over førekomsten av namntypen *Nybyli*. Svante Strandberg tek for seg det vestgøtske gards- og soknenamnet *Erska*, som han knyter til eit **er(w)*- 'grus'. Spesiell interesse for norske lesarar har Lennart Elmeviks drøfting av det omdiskuterte stadnamnet *Lote*, som han set til eit **lauta(R)*, i slekt med norr. *lúta* 'bøya seg' og *laut* f. 'fordjuping'. Nordmannen Stig Helset har i sin artikkel teke for seg namn med særskild interesse for fjellklatrarar: «Tilhøvet mellom onomastikon og leksikon. Ei gransking med utgangspunkt i namn på pinaplar og klatreruter». Inge Særheim har i same nummer skrive minneord om Ola Stemshaug med ein fyldig presentasjon av den faglege aktiviteten hans.

Årgang 102 (2014) er med sine 300 sider likeins ei imponerende utgjeving frå redaksjonen i Uppsala. Dette vert sagt å vera den siste årgangen med Svante Strandberg som ansvarleg redaktør. Han har hatt dette ombodet sidan årgang 94 (2006) då han tok over etter Thorsten Andersson. I årgang 102 har Thorsten Andersson ein stor artikkel om eitt av spesialemla sine, «Nordiske distriktsbeteckningar i gammal tid». Lennart Elmevik fylgjer opp ein gammal debatt omkring namneleddet *-stad*. Elles er det med artiklar av Kristina Bengtsson, Staffan Fridell, Bent Jørgensen, Evert Melefors, Svavar Sigmundsson, Maria Vidberg og fleire. Inge Særheim deltek også i denne årgangen med artikkelen «*Side, Kråke og Mula*. Teig- og naturnamn som er utvikla av oblik kasusform».

I båe årgangane, i samsvar med praksisen til *Namn och bygd*, er det med ei rekkje mindre artiklar («smärre bidrag»). Dessutan har tidsskriftet tradisjon for ei omfattande meldingsteneste av faglitteratur. Og så er den nordiske namnekrønika av stor interesse for heile det nordiske og til dels det internasjonale fagmiljøet.

Botolv Helleland
botolv.helleland@iln.uio.no

ONOMA 46 UTKOME

Onoma. Journal of the International Council of Onomastic Sciences vol. 46 (2011). *Names and Minorities. Toponomastics and Linguistic Landscapes*. Red. Dunja Brozović Rončević og Guy Puzey. Leuven [2011]. 299 sider.

Som overskrifta seier, er hovudemna i *Onoma* 46 namn og minoritetar og stadnamn sedde som ingrediensar i lingvistiske landskap. Den fyrste artikkelen med tittelen «Toponymy in the videogame *Grand Theft Auto IV*» tek likevel for seg noko heilt anna, nemleg kva funksjon områdenamn og gate-namn har i eit videospel. Artikkelforfattaren Paul Martin viser at stadnamna i spelet har ein intrikat funksjon som spelaren må ta omsyn til.

I bolken «namn og minoritetar» er det sju artiklar som drøfter namngjeving og namnebruk hjå pakistanske muslimar i Glasgow, namnebruken hjå romanske sigøynarar/romfolk, baskiske stadnamn i den katalanske delen av Pyreneane, frisiske stadnamn i Friesland, aboriginale stadnamn i Victoria (Australia) og striden omkring stadnamnvariantane *Wanganui/Whanganui* hjå maoriar i New Zealand. Birgit Eggert skriv om kristne namn i den tidlegare tyske kolonien i Jylland.

Den fyrste av dei fire artiklane i bolken «stadnamn og lingvistiske landskap» er signert Guy Puzey, som skriv om nye retningar i studiet av stadnamn i det lingvistiske landskapet. Laura Kostanski tek for seg stadnamn som teikn i tida og drøfter det i lys av nye namn og kulturelle verdiar. Elles er det ein artikkel om namn som er gjevne av ulike organisasjonar i Singapore. Den siste artikkelen diskuterer tospråkleg bruk på skilt i eit oksitansk område i Frankrike (Villeneuve-lès-Magulone).

BH

NAMENKUNDLICHE INFORMATIONEN PÅ NETT

Namenkundliche Informationen (NI). Red. Susanne Baudisch og Dieter Kremer. Utg. av Deutsche Gesellschaft für Namenforschung (GfN). Philologische Fakultät der Universität Leipzig. Nr. 103/104 (2014). Leipziger Universitätsverlag, Leipzig 2014. 556 sider. Tilgjengeleg på internett: www.qucosa.de/fileadmin/data/qucosa/documents/17953/15_NI-gesamt_WEB.pdf

Denne årgangen av *Namenkundliche Informationen* er gjeven ut som ein nettbasert publikasjon. Årgangen er delt i to hovudbolkar. Den fyrste er ein rapport frå ein konferanse i Tübingen 30.–31. mai 2014, medan den andre

bolken inneheld artiklar om ulike namnevitskaplege tema. Til sist kjem meldingar og ein helsingartikkel til åttiåringen Karlheinz Hengst av Dietlind Kremer.

Konferansen i Tübingen var ein lekk i det store europeiske prosjektet *Nomen et Gens* («Namn og folk») og tok føre seg namn og historie i einskildspråkperioden (ca. 400–1100). Til dømes har Hans-Werner Goetz og Wolfgang Haubrichs levert ein artikkel om namn og namngjeving i over- og underklassar i det tidlege niande hundreåret i Île-de-France, medan Wolfgang Eric Wagner har teke opp herskaretternamn i mellomalderhistorie, for å nemna eit par titlar. I artikkeldelen har Karlheinz Hengst drøft den språklege situasjonen i Leipzig-området rundt år 1000. Walter Wenzel har teke føre seg eit slavisk distrikt i lys av stadnamn. Éva Kovács har sett etter den historiske kjeldeverdien i stadnamn, og då som ei kjelde for å rekonstruera etniske relasjonar.

Namenkundliche Informationen er eit tungtvegande uttrykk for det aktive namnegranskarmiljøet i Leipzig og i Tyskland i det heile.

BH

OMTALAR AV MASTEROPPGÅVER

DEN NORDISKE NAMNERENESSANSEN I EIT GEOGRAFISK OG SOSIOLOGISK PERSPEKTIV

Lars Eirik Dahlberg: Gandalf Tryggve, Gudrun Bergljot og Ragnvald Tjodolf: *Nordiske renessansenavn som innovasjon i et sosiologisk og geografisk perspektiv*. Masteroppgave i nordisk – integrert sp PPU, Universitetet i Tromsø, våren 2010. 183 sider (inkl. vedlegg).

Det er skrivi forholdsvis lite om den nordiske namnerenessansen frå ein geografisk og sosiologisk synsvinkel. Eit tidleg døme på slik forskning er ein artikkel av Terje Aarset i NORNA-rapporter 29 (1985) der han gjør greie for namnerenessansen i bygd og by på Sunnmøre 1860–99. Seinare (i 2007) har eg sjølv skrivi om namnerenessansen i Trondheim i eit sosiologisk perspektiv (i venneskriftet til Ola Stemshaug). Her kan eg t.d. påvise at *Dagny* vart populært i overklassa etter teateroppføringa av Ibsens *Hærmændene paa Helgeland* (1859). På slutten av 1800-talet var derimot *Dagny* mest brukt i lågare sosiale lag.

Dahlberg bygger på eit landsomfattande materiale basert på folketeljningane av 1865 og 1900. Han avgrensar seg til sju frekvente namn – tre kvinnenamn (*Borghild*, *Dagny* og *Gudrun*) og fire mannsnamn (*Hjalmar*,

Ragnvald, Sverre og *Trygve*). Når han klassifiserer desse namna som renessansenamn, bygger han på opplysningar i *Norsk personnamnleksikon*, 2. utg. ved Kristoffer Kruken (1995). Både ved den geografiske og sosiologiske undersøkinga har han delt materialet i fire periodar:

1. 1800-talet til og med 1865
2. 1866–1880
3. 1881–1890
4. 1891–1900

For dei fleste av dei sju namna kan han i periode 1 påvise ein dominans for byar rundt Oslofjorden, inklusive Kristiania. Dessutan finn han ein god del innovasjonar i Kristiansand, Stavanger, Bergen og Trondheim. Heilt allment var dei sju renessansenamna klart meir brukt i byane enn på landet i alle dei fire periodane (jf. diagram 28 i oppgåva). Sjølv om Dahlberg ikkje spesifikt nemner tidsdimensjonen i tittelen på oppgåva, gjør periodeinndelinga det også muleg for han å ta opp eit omdiskutert emne i faglitteraturen: Når på 1800-talet slo den nordiske namnerenessansen gjennom? Terje Aarset (*Norsk personnamnleksikon*, 1. utg., 1982) meiner at omslaget kom i 1840-åra, mens Ole-Jørgen Johannessen (i rapport frå NORNAS 34. symposium) ikkje finn grunn til å rekne med nokon renessanse så tidleg, iallfall ikkje før 1865. Nå vil det naturlegvis variere noko frå person til person kva ein legg i ordet *omslag*. Dahlberg kan påvise dei fyrste spirene rundt 1850 for dei sju namna han undersøker, men seier at omslaget fyrst kom rundt 1880 (s. 105). Ialffall viser diagram 28 at prosenten i byane auka mye meir enn på landsbygda frå periode 1 til 2, og ettersom byane var fyrst ute med renessansenamna, kan kurva i diagram 28 – slik eg ser det – tolkast på den måten at den største popularitetsauken (iallfall for dei sju renessansenamna) kom i periode 2 (1866–1880).

Korleis er så den sosiologiske fordelinga for dei sju renessansenamna? Ei inndeling på sosiologisk grunnlag (ut frå yrkeskategoriar i folketeljningane) er arbeidskrevjande, og Dahlberg baserer seg her hovudsakleg på materiale frå Kristiania: 694 namneberarar frå 1865-teljninga og 791 namneberarar fødd i tidsrommet 1898–1900 frå 1900-teljninga. I diagramma sine (1–19) opererer han med tre hovudgrupper av sosiale klasser: overklasse, mellomklasse og lågare sosiale lag. Ved samanlikning av resultata for Kristiania (1865-teljninga og perioden 1898–1900) får Dahlberg eintydige resultat for seks av dei sju namna: Overklassa dominerer i den fyrste perioden, dei lågare sosiale laga i den siste (jf. diagram 1–16). Dette resultatet sett han i samanheng med Pierre Bourdieus kultursosiologiske teoriar om smakspreferansar. Av dei sju innovasjonane er det berre *Hjalmar* som er utypisk: I motsetning til dei seks andre er dette namnet mest brukt i lågare sosiale lag alt i 1865-teljninga (litt meir enn i overklassa og mellomklassa).

Dette forklarer Dahlberg med at *Hjalmar* fyrst og fremst var kjent frå skillingsvisa om *Hjalmar og Hulda*, og skillingsviser var mest populære i lågare sosiale lag.

Masteroppgåva til Dahlberg frå 2010 vart skriven innafør det nyoppretta lektorprogrammet ved Universitetet i Tromsø (jf. formuleringa «integrert sp PPU» som står etter oppgåvetittelen øvst i denne omtalen). Kravet til sidetal er lågare her (60 sider) enn i den tradisjonelle masteroppgåva. Likevel har han skrivi langt utover dette kravet (183 sider med vedlegg). I den nye oppgåvetypen er det obligatorisk å ha med ein mindre fagdidaktisk del som skal knytast til emnet for oppgåva.

Gulbrand Alhaug
gulbrand.alhaug@uit.no

ANNA SIRIDATTER DAHL – OM METRONYM PÅ -DATTER og -DOTTER

Robert Mørch: *Livsdatter og Olavsdotter: Bruken av parentonym som ender på -datter eller -dotter i perioden 1970–2007 – med vekt på metronym som mellomnavn*. Masteroppgave i nordisk språk, Universitetet i Tromsø, våren 2010. 264 sider (inkl. vedlegg).

I denne oppgåva skriv Robert Mørch hovudsakleg om metronym som endar på *-datter* eller *-dotter*, t.d. *Ingersdatter*, men han kjem også litt inn på patronym med dette etterleddet, t.d. *Tomsdatter*. Derfor bruker han i tittelen den overgripande termen *parentonym* som omfattar både metronym og patronym. Etterleddet er i begge tilfelle *-datter/-dotter*. Han undersøker derimot ikkje den noko sjeldnare typen metronym som har etterleddet *-sønn/-son*, t.d. *Sirisønn*. I metronym er det altså namnet på mora som står i forleddet. Mørch skriv mest om mellomnamn, t.d. *Anna Siridatter Dahl*, og kjem i liten grad inn på metronym som etternamn, t.d. *Anna Ingersdatter*.

Oppgåva til Mørch ligg føre i to versjonar, ein klausulert versjon og ein open versjon. I den opne versjonen er vedlegget som inneheld korpuset hans med fullstendige namn (s. 123–264), tatt bort. Når eg bruker døme i denne omtalen, har eg gjort om autentiske namn til fiktive namn for å få fram poenga til Mørck.

På grunnlag av eit namnemateriale som er levert av Sentralkontoret for folkeregistrering, har Mørch ekserpert dei som pr. 1.11.2007 hadde eit metronym på *-datter/-dotter* som mellomnamn, til saman 659 kvinner. Dette namnetilfanget utnyttar han til forskjellige undersøkingar av kvantitativ art. Ein kunne ha venta at likestillingsloven som tok til å gjelde i 1979,

hadde ført til eit oppsving for denne namnetypen, men dette kan i liten grad avlesast i materialet hans, for det kan ikkje sporast nokon vesentleg auke frå 1970-åra til midt i 1980-åra. Såleis var det berre seks jenter som fekk eit metronym i 1985. Men deretter var det oftast ein auke år for år til toppen vart nådd i 1998 da 39 jenter fekk eit metronym. Seinare, dvs. fram til 2007, var det berre året 2003 som kom opp mot dette toppnivået (med 37 «metronymjenter»). Mørch undersøker også metronymbruken frå ein geografisk synsvinkel og kjem da fram til at dei fire nordlegaste fylka er på topp. Heilt på botnen ligg Vest-Agder. Når han ser på dimensjonen byland, viser det seg at metronym er brukt nesten dobbelt så mye i byane som i landdistrikta. Dette samsvarer med den normale spreinga for nye namnetypar, dvs. at dei fyrst får fotfeste i byane.

For å få innsyn i andre aspekt ved metronymbruken sendte Mørch ut eit spørjeskjema til 133 «metronymforeldre» over heile landet (barn fødd mellom 1970 og 2007). Han fekk da inn 79 svar. Desse svara gir grunnlag for analysar av meir kvalitativ art. Det viste seg at utdanning og politisk ståstad gjorde utslag: Foreldre med lang utdanning og med partipreferansar på venstresida (SV og Ap) dominerte blant dei som hadde gitt døtrene metronym. Mange hadde kryssa av for *morstilhørighet* da dei skulle oppgi motiv for namnevalet. Møra sett da spor etter seg i mellomnamnet, faren i etternamnet, t.d. *Anna Siridatter Dahl*. I spørjeskjemaet hadde Mørch også bedt foreldra krysse av for *likestilling* om dei meinte at dette var eit vesentleg motiv for valet av metronym. Han undrar seg med rette over at svært få hadde kryssa av for *likestilling*, og etter hans syn er dette underkommunisert i svara han fekk inn. Han grunngir dette med at dei som er politisk venstreorienterte, også er dei mest likestillingsmedvetne. Eit noko overraskande resultat kan Mørch presentere når det gjeld fordelinga mellom *-datter* og *-dotter*. Det viser seg at 23 prosent hadde valt *-dotter*, noko som er klart høgare enn nynorskprosenten for grunnskoleelevar (14 prosent). Mørch finn bl.a. at namna på *-dotter* står overraskande sterkt i Oslo. Han antydar fleire grunnar til at *-dotter* er brukt meir enn venta på landsbasis.

Ein mindre del av oppgåva til Mørch gjeld patronym med etterleddet *-datter/-dotter*, altså typen *Anna Tomsdatter Dahl*. Han kan her påvise at metronyma (typen *Halldisdatter*) relativt sett har auka mye meir enn patronyma (*Tomsdatter*) etter 1970.

Oppgåva til Mørch tek opp mange interessante aspekt ved metronymbruken. Eit strukturelt problem han ikkje kjem inn på, er bruken av genitivs-*s* i metronyma. Han har t.d. døme på både *Siridatter* og *Sirisdatter*. Eg har erfart at foreldre spør om råd i denne samanhengen, og i rundskriv frå Justisdepartementet kunne det gjerne ha vori gitt rettleiing om bruken av *-s* i metronym.

Det er prisverdig at masterstudentar formidlar resultat frå oppgåvene sine, og dette gjorde Robert Mørch i eit innslag i Språkteigen. I juli 2015

hadde Aftenposten over fleire dagar artiklar, intervju og lesarinnlegg om emnet etternamn og likestilling. Som kjent er det framleis nokså vanleg at kvinner endrar etternamn når dei giftar seg. Arbeidet til Mørch er nyttig for dei som vil orientere seg i problematikken om namn og likestilling.

Gulbrand Alhaug
gulbrand.alhaug@uit.no

OPPKALLINGSSKIKKAR I VESTERÅLEN

Hanne Merethe Boberg Nymoen: *Oppkallingsskikker i et bygdesamfunn i Eidsfjorden i Vesterålen*. Masteroppgave i nordisk språk, Universitetet i Tromsø, våren 2011. 123 sider (inkl. vedlegg). [Klausulert.]

Det er skrivi få oppgåver om oppkallingsskikkar, og det er derfor velkommi at Nymoen valde å skrive om oppkalling i heimbygda Eidsfjorden i Vesterålen. I samband med oppgåva utarbeidde ho eit spørjeskjema på tre sider der ho bl.a. spør informantane om oppkallingsmotiv. Materialet hennes omfattar opplysningar om 102 personar fødd i tidsrommet 1907–2006. Ho har også tatt med opplysningar som informantane har gitt om avdøde personar. Dei opplysningane Nymoen fekk inn, var eigna for både kvantitative og kvalitative problemstillingar. Det viste seg bl.a. at dei fleste namneberarane hadde to eller tre fornamn. Av dei 102 personane var det såleis berre 16 som hadde eitt fornamn. At dei fleste hadde to eller tre fornamn, innebar at forholda låg vel til rette for oppkalling – i eitt eller fleire namn. Eit interessant resultat var at såkalla bokstavoppkalling (*Arne* etter *Alfred*) var meir vanleg enn heilnamnsoppkalling. Dette står i motsetning til det oppkallingsmønsteret som Hallgerd Aune (artikkel i *Norske personnamnstudier*, 1981) har påvist i Skaun (Sør-Trøndelag) der heilnamnsoppkalling har vori det normale. Bokstavoppkalling inneber ikkje berre bruk av identiske forbokstavar (*Arne* etter *Alfred*), men også «friare» bokstavoppkalling. Såleis kan t.d. *Al-* i *Albrikt* vera oppkalling etter *Anders* og *Liv*. I *Albrikt* blir altså oppkalling etter *Liv* signalisert med *l*-en i *Albrikt*. (Ettersom oppgåva er klausulert, har eg brukt fiktive namn for at enkeltpersonar ikkje skal identifiserast.)

Nymoen opererer med sju ulike strukturtypar av oppkalling – med ein skala frå 1 til 7 der heilnamnsoppkalling (strukturtype 1) signaliserer størst grad av oppkalling. Naturleg nok inngår også namneleddsoppkalling i det systemet ho har stilt opp, t.d. *Hallgunn* etter *Hallfrid*. Det nokså frie oppkallingssystemet kan gi som resultat temmeleg sjeldsynte toledda namn, t.d. *Ingdon*. Det er i det heile overraskande mange som har vorti oppkalla i Eidsfjorden, heile 91 prosent, noko som står i sterk kontrast til at berre 11

prosent er oppkalla i Göteborg i nyare tid (jf. doktoravhandlinga til Emilia Aldrin frå 2011).

Mens Hallgerd Aune viser at den fyrstefødde i Skaun til vanleg vart oppkalla etter farfar eller farmor (noko som er i samsvar med oppkallings-skikken i det gamle bondesamfunnet), er det oppkalling på morssida som har prioritet i Eidsfjorden i Vesterålen. Dette sett Nymoer i samanheng med at mødrene kan ha hatt det avgjørande ordet ved namngivinga nord i landet, og ho viser her til ein artikkel av Aud-Kirsti Pedersen frå 2002 (i *Venneskrift til Gulbrand Alhaug*). Interessant nok følgjer Nymoer sjølv dette mønsteret som mor når ho nemner at dei to døtrene hennes er oppkalla etter mormora og oldemora (også den siste på morssida). Oppkalling har ikkje vori avgrensa til slektningar, men også t.d. naboar, lærarar og handelsmenn kunne bli oppkalla. Nymoer har også døme på det vi gjerne kallar *idoloppkalling*, t.d. dobbeltnamnet *Frank-Robert* etter skodespelaren Frank Robert (som rett nok hadde *Robert* som etternamn).

Nymoer kjem også inn på det fenomenet at døde personer kunne «gå etter namn». Dette inneber at ei kvinne som er med barn, drømmer om ein avdød person som ber om å bli oppkalla. Dette namnefenomenet gir Nymoer døme på frå undersøkingsområdet sitt, og utafor sitt eige område nemner ho at ho kjenner til at denne typen av oppkalling har vori brukt så seint som i 2007 (Evenskjer i Skånland kommune). Det er gjerne personar som har omkommi ved ei ulykke, t.d. på havet, som har «gått etter namn».

Til slutt i oppgåva si presenterer Nymoer eit namneregister med sidetilvising til dei fornamna ho omtalar. Dette er nyttig for lesaren, men inntil vidare kan ho ikkje rekne med mange lesarar i og med at oppgåva er klausulert. Det er å håpe at Nymoer enten publiserer ein artikkel med dei viktigaste resultatane eller omarbeider oppgåva til ein versjon der det ikkje er muleg å identifisere enkeltpersonar i Eidsfjorden ut frå namneopplysningar i oppgåva. Dette føresett at ho endrar autentiske namn til fiktive.

Gulbrand Alhaug
gulbrand.alhaug@uit.no

GURINUS AV GURI OG INGRINUS AV INGRID – MANNSNAMN LAGA AV KVINNENAMN PÅ 1800-TALET

Brynjulv Grønvik: *199 innovasjonar. Ei kartlegging av mannsnavn avleda av kvinnenavn på 1800-tallet*. Masteroppgave i nordisk – integrert sp PPU, Universitetet i Tromsø, høsten 2012. 72 sider (inkl. vedlegg).

På 1700- og 1800-talet var det nokså vanleg å laga kvinnenamn av mannsnamn, t.d. *Hansine* av *Hans* og *Jensine* av *Jens*. Slike lagingar over kjønnskiljet kallar vi gjerne *moveringar*. Det hendte sjeldnare at namnelaginga gjekk den andre vegen, t.d. moveringa *Ingrinus* av *Ingrid*. Det er moveringar av denne siste typen (*Ingrinus*) som er emnet for masteroppgåva til Brynjulv Grønvik. Til liks med oppgåva til Dahlberg (sjå ovafor) har han skrivi oppgåva si innafor det nye lektorprogrammet (jf. «integrrert sp PPU» i oppgåverreferansen ovafor). På 1800-talet vart det laga mange moveringar på *-ine*, t.d. *Monsine*. Av desse kvinnenamna på *-ine* kunne det i neste omgang lagast mannsnamn på *-in(i)us*, t.d. *Monsinius*. Mange av innovasjonane i oppgåva til Grønvik har opphav i kvinnenamn på *-ine* laga av eit mannsnamn, men desse namna på *-ine* treng ikkje nødvendigvis ha opphav i eit mannsnamn lengst bak. Det gjeld t.d. *Gurine* < *Guri*, *Rakelinus* < *Rakeline* < *Rakel*, *Ingrinus* < *Ingrid* og *Reginius* < *Regine* (jf. det latinske ordet *regina* som tyder ‘dronning’).

Det finst andre mannsnamn enn dei på *-in(i)us* som er moveringar av kvinnenamn, t.d. *Bergeton* av *Berget*, men Grønvik har valt å konsentrere seg om dei namna som endar på *-in(i)us*. Han har dessutan avgrensa seg til fyrstegongsbelegga på 1800-talet, dvs. dei ein kan kalle innovasjonar. Til saman fann han fram til 199 innovasjonar (jf. tittelen på oppgåva) på 1800-talet på grunnlag av folketeljingane av 1865 og 1900, den fyrste i 1795. Han har undersøkt denne namnetypen frå ulike synsvinklar, bl.a. i eit tidsperspektiv. Det er flest innovasjonar midt på 1800-talet – med ein topp i 1849 (10 innovasjonar).

Grønvik undersøker innovasjonane sine også frå ein geografisk synsvinkel, og relativt sett (sett i forhold til folketalet) er det da Aust-Agder som peiker seg ut som det mest innovative fylket. Også Rogaland og Vest-Agder har mange innovasjonar, og dominansen for denne namnetypen i det sørvestlege Noreg meiner Grønvik i stor grad kan forklarast som påverknad frå Nederland. Han viser her til nyare litteratur (Løyland 2012) om tidlegare kontakt mellom Nederland og Noreg, særleg det sørvestlege Noreg. På grunnlag av materiale Grønvik har fått frå den nederlandske namneforskareren Doreen Gerritzen, kan han for året 1947 vise til namn som *Catharinus*, *Catrinus*, *Trinus*, *Reginus*, *Marginus*, *Josephinus*, *Wilhelminus*, *Helenus*, *Helenius* og *Gertrudus*. Grønvik nemner at han har hatt problem med å finne landsomfattande søkbare namnelister i Nederland, men for 1800-talet (og litt tidlegare) har han iallfall hatt tilgang til digitalisert materiale frå byarkivet i Amsterdam og provinsarkivet i Drenthe. Der har han funni seks av dei namna som er nemnt rett ovafor.

Grønvik kan påvise at innovasjonar på *-in(i)us* i mangt og mye er eit kystfenomen, særleg frå Kragerø til Stord. Derimot finn han ingen innovasjonar langs kysten mellom Bergen og Ålesund, og Sogn og Fjordane skil seg ut som det fylket som ikkje har ein einaste innovasjon på *-in(i)us*.

Denne namnetypen er likevel ikkje eit reint kystfenomen, for Hedmark – særleg Østerdalen – kan mønstre ein del innovasjonar på *-in(i)us*. Dette står i sterk kontrast til nabofylket Oppland der det nesten ikkje finst fyrstebelegg på *-in(i)us*. Også Nord-Trøndelag, Nordland og Troms peiker seg ut med ein god del innovasjonar.

Nye namnetypar og namnemotar har normalt kommi fyrst inn i overklassa og deretter spreidd seg til andre sosiale lag (jf. den nordiske namne-ressansen). Eit slikt spreingsmønster kan ikkje Grønvik påvise for innovasjonane på *-in(i)us*. Tvert imot er innovasjonane mest vanlege i lågare sosiale lag (noko meir enn i mellomklassa). Dette avvikande mønsteret for sosial spreing tolkar Grønvik på den måten at denne namnetypen truleg har hatt liten sosial prestisje.

Gulbrand Alhaug
gulbrand.alhaug@uit.no

KVA FOR LAND HAR SETT FLEST SPOR ETTER SEG I STADNAMNA PÅ SVALBARD?

Oddvar M. Ulvang: *Nasjonsrelaterte stedsnavn på Svalbard. Hvilke nasjoner har satt flest spor etter seg?* Masteroppgave i nordisk språk, Universitetet i Tromsø, høsten 2012. 144 sider (inkl. vedlegg).

Mange av dei som skriv masteroppgåver om stadnamn, baserer seg på namn som dei har særleg tilknytning til, t.d. stadnamn frå heimbygda. Oddvar M. Ulvang har valt stadnamn på Svalbard som sitt emne fordi han i yngre dagar arbeidde som telegrafist der. Han fullførte masteroppgåva som pensjonist, og nokre år før, i 2000, hadde han levert ei hovudoppgåve i historie om Svalbard – om telekommunikasjonar der i tidsrommet 1911–35.

Masteroppgåva til Ulvang er utradisjonell fordi han legg særleg vekt på namnestatistikk. Han presenterer såleis 30 figurar og 34 tabellar. (Nokre av tabellane går over mange sider.) I liten grad kjem han inn på aspekt som er sentrale i andre stadnamnoppgåver, t.d. namnetolking og namnestruktur. Eit viktig mål for Ulvang har vori å finne ut kva for land som har sett flest spor etter seg i stadnamna på Svalbard. Under oppgåveskrivinga si har han hatt nytte av tidlegare forskning på stadnamn i dette øyriket Svalbard, bl.a. Adolf Hoel (1942) og Eli Ellingsve (2005).

Norsk Polarinstitut i Tromsø viste stor velvilje overfor namneprosjektet til Ulvang og lét han få disponere databasen over stadnamna på Svalbard. Denne basen, som er på engelsk, bygger i mangt og mye på *The Place-Names of Svalbard* (1942) av Adolf Hoel. Databasen er strukturert i mange

kolonnar, og for Ulvang var det særleg nyttig å bruke den kolonnen som viser bakgrunnen for namnet, dvs. kva eller kven stadnamnet er oppkalla etter, t.d. *Ny-Ålesund* eller *Starostinfjellet* (oppkalla etter russaren Ermil Starostin som hadde tretti overvintringar på Svalbard). Slike stadnamn som kan førast tilbake til spesifikke nasjonar, kallar Ulvang *nasjonsrelaterte* namn. Elles har namnebasen kolonnar som inneheld andre typar opplysningar, t.d. om terrengtype (fjell, dal, bre osv.). Med tanke på å vurdere den nasjonsrelaterte namngivinga i eit historisk perspektiv ville det også ha vori nyttig å veta når den aktuelle staden fekk namn, men denne typen opplysningar står ikkje i databasen.

Den databasen Ulvang disponerte, kunne han utvide med eigne kolonnar etter sine eigne ønske. Heile basen inneheld opplysningar om 16 815 stadnamn på Svalbard, men Ulvang fann det fornuftig å avgrense seg til *godkjente* stadnamn, og da var han nede på 8088 stadnamn. Frå dette materialet ekserperte han så dei stadnamna han såg på som nasjonsrelaterte, noko som reduserte tilfanget hans til 2788 stadnamn. Det er på grunnlag av dette korpuset han bl.a. har utarbeidd namnestatistikk.

Ulvang har eit eige kapittel om historiske forhold på Svalbard, og med utgangspunkt i dette kapitlet stiller han opp hypotesar om kva for land som kan ha sett flest spor etter seg i namngivinga. Ikkje uventa tronar Noreg på toppen med 1060 namn (38 prosent av namnetilfanget). Dette er nesten dobbelt så mye som neste land, Sverige. Deretter følgjer desse blant dei 10 landa på topp: 3. Storbritannia, 4. Tyskland, 5. Russland, 6. Frankrike, 7. Austerrike, 8. Nederland, 9. USA, 10. Sveits. Korleis stemmer så dette med dei hypotesane Ulvang hadde stilt opp? Noreg på fyrsteplass og Sverige på andre er i samsvar med hypotesen hans, men ut frå den aktiviteten Russland (og Sovjet) har hatt på Svalbard, hadde han venta Russland på 3. plass, men russarane må ta til takke med 5. plass (med 5 prosent av namna). Han meiner at dette til dels har språklege grunnar – nærmare bestemt at det var få som forstod russisk på Svalbard, og at russarane dermed ikkje kunne gjøra det russiske namnetilfanget sitt kjent for andre. Ulvang er også overraska over at Nederland kjem så langt ned på ranglista (nr. 8), for nederendarane var svært aktive i ein tidleg fase på Svalbard – jf. Willem Barents (1555–1597) som blir rekna som oppdagaren av Svalbard.

Lenger ut i oppgåva si kjem Ulvang inn på ein del andre aspekt ved dei personane som har vorti oppkalla i stadnamn på Svalbard. Denne øygruppa har vori ein mannsbastion, og ikkje uventa er det derfor mange fleire menn enn kvinner som har sett spor etter seg i namngivinga. Og når stader har fått namn etter kvinner, er det ofte kvinner som har hatt ei heller perifer tilknytning til Svalbard. Eit døme på dette er *Anne-Mariebreen* oppkalla etter kona til tidlegare direktør for Norsk Polarinstitutt, Tore Gjelsvik.

Blant dei nasjonsrelaterte namna fins det også andre namnetypar enn dei som er oppkalla etter personar. Dette gjeld t.d. overføring av stadnamn frå

heimlandet, t.d. *Ny-Ålesund*, *Uddevallaryggen* og *Polahaugen* (det siste frå byen Pula ved adriahavskysten). Også litteratur og historie har nedfelt seg i namngivinga, t.d. *Peer Gyntslottet* og *Tellbreen* (etter den sveitsiske helten Wilhelm Tell). Oppgåva til Ulvang skapte ei viss medieinteresse i Nord-Noreg, og han opplevde også å få invitasjon til halde foredrag om funna sine i Longyearbyen.

Gulbrand Alhaug
gulbrand.alhaug@uit.no

NORSK NAMNEBIBLIOGRAFI

NORSK NAMNEBIBLIOGRAFI 2014

Norsk namnebibliografi femner um namnefaglege arbeid av norske granskarar og arbeid av utlendske granskarar når dei tek upp norske namn eller melder norske publikasjonar. Bibliografien byggjer på litteraturupplysningar som redaksjonen sit inne med, og gjer ikkje krav på å vera fullstendig. Titlar som ikkje er komne med, kann takast med i bibliografien til neste år.

Klaus Johan Myrvoll
k.j.myrvoll@iln.uio.no

- Akselberg, Gunnstein. Kva kan førelekkjen Sygna-/Sygnes- i stadnamn i Ulvik tyda? *Ulvik sogelag. Årsskrift* 2014, s. 49–57.
- Alhaug, Gulbrand. *En-d-re, Hen-d-ry og Is-t-rael* – om epentetisk *d* og *t* i namn. I *Endre-boka. Postfestumskrift til Endre Mørck*. Red. Gulbrand Alhaug, Tove Bull og Aud-Kirsti Pedersen. Oslo, s. 155–173.
- . *Espolin* – eit spesielt norsk mellomnamn med opphav i eit islandsk gardsnamn. *Namn og Nemne* 31, s. 106–116.
- Aune, Kolbjørn. Eit drøss Erik Holden – og korleis skilje dei åt. *Nytt om namn* 59/60, s. 92–94.
- . Nyoppdaga skulebarnsoppskrifter frå 1935. *Nytt om namn* 59/60, s. 83–85.
- Bertelsen, Reidar. Qmð og det nordligste Hálogaland – et nytt blick på P.A. Munchs tanker. I *Endre-boka. Postfestumskrift til Endre Mørck*. Red. Gulbrand Alhaug, Tove Bull og Aud-Kirsti Pedersen. Oslo, s. 17–36.
- Coleman, Nancy L. Kvinnenamn. I *Kvinner i vikingtid*. Red. Nancy L. Coleman og Nanna Løkka. Oslo 2014, s. 289–322.

- Dalberg, Vibeke og Rob Rentenaar. [Melding av] *Names and Identities*. Red. Botolv Helleland, Christian-Emil Ore og Solveig Wikstrøm. Oslo 2012. *Namn och bygd* 102, s. 260–262.
- Fridell, Staffan. Hå. [Svar til Eldar Heide i NN 29, 2012.] *Namn og Nemne* 31, s. 128–130.
- Hansen, Lars Ivar. Samisk navneskikk på 1500- og 1600-tallet. I *Endreboka. Postfestumskrift til Endre Mørck*. Red. Gulbrand Alhaug, Tove Bull og Aud-Kirsti Pedersen. Oslo, s. 47–67.
- Haslum, Vidar. To etymologiske normeringseksperimenter i Stavanger. *Nytt om namn* 59/60, s. 87–90.
- . Tovdalsvassdragets navn. *Nytt om namn* 59/60, s. 54–63.
- . [Melding av] *Stednavne i Roskilde Amt. Roskilde, Køge, Sømme Herred, Volborg Herred, Tune Herred, Ramsø Herred*. Utg. Bent Jørgensen. København 2013. *Namn og Nemne* 31, s. 140–142.
- Heide, Eldar. *Hjørgr* in Norwegian names of mountains and other natural features. *Namn og Nemne* 31, s. 7–51.
- Heinesen, Line Lysaker. Navnesak 2/2012 – *Tovdal/Topdal* i Birkenes og Kristiansand kommuner – gjenopptakelse. *Nytt om namn* 59/60, s. 64–68.
- Helander, Kaisa Rautio. Sámi placenames, power relations and representation. I *Indigenous and Minority Placenames. Australian and International Perspectives*. Red. I. D. Clark *et al.* Canberra, s. 325–350.
- Helleland, Botolv. NORNA – venskap gjennom 40 år. Tale holden ved møte nr. 100 i NORNA-komiteen. *Nytt om namn* 59/60, s. 74–80.
- . Plant Names in Place Names in a Municipality in Western Norway. I *Onomastikas Pētījumi. Proceedings of the International Scientific Conference to commemorate the 100th anniversary of Vallija Dambe*. Riga, s. 135–148.
- . The relationship between River Names and Valley Names in Norway. I *Actes del XXIV Congrès Internacional d'ICOS sobre Ciències Onomàstiques*. [Barcelona], s. 1800–1810. (www.gencat.cat/llengua/BTPL/ICOS2011/cercador.html)
- . Why Hellas in Norwegian and Grekland in Swedish? The quest for Definitions. I *Proceedings of the 14th UNGEGN Working Group on Exonyms Meeting*. Red. P. Jordan og P. Woodman. Hamburg, s. 39–48.
- . [Melding av] *Nøvn í strandamentanini. Navne i kystkulturen. Forelæsninger fra det 41. NORNA-symposium i Tórshavn 2.–4. juni 2011*. Red. Tina K. Jakobsen, Kristin Magnussen, Anfinnur Johansen og Eivind Weyhe. Uppsala 2013. *Studia anthroponymica Scandinavica* 32, s. 217–220.
- Hoel, Kåre. *Bustadnavn i Østfold 12. Rødenes og Rømskog*. Utg. av Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo, ved Margit Harsson. Oslo: Novus forlag. 266 s.

- . *Bustadnavn i Østfold 13. Hvaler*. Utg. av Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo, ved Tom Schmidt. Oslo: Novus forlag. 319 s.
- Kinn, Torodd. *Synneva i sør, Synneve i nord? Vokalutgang i kvinnenamn i Nordre Bergenhus i skriftlege kjelder frå perioden 1750–1801*. *Namn og Nemne* 31, s. 93–105.
- Kristiansen, Jørgen H. og Steinar Kristiansen. *Maritim opplevelsesbok. 525 stedsnavn rundt Flekkerøy*. Kristiansand: Kristiansen SRM 2014. 176 s.
- Kruken, Kristoffer. [Melding av] *Facts and findings on personal names. Some European examples. Proceedings of an international symposium in Uppsala, October 20–21, 2011*. Red. Lars-Gunnar Larsson og Staffan Nyström. Uppsala 2012. *Namn og Nemne* 31, s. 142–144.
- Leibring, Katharina. [Melding av] Nancy L. Coleman og Olav Veka. *A Handbook of Scandinavian Names*. Madison 2010. *Studia anthroponymica Scandinavica* 32, s. 206–207.
- Lilleholt, Håkon. *Stedsnavn i Høvåg*. Utg. Høvåg Museums- og Historielag. 83 s.
- Mørkved, Brynjar. Stadnamnlova og vern av stedsnavn. *Nytt om namn* 59/60, s. 29–49.
- Nes, Oddvar. [Melding av] *Norge i 1743. Innberetninger som svar på 43 spørsmål fra Danske Kanselli*. 1–5. Utg. Kristin M. Røgeberg, Margit Løyland og Gerd Mordt. Oslo 2003–2008. *Namn og Nemne* 31, s. 144–150.
- Nielsen, Hilde M. Stadnamn i Jondal. *Hardanger* 2014, s. 137–148.
- Nystuen, Johan Petter. *Den skandinaviske fjellkjeden – Skandene*. Ukjente eller glemte navn i Norge? *Nytt om namn* 59/60, s. 49–54.
- Pedersen, Aud-Kirsti. [Melding av] *Namn på stort och smått. Vänskrift till Staffan Nyström den 11 december 2012*. Red. Katharina Leibring et al. Uppsala 2012. *Namn og Nemne* 31, s. 131–140.
- Pihl, Elin. [Melding av] *Målblomar til Margit. Veneskrift til Margit Harsson på 70-årsdagen den 9. juni 2013*. Red. Tom Schmidt. Oslo 2013. *Namn och bygd* 102, s. 258–260.
- Windt-Val, Benedicta. Navn og navnebruk i Sigrid Undsets *Olav Audunsøn*. *Namn og Nemne* 31, s. 52–79.
- Skilleås, Ole Martin. Hunn og Skage – hva heter stedet? *Nytt om namn* 59/60, s. 27–28.
- Smith, Eivind og Leiv Olsen. Hardeknut. *Namn og Nemne* 31, s. 117–127.
- Særheim, Inge. Namnekontinuitet og eideomsgrenser – eit døme frå Kvi-nesdal (Vest-Agder). *Namn och bygd* 102, s. 235–237.
- . *Side, Kråke og Mula*. Teig- og naturnamn som er utvikla av oblik kasusform. *Namn och bygd* 102, s. 83–89.

- . Stadnamn og sentralitet i eit jærsk jordbrukssamfunn frå jernalderen. I *Et Akropolis på Jæren. Tinghaugplatået gjennom jernalderen*. Red. Elna Siv Kristoffersen *et al.* (AmS-Varia 55.) Stavanger, s. 49–62.
- . Toponyms and language history – some methodological challenges. I *Actes del XXIV Congrès Internacional d'ICOS sobre Ciències Onomàstiques*. [Barcelona], s. 1403–1408. (www.gencat.cat/llengua/BTPL/ICOS2011/cercador.html).
- . [Melding av] Elin Pihl. *Ägonamn. Namnstruktur och namnkontinuitet i två uppländska socknar*. Uppsala 2014. *Namn och bygd* 102, s. 268–271.
- Söderholm, Eira. *Kvæningen og Kvenvik i Alta – forklaringer og bortforklaringer av forleddet Kven~Kvæn*. I *Endre-boka. Postfestumskrift til Endre Mørck*. Red. Gulbrand Alhaug, Tove Bull og Aud-Kirsti Pedersen. Oslo, s. 341–358.

NASJONALE KONFERANSAR I NAMNEGRANSKING KONFERANSERAPPORTAR

1. Nasjonal konferanse i namnegransking. Foredrag og diskusjon frå ein konferanse på Blindern 23. oktober 1981. Institutt for namnegransking, Universitetet i Oslo 1982. (Hovudemne: Samiske namnearkiv og utgjeving av bustadnamn.) 68 sider.
2. Den 2. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 19. november 1982. Foredrag og diskusjon. Institutt for namnegransking, Universitetet i Oslo 1983. (Hovudemne: Databehandling av stadnamn og personnamn.) 93 sider.
3. Den 3. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 18. november 1983. Innleiingar og diskusjon. Institutt for namnegransking, Universitetet i Oslo 1984. (Hovudemne: Etterreformatoriske kjelder i namnegransking.) 120 sider.
4. Den 4. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 22. november 1985. Innleiingar og diskusjon. Institutt for namnegransking, Universitetet i Oslo 1987. (Hovudemne: Lydskrift, særleg ved stadnamnregistrering.) 194 sider.
5. Den 5. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 18. november 1988. Innleiingar og diskusjon. Avdeling for namnegransking, Universitetet i Oslo 1991. (Hovudemne: Skriftleg og munnleg normering av stadnamn.) 149 sider.
6. Den 6. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 23. november 1990. Innleiingar og diskusjon. Avdeling for namnegransking, Universitetet i Oslo 1991. (Hovudemne: Vitskaplege prosjekt i namnegransking.) 146 sider.
7. Den 7. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 19. november 1993. Stadnamn og kulturlandskapet. Avdeling for namnegransking, Universitetet i Oslo 1995.
8. Den 8. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 22. november 1996. Namnegransking som studie- og undervisningsfag. Seksjon for namnegransking. Institutt for nordistikk og litteraturvitskap. Universitetet i Oslo 1997. 169 sider.
9. Den 9. nasjonale konferansen i namnegransking, Blindern 11. – 12. mai 2000. Namn gjennom 2000 år – namn i år 2000. Seksjon for namnegransking, Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, Universitetet i Oslo 2000. 226 sider.
10. Den 10. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 9. mai 2003. Gustav Indrebø og norsk namnegransking. Seksjon for namnegransking, Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, Universitetet i Oslo. 130 sider.
11. Den 11. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 10. november 2006. Personnamn og personnamnbruk i kronologisk, geografisk og sosialt perspektiv. Føredraga er trykte i *Nytt om namn* nr. 44, s. 8–51, og nr. 45, s. 51–53.
12. Den 12. nasjonale konferansen i namnegransking. Språkrådet, Oslo 20. november 2009. Magnus Olsen som namnegranskar. Føredraga er trykte i *Nytt om namn* nr. 50, s. 52–92.

Rapportane frå dei åtte fyrste konferansane kostar kr 60,-, rapporten frå den niande kostar kr 100,- og rapporten frå den tiande kostar kr 70,-. Kan tingast frå Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Postboks 1102 Blindern, 0317 Oslo. Tlf. 22 85 43 75, faks 22 85 43 81, e-post: kristoffer.kruken@iln.uio.no.

NYTTIGE E-POSTADRESSER OG VEV-SIDER

Norsk namnelag har denne heimesida:

www.norsknamelag.no. E-post: **olav.veka@gmail.com**

Vil du ha e-postkontakt med redaksjonen av *Namn og Nemne*, så er adressa denne: **ole-jorgen.johannessen@lle.uib.no**

Vil du tinga bøker og skrifter frå Namnegransking, kan du skriva, ringja, faksa eller senda e-brev til:

Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Boks 1102 Blindern, 0317 Oslo
Tlf. 22 85 43 75, faks 22 85 43 81, e-post: **kristoffer.kruken@iln.uio.no**

ILN – Namnegransking har denne heimesida:

www.hf.uio.no/iln/forskning/grupper/namn/index.html

Dokumentasjonsprosjektet (stadnamn på nett): **www.dokpro.uio.no**

Forskargruppa i namnegransking ved UiB har denne nettsida:

www.uib.no/fg/namnegransking

Kartverket har denne heimesida:

www.kartverket.no

Sentralt stadnamnregister (Norgeskart):

www.norgeskart.no

Internettadresse for dei viktigaste nordiske namneinstitutta og kartverka:

Danmark: **<http://nfi.ku.dk>**, **www.kms.dk**

Færøyane: **www.setur.fo**

Finland: **www.kotus.fi/svenska**, **www.nls.fi**

Island: **nefnir.is**, **www.lmi.is**

Sverige: **www.sofi.se/namn**, **www.lantmateriet.se**

Heimesida åt NORNA (Nordisk samarbeidskomité for namnegransking):

www.norna.org

Heimesida åt ICOS (International Centre of Onomastics):

www.icosweb.net

Heimesida åt UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names): **unstats.un.org/unsd/geoinfo**